

RIKSDAGENS PROTOKOLL.

1926.

Första kammaren.

Nr 31.

Måndagen den 3 maj.

Kammaren sammanträdde kl. 11 f. m.

Herr **talmannen** yttrade: Mina herrar! Ännu en gång under denna riksdag har döden ryckt bort en av kammarens ledamöter. Gustaf Nilsson har, såsom vi nog alla redan känna, vid ett tillfälligt besök i hemorten plötsligt avlidit.

Genom hans bortgång uppstår onekligen ett avsevärt tomrum i vår krets. Vi som här äro samlade skola länge minnas hans levande och livliga inlägg i våra debatter, inlägg, uppburna icke blott av stor begåvning och mycken klokhet utan ock av en självständig och älskvärd personlighet.

Heder över hans minne!

Upplästes följande inkomna läkarintyg:

Att universitetskansler *Carl Swartz* på grund av magsjukdom (sviter av influensa) är förhindrad deltaga i riksdagens arbete tills vidare, intygas på heder och samvete.

Stockholm den 2 maj 1926.

G. Kahlmeter,
med. dr.

Justerades protokollet för den 27 nästlidne april.

Sedan kamrarna stannat i olika beslut angående statsutskottets i utlåtande nr 68 gjorda hemställan beträffande Kungl. Maj:ts i proposition nr 125 framlagda förslag, företogs nu jämlikt § 65 riksdagsordningen omröstning över följande av samma utskott i dess memorial nr 81 föreslagna samt av båda kamrarna godkända voteringsproposition:

Den, som i likhet med första kammaren vill,

a) att riksdagen må medgiva, att av förefintliga besparingar å den för garnisonssjukhuset i Stockholm avsedda anslagsposten av det under fjärde huvudtiteln uppförda ordinarie reservationsanslaget till sjuk- och veterinärvård m. m. må för vissa ändringsarbeten vid nämnda sjukhus tagas i anspråk högst 38,820 kronor;

b) att Kungl. Maj:ts förslag beträffande disponerande av medel för iordningställande av nya lokaler för garnisonssjukhusets i Stockholm apotek icke må av riksdagen bifallas, röstar

Ja;

Den, det ej vill, röstar

Nej.

Vinner Nej, har riksdagen i likhet med andra kammaren medgivit, att av förefintliga besparingar å den för garnisonssjukhuset i Stockholm avsedda anslagsposten av det under fjärde huvudtiteln uppförda ordinarie reservationsanslaget till sjuk- och veterinärvård m. m. må för vissa ändringsarbeten vid nämnda sjukhus ävensom för bestridande av kostnader i samband med flyttning av garnisonssjukhusets apotek tagas i anspråk högst 86,320 kronor.

Sedan efter given varsel kammarens ledamöter intagit sina platser och voteringspropositionen upplästs, verkställdes omröstningen medelst namnupprop; och befunnos vid omröstningens slut rösterna hava utfallit sålunda:

Ja — 69;

Nej — 48.

Efter det protokoll över omröstningen blivit uppsatt, justerat och avsänt till andra kammaren, ankom därifrån ett protokollsutdrag, nr 458, som upplästes och varav inhämtades, att omröstningen därstädes utfallit med 85 ja och 111 nej, samt att båda kamrarnas sammanräknade röster befunnits utgöra 154 ja och 159 nej, vadan beslut i frågan blivit av riksdagen fattat i överensstämmelse med nej-propositionen.

Efter det kamrarna fattat olika beslut rörande statsutskottets i utlåtande nr 62 gjorda hemställan beträffande Kungl. Maj:ts i proposition nr 126 framlagda förslag, anställdes nu jämlikt § 65 riksdagsordningen omröstning över följande av nämnda utskott i dess memorial nr 87 föreslagna samt av båda kamrarna godkända voteringsproposition:

Den, som i likhet med första kammaren vill, att Kungl. Maj:ts ifrågavarande framställning icke må av riksdagen bifallas, röstar

Ja;

Den, det ej vill, röstar

Nej.

Vinner Nej, har riksdagen i likhet med andra kammaren medgivit, att av lantförsvarets arrende-, jordskylds- och tomtöresmedel må tagas i anspråk högst 16,300 kronor för stensättning av viss kronan för underhåll tilldelad väg inom Skövde stad.

Sedan efter given varsel kammarens ledamöter intagit sina platser och voteringspropositionen upplästs, verkställdes omröstningen medelst namnupprop; och befunnos vid omröstningens slut rösterna hava utfallit sålunda:

Ja — 67;

Nej — 51.

Efter det protokoll över omröstningen blivit uppsatt, justerat och avsänt till andra kammaren, ankom därifrån ett protokollsutdrag, nr 459, som upplästes och varav inhämtades, att omröstningen därstädes utfallit med 53 ja och 147 nej, samt att båda kamrarnas sammanräknade röster befunnits utgöra 120 ja och 198 nej, vadan beslut i frågan blivit av riksdagen fattat i överensstämmelse med nej-propositionen.

Företogs jämlikt § 65 riksdagsordningen omröstning över följande av statsutskottet i dess memorial nr 103 punkten 1 föreslagna samt av båda kamrarna godkända voteringsproposition:

Den, som i likhet med första kammaren vill, att riksdagen må, i anledning av herr Bergmans m. fl. och herr Englunds m. fl. motioner I:171 och II:251, för uppehållande av en professur i svenska språket och litteraturen vid universitet i Dorpat för budgetåret 1926—1927 anvisa ett extra anslag av 7.500 kronor att utgå enligt de villkor Kungl. Maj:t kan finna skäl föreskriva, röstar

Ja;

Den, det ej vill, röstar

Nej.

Vinner Nej, har riksdagen, i likhet med andra kammaren, avslagit herr Bergmans m. fl. och herr Englunds m. fl. motioner I:171 och II:251.

Sedan efter given varsel kammarens ledamöter intagit sina platser och voteringspropositionen upplästs, verkställdes omröstningen medelst namnupprop; och befunnos vid omröstningens slut rösterna hava utfallit sålunda:

Ja — 68;

Nej — 46.

Efter det protokoll över omröstningen blivit uppsatt, justerat och avsänt till andra kammaren, ankom därifrån ett protokollsutdrag, nr 460, som upplästes och varav inhämtades, att omröstningen därstädes utfallit med 64 ja och 133 nej, samt att båda kamrarnas sammanräknade röster befunnits utgöra 132 ja och 179 nej, vadan beslut i frågan blivit av riksdagen fattat i överensstämmelse med nej-propositionen.

Anställdes jämlikt § 65 riksdagsordningen omröstning över följande av statsutskottet i dess memorial nr 103 punkten 2 föreslagna samt av båda kamrarna godkända voteringsproposition:

Den, som i likhet med första kammaren vill, att riksdagen må till beredande av understöd enligt Kungl. Maj:ts beprövande av kommunalt gymnasium, som är förenat med ett statens högre läroverk eller en statens realskola, för budgetåret 1926—1927 anvisa ett extra reservationsanslag av 60,000 kronor, att utgå på de villkor och under de närmare föreskrifter, Kungl. Maj:t må finna gott meddela, röstar

Ja;

Den, det ej vill, röstar

Nej.

Vinner Nej, har riksdagen, i likhet med andra kammaren, beslutat att till beredande av understöd enligt Kungl. Maj:ts beprövande åt kommunalt gymnasium, som är förenat med en statens realskola, för budgetåret 1926—1927 anvisa ett extra reservationsanslag av 50,000 kronor, att utgå på de villkor och under de närmare föreskrifter, Kungl. Maj:t må finna gott meddela.

Sedan efter given varsel kammarens ledamöter intagit sina platser och voteringspropositionen upplästs, verkställdes omröstningen medelst namnupprop; och befunnos vid omröstningens slut rösterna hava utfallit sålunda:

Ja — 84;

Nej — 34.

Efter det protokoll över omröstningen blivit uppsatt, justerat och avsänt till andra kammaren, ankom därifrån ett protokollsutdrag, nr 461, som upplästes och varav inhämtades, att omröstningen därstädes utfallit med 108 ja och 91 nej samt att båda kamrarnas sammanräknade röster befunnits utgöra 192 ja och 125 nej; vadan beslut i frågan blivit av riksdagen fattat i överensstämmelse med ja-propositionen.

Vid föredragning av andra lagutskottets memorial nr 24, angående arvode åt vattenrättsdomaren N. Gärde, vilken inom andra lagutskottet biträtt vid behandlingen av viss fråga, bifölls vad utskottet i detta memorial hemställt.

Anslag till avdikning av viss mark m. m. Föredrogs ånyo jordbruksutskottets utlåtande nr 45, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående statens understödsverksamhet till främjande av avdikning av viss mark jämte i ämnet väckta motioner.

I en till riksdagen den 5 februari 1926 avlåten, till jordbruksutskottet hänvisad proposition, nr 82, hade Kungl. Maj:t under åberopande av bilagt utdrag av statsrådsprotokollet över jordbruksärenden för samma dag föreslagit riksdagen att, utom annat,

a) godkänna de av departementschefen i statsrådsprotokollet tillstyrkta ändrade grunder för understödjande medelst statsbidrag utan återbetalningsskyldighet av sådana torrlägningsföretag, vilka avsåge höjande av alstringsförmågan hos mark med hänsyn till dess utnyttjande såsom åker eller ständigt slätter- och betesvall;

b) till sådant understödjande medelst statsbidrag utan återbetalningsskyldighet, som avsåges under a), anvisa för budgetåret 1926—1927 under benämning statens avdikningsanslag ett extra reservationsanslag av 1,800,000 kronor.

I detta sammanhang hade utskottet till behandling förehaft följande inom riksdagen väckta motioner, nämligen:

1) nr 252 i första kammaren av herr *Ingeström* m. fl., likalydande med nr 374 i andra kammaren av herr *Andersson* i Prästbol m. fl., i vilka hemstälts, att Färnebo, Älvdals, Fryksdals, Jösse, Gillbergs och Nordmarks härader av Värmlands län samt Grythyttans, Hällefors, Hjulsjö och Ljusnarsbergs socknar av Örebro län måtte likställas med avseende på statsbidragets storlek och förmåner i övrigt från statens avdikningsanslag med Norrland och Dalarna;

2) nr 254 i första kammaren av herr *Andersson*, *Henrik*, och herr *Frändén*, likalydande med nr 376 i andra kammaren av herr *Persson* i Trången m. fl., i vilka hemstälts, att riksdagen i anledning av Kungl. Maj:ts proposition i ärendet ville besluta sådan ändring i Kungl. Maj:ts förslag till kungörelse angående villkoren för statsbidrag från statens avdikningsanslag, att statsbidrag jämväl måtte kunna beviljas till sådana torrlägningsföretag, som avsåge frostländighetens minskande, ävensom att föreskriften om viss odlingskyldighet som villkor för erhållande av bidrag intill hälften av kostnaden för torrlägningsföretag inom Norrland, Dalarna och vissa delar av Värmland måtte ur kungörelsen utgå; samt

3) nr 255 i första kammaren av herr *Gabrielsson* m. fl., likalydande med nr 377 i andra kammaren av herr *Wiklund* m. fl., i vilka hemstälts, att riksdagen med anledning av Kungl. Maj:ts proposition nr 82 ville besluta, att statsbidrag intill halva beräknade kostnaden måtte beviljas till torrlägnings-

företag, även om dessa avsåge endast minskande av frostländighet, samt att bidrag från statens avdikningsanslag måtte beviljas för torrläggningsföretag i Norrland, Dalarna och följande delar av Värmlands län, nämligen Norra och Södra Finnskoga, Dalby, Norra Ny och Ekshärads socknar samt Nyskoga kapell av Älvdals härad samt Östmarks, Vitsands och Fryksände socknar ävensom Lekvattnets kapell av Fryksdals härad, intill hälften av beräknade kostnaden utan stadgande av villkor om odlingsplikt.

Anslag till avdikning av viss mark m. m.
(Forts.)

Utskottet hade i det nu föreliggande utlåtandet på återopade grunder hemställt.

I) att riksdagen i anledning av Kungl. Maj:ts förevarande framställning och de i ämnet väckta motionerna I:252 och II:374 måtte, utom annat,

a) godkänna de av departementschefen i statsrådsprotokollet tillstyrkta ändrade grunder för understödjande medelst statsbidrag utan återbetalningsskyldighet av sådana torrläggningsföretag, vilka avsåge höjande av alstringsförmågan hos mark med hänsyn till dess utnyttjande såsom åker eller ständig slätter- och betesvall med däri av utskottet i utlåtandet angivna ändringar;

b) till sådant understödjande medelst statsbidrag utan återbetalningsskyldighet, som avsåges under a), anvisa för budgetåret 1926—1927 under benämning statens avdikningsanslag ett extra reservationsanslag av 1,800,000 kronor;

II) att motionerna I: 254 och II: 376 samt I: 255 och II: 377 i vad de ej kunde anses besvarade genom vad utskottet förut anfört ej måtte föranleda någon riksdagens åtgärd.

Reservationer hade avgivits

1) av herrar *Gabrielsson, Norin, Ingeström, Andersson* i Arbrå, *Karlsson* i Gillberga och *Hedlund* i Häste, vilka ansett, att utskottets yttrande i vissa angivna delar bort hava den ändrade lydelse, reservationen visade, samt att utskottet bort hemställa, att riksdagen måtte i anledning av Kungl. Maj:ts förevarande framställning och de i ämnet väckta motionerna I: 252 och II: 374, I: 254 och II: 376 samt I: 255 och II: 377, utom annat,

a) godkänna de av departementschefen i statsrådsprotokollet tillstyrkta ändrade grunder för understödjande medelst statsbidrag utan återbetalningsskyldighet av sådana torrläggningsföretag, vilka avsåge höjande av alstringsförmågan hos mark med hänsyn till dess utnyttjande såsom åker eller ständig slätter- och betesvall med däri av reservanterna angivna ändringar;

b) till sådant — — — 1,800,000 kronor;

2) av herrar *Nilsson* i Tånga, *Nilsson* i Kabbarp, *Pettersson* i Bjälbo, *Carlström, Vahlstedt* och *Lundell*, som ansett tillämplighetsområdet för de gynnsammare bidragsvillkoren beträffande statens avdikningsanslag böra bestämmas i överensstämmelse med Kungl. Maj:ts förslag.

Herr Gabrielsson: Herr greve och talman, mina herrar! Den fråga, som riksdagen nu går att behandla, är för oss norrlänningar av den allra största betydelse, ja, jag vill påstå, att den är kanske den allra viktigaste, som vi ha att behandla vid denna riksdag. Det är nämligen så, att det råder den uppfattningen, och det med rätta, att det är intet medel, som staten bidragit med, som verkat så gynnsamt för utvecklingen av Norrlands jordbruk, som just detta avdikningsanslag. Det är då icke underligt, att när en sådan fråga kommer upp som om införande av en hel del restriktiva bestämmelser till detta anslag, norrlänningarna se med ett visst vemod på hur det skall komma att utveckla sig i framtiden. Det har nämligen varit så, att från det särskilda anslag för ut-

Anslag
till avdikning
av viss mark
m. m.
(Forts.)

dikning av frostförande och sankmarker i Norrland, som utgått under en lång följd av år, har beviljats bidrag intill hälften av den beräknade kostnaden, och det kan också bevisas, att detta varit till ovärderlig nytta. Den som varit i tillfälle att resa i Norrland och särskilt i dess skogsbygder och se vad man där vunnit, tror jag inte skall tveka att säga, att detta är ett bidrag, som staten bör fortsätta med i samma utsträckning som hittills.

Nu har emellertid, som jag förut sagt, Kungl. Maj:t på lantbruksstyrelsens hemställan föreslagit en del restriktiva åtgärder, bland annat att alla företag, som hädanefter skola vara berättigade till statsbidrag, skola i förväg underkastas laga syn enligt vattenlagen. Därigenom kommer icke bara statsverket utan även jordägarna att åsamkas en hel del kostnader, men vi, som gått på en reservation i en särskild punkt, ha icke satt oss emot detta förslag därför att vi ansett det nödvändigt, att de diken, som upptagas med bidrag av statsmedel, också för framtiden underhållas. Man vinner ju också därmed en garanti för, att ingen företager sig att utdika mark bara för statsbidragets skull, utan att denna mark också kommer att uppodlas, då fastigheten skall svara för dess framtida underhåll, vilket ju i ganska många fall kommer att medföra avsevärda kostnader för fastighetens ägare. Vidare har Kungl. Maj:t föreslagit, att något statsbidrag numera icke skall utgå enbart för minskningen av frostländighet. Detta anslag uppkom ju egentligen för att minska frostländigheten i de bygder, som skulle komma i åtnjutande av anslaget, men man har nu så småningom kommit underfund med, att i huvudsak alla sankmarker, som utdikas, äro odlingsvärda, och därför är det inte nödvändigt att bevilja statsbidrag enbart för torrläggning av försumpade myrmarker, som föra med sig frostländighet. För egen del vill jag påstå, att det dock varit till ovärderlig nytta för omkringliggande bygder med det anslag, som enbart avsett minskning av frostländigheten. Det är visserligen sant, att vetenskapsmännen påstå, att det inte har någon betydelse, men de lärde må tvista hur de vilja därom; säkert är, att det varit till ovärderlig nytta för bygderna, sedan den försumpade marken blivit torrlagd. Vi ha emellertid ansett, att alla myrar i Norrland som utdikas äro odlingsvärda, och då man därigenom minskar frostländigheten, hava vi därför icke heller gått emot den ändringen. Vidare har förut gällt den bestämmelsen, att anslag utgått med företrädesrätt, då det avsett oodlad mark. Detta har också numera ansetts obehöfligt, och Kungl. Maj:t har borttagit den förmån, som gällt för Norrland. Också vi ha ansett oss kunna vara med om den ändringen, ty man får ju hoppas, att anslaget är tillräckligt, så att man icke riskerar att gå miste om bidrag. Ytterligare föreslås, att dessa båda fonder, det vill säga statens allmänna avdikningsfond och norrländska avdikningsanslaget, skola sammanslås till en fond och numera heta statens avdikningsfond, och vi ha icke heller velat gå emot den saken.

Men slutligen föreslås, att av utdikningsbidraget till oodlad mark endast $\frac{1}{3}$ av den beräknade kostnaden skall utgå i statsbidrag, och resten, intill halva kostnaden, sedan viss del av området blivit odlad. Det är endast på den punkten, som reservanterna gått emot Kungl. Maj:ts och lantbruksstyrelsens förslag. Det är av flera skäl, som vi ansett oss ej kunna vara med om ett dylikt experiment. Det har av lantbruksstyrelsen gjorts gällande, att rätt mycket avdikad mark fortfarande ligger oodlad och att avsikten med statsbidraget alltså icke vunnits. Lantbruksstyrelsen och Kungl. Maj:t ha dock icke på något sätt styrkt, att så är förhållandet. Det upplystes visserligen inom jordbruksutskottet av den byråchef i lantbruksstyrelsen, som haft ärendet om hand, att det var synnerligen klen beställt med odlingen, men varken i propositionen eller i lantbruksstyrelsens yttrande finns, som sagt, någonting om den saken. Emellertid ha vi i vår reservation angivit några siffror om de odlingar, som verkstälts under åren 1918—1920, alltså under tre år, med tillhjälp av genom statens odlingsorga-

nisation förmedlade statsbidrag. Dessa nyodlingar uppgingo till 42,220 stycken med en sammanlagd areal av 15,850 hektar. Det var på dessa tre år. Under samma tid lämnades bidrag från statens avdikningsanslag för Norrland och Dalarna till 678 vattenavledningsarbeten och den därmed förbättrade jordarealen beräknas uppgå till 24,132 hektar. Om man ser på de vidder, som odlades under samma tid, och tar med i betraktande, att av de torrlagda områdena en stor del äro sjösänkningar, har under samma treårsperiod i stort sett odlats lika mycket som blivit torrlagt. Då är frågan: kan det vara nödvändigt att göra några restriktiva bestämmelser i den riktningen, att en del av beloppet skall inestå såsom en garanti för att den mark, som torrlägges, också odlas?

Jag nämnde från början, att den bestämmelsen, att fastigheterna numera svara för underhållet genom att man lämnar servitut för all framtid, enligt min mening innebär tillräcklig garanti att få all den torrlagda marken odlad. Nu föreslår lantbruksstyrelsen, att, för att man skall få den sista fjärdedelen av statsbidraget, en viss del skall uppodlas. Jag nämnde, att det var mera att betrakta som ett experiment. Ty om man tänker på att lantbruksingenjörerna, som skola uppgöra plan för dessa avdikningsföretag, samtidigt skola uppgöra odlingsplaner, så finner man, att det blir mera beroende på godtycke hos dem att bestämma, hur mycket av de avdikade områdena som skola odlas. Det kan ju hända, att jordägarna vilja ha odling på hela området eller anse sig tillsvidare icke ha råd att uppodla detsamma. Vi veta ju också, att en försumpad myrmark icke kan uppodlas, åtminstone under de första fem åren, utan att den måste ligga en viss tid och torka och förmultna för att man skall kunna odla densamma. Nu har ju jordbruksutskottets majoritet tillmötesgått dessa önskingar så till vida, som den föreslagit, att tiden, innan det behöver vara färdigt, skall utsträckas till 10 å 15 år. Åtminstone jag har emellertid den uppfattningen, att om det skall bli någon effekt med att hålla kontroll över att dessa odlingar verkställas, så måste detta drabba staten med rätt så avsevärda kostnader. Majoriteten i jordbruksutskottet har ansett, att man kunde anlita hushållningssällskapens tjänstemän för att kontrollera odlingarna, men har samtidigt sagt, att varje företag knappast torde behöva besökas mer än en gång. Om man då utgår ifrån, som jag nämnde, att under treårsperioden 1918—1920 icke mindre än 42,220 nyodlingar företagits, som skola besökas en gång vardera, så får man räkna med, att lantbruksingenjörerna, som skola göra slutsynen, måste besöka ett tusental företag varje år för att vederbörande jordägare skola få ut sitt anslag. Då lantbruksingenjörerna åtminstone i övre norrlandslänen äro så överhopade med arbete, att, som det upplysts mig, de ligga efter ett par år med behandlingen av inkomna ansökningar, så torde det bli rätt svårt för dem att ha kontroll över dessa odlingar. Jag tror för min del, att skall man ge sig in på detta företag, kommer det att kosta mer än det smakar, som man säger, men jordägarna komma icke att få mycket glädje därav. Man har ju sett exempel på, då det gällt avsyning av avdikningsföretag — jag minns särskilt för några år sedan, att statsrevisorerna påpekade ett fall — att avsyningen av ett företag kostat dubbelt så mycket som anslaget gick till. Man kan också tänka sig, att om en mindre odling skall kontrolleras av tjänstemän, det kommer att gå därhän, att kostnaderna kanske bli större för statsverket än om man skulle liksom förut utlämna hela anslaget, det vill säga intill hälften av kostnaderna för enbart dikningen. Det är ju också meningen, att man skall få anslag för dikning, men för att man skall ha garanti för att det odlas har denna nya bestämmelse föreslagits. Jag tror för min del, att det kommer att verka hämmande på utvecklingen och att det skulle vara till obotlig skada, och jag är säker på, att denna verksamhet — särskilt i de län, som jag representerar, nämligen Västerbotten och Norrbotten, där egnahemsverksamheten gått fram oerhört huvudsakligen tack vare det stöd man fått

Anslag
till avdikning
av viss mark
m. m.
(Forts.)

Anslag
till avdikning
av viss mark
m. m.
(Forta.)

från denna fond — skulle, om man genom denna bestämmelse komme därhän, att anslaget för verksamheten minskades, få mera skada en gagn.

Det är med den förhoppningen, att första kammarens ledamöter liksom hittills skola inse, vilka offer, som måste göras av dem, som sträva efter att bryta mark i obygd, och därför biträda den reservation, som vi här avgivit och som endast innebär en ändring, nämligen att anslaget liksom hittills skall utgå med intill hälften av den beräknade kostnaden, som jag, herr greve och talman, ber att få yrka bifall till den av mig jämte fem andra ledamöter vid utskottsbetänkandet fogade reservationen.

Herr Lundell: Herr greve och talman! Den kungl. propositionen angående statens understödsverksamhet av avdikningen av viss mark avser ju huvudsakligen förändrade villkor för understödets utlämnande. Lantbruksstyrelsen har i samråd med sakkunniga utarbetat ett förslag, som avser att vinna större trygghet för understödets rätta användning och det är detta förslag, som av Kungl. Maj:t i den kungl. propositionen här blivit så gott som fullständigt följt, trots den gensaga, som landstingens norrlandskommitté däremot hade inlagt.

Utskottsmajoriteten har också kommit till den uppfattningen, att en förändring i villkoren för understödets utlämnande är av behovet påkallad. Hittills har bidrag från staten utan återbetalningsskyldighet utgått i Norrland och Dalarna för torrlägningsföretag med halva kostnaden och däri föreslås nu ingen ändring. Den enda ändringen är, att beloppet icke i sin helhet utlämnas, förrän den med torrläggningen avsedda nyodlingen är verkställd. Denna förändring är ju påkallad av, att understödstagarna, såsom är framhållet i de sakkunnigas och lantbruksstyrelsens utredning, endast utnyttja en obetydlig del eller ingenting alls av de möjligheter till ökad jordbruksproduktion, som utdikningarna ha skapat. Att det, som den ärade talaren på norrlandsbänken har anfört, skulle bli för dyrt och hämma utvecklingen av jordbruket i Norrland, tror jag inte alls kan befaras. Jag tror tvärtom, att man genom att ställa villkor för anslaget ordentliga användande och för att nyodlingarna skola komma till stånd skall kunna framkalla en större nyodlingsverksamhet än vad som hittills förekommit. Herr Gabrielsson framhöll också, att det skulle bli så synnerligen dyrbart med denna inspektion och eftersyn, men jag skall då be att få hänvisa till lantbruksstyrelsens utredning i denna fråga, där det heter: »Frågan om möjligheten att förbilliga och förenkla ifrågavarande kontroll- och avsyningsförfarande har sedan länge stått på dagordningen.» Det är ju också redan förenklat i ganska stor utsträckning. Man kan därför, och så är utskottets mening, icke annat än anse, att det skulle vara en väsentlig förbättring att nu följa Kungl. Maj:ts förslag.

Beträffande återigen tillämpningsområdet, som Kungl. Maj:t föreslagit skola utvidgas på så sätt, att den översta spetsen av Värmland mellan Dalarna och Norge också skulle komma i åtnjutande av de bättre villkor, som Norrland och Dalarna hittills ha åtnjutit, har utskottet avvikit från Kungl. Maj:ts hemställan och i stället tillstyrkt de motioner, som äro väckta i ämnet för en utvidgning av denna gräns ända ner till trakten av Ämål och Filipstad. Det kan väl dock icke vara rimligt, att man jämställer dessa trakter, som ligga så långt ner, med norrlandstrakterna. Det är därför, som några reservanter, herrar Nilsson i Tänga m. fl., ha ansett, att den av Kungl. Maj:t föreslagna gränsen är den lämpliga. Jag ber också att få yrka bifall till reservationen i denna del. Samtidigt ber jag att få yrka på en förändring i utskottets kläm på så sätt, att på sidan 18 det skulle stå »att riksdagen med bifall till Kungl. Maj:ts föreslagna framställning och med avslag å motionerna I: 252 och II: 374 må» och så vidare. Vidare ber jag att få yrka på en förändring i motiveringen på sidan 14, där det skulle heta: »Vad angår det i motionerna I: 252 och

II:374 framställda förslaget om viss utsträckning av tillämplighetsområdet för de gynnsammare bidragsvillkoren, som under viss förutsättning skulle tillerkännas torrlägningsföretag i Norrland och Dalarna samt nordligaste delen av Värmland, för så vitt däri inginge oodlad mark, synes utskottet välgående skäl icke hava anförts för att i detta område inrymma de i motionerna angivna delarna av Värmlands och Örebro län. Utskottet avstyrker därför motionärernas förslag.»

Herr greve och talman, jag tillåter mig att göra detta yrkande!

Herr **Hellström**: Herr greve och talman! Den kungl. proposition, som vi nu behandla, tillgodoser ett gammalt önskemål, som flerfaldiga gånger blivit framställt här i riksdagen, nämligen att man skulle få sådana bestämmelser, att man har säkerhet för, att de diken, som upptagas med bidrag från avdikningsanslagen, verkligen komma att för framtiden underhållas. Enligt min mening är det en mycket värdefull vinst, som man gör genom ett bifall till dessa yrkanden. Det har i Norrland på flera ställen väckt en viss betänksamhet, att denna bestämmelse blivit införd, då den har kombinerats med kravet på laga syneförrättning och en sådan naturligtvis icke kan företagas utan att den blir förenad med ganska stora kostnader, men då det nu förhåller sig på det sättet, att man inte kan få någon säkerhet för, att dessa diken bli underhållna i framtiden, om man inte begagnar sig av en dylik syneförrättning, och då Kungl. Maj:t har föreslagit en sådan ändring i bestämmelserna i vattenlagen, att syneförrättningen blir enklare, och under alla omständigheter kostnaden för godemän, där sådana bli behöfliga, skall betalas av staten, så anser jag, att man icke har anledning att opponera mot denna del av förslaget.

Däremot anser jag, att man har så mycket större anledning att opponera mot det förslag, som föreligger, att till företag i Norrland och Dalarna en sjättedel av bidraget skall innehållas, tills viss odlingssskyldighet, som lantbruksstyrelsen bestämt vid godkännandet av planen, har blivit fullgjord. Det kan naturligtvis förefalla, som om detta vore en mycket rimlig begäran, då hela torrlägningsföretaget ju kommer till stånd för att man skall erhålla odlingsmark, men erfarenheten har visat, att detta villkor är alldeles obehöfligt, då odlingsverksamheten i Norrland är mycket omfattande. Frågar man statistiken till råds, så visar det sig, att i ingen del av Sverige är intresset för nyodling så stort som i Norrland. Särskilt i de båda övre norrländska länen, Västerbotten och Norrbotten, har det visat sig ett mycket glädjande intresse för nyodlingar, och den mark, som blivit torrlagd med bidrag från norrländska avdikningsanslaget, har i mycket stor utsträckning kommit till användning för odlingsändamål, om också mycket ännu finnes att tagas i anspråk för samma ändamål.

Det förefaller litet egendomligt, att man under sådana omständigheter skall för den del av landet, där odlingsintresset varit störst, behöva ha särskilda bestämmelser för att försäkra sig om, att de uppoffringar, som staten gör för detta ändamål, verkligen skola bliva till nytta. Det beror helt enkelt därpå, att Kungl. lantbruksstyrelsen på ett eller annat oförklarligt sätt kommit till den uppfattningen, att odlingen i Norrland icke fått den utsträckning, som den borde ha med hänsyn till de stora områden, som blivit torrlagda. Jag har under en tid av 24 år varit verksam i övre Norrland just på ifrågavarande område, och jag har kommit till en helt annan uppfattning än den, som tagit sig uttryck i lantbruksstyrelsens här framlagda utlåtande. Alla hushållningssällskapen i Norrland och alla länsstyrelserna där samt de norrländska landstingens kommitté, som samtliga mycket väl känna till förhållandena, alla dessa ha också kommit till den uppfattningen — och den är fullkomligt enhällig — att i det fallet har ingenting blivit eftersatt i Norrland. Därför begagnade jag

*Anslag
till avdikning
av viss mark
m. m.
(Forts.)*

Anslag
till avdikning
av viss mark
m. m.
(Forts.)

mig av tillfället, då den tjänsteman i lantbruksstyrelsen, som närmast har ansvaret för det här förslaget, var uppe i jordbruksutskottet, att fråga honom, om det verkligen fanns några siffermässiga bevis för riktigheten av detta av lantbruksstyrelsen gjorda uttalande. Jo bevars, det fanns mycket praktiska siffror och många siffror, och det drogs fram en hel lång rad av siffror, som skulle visa, att av den torrlagda arealen hade egentligen endast några procent blivit uppodlade. I ett fall, året 1918—1919, kom vederbörande vid denna redogörelse till det förbluffande resultat, att det blott var 1 $\frac{1}{2}$ % av hela det område, man torrlagt, som sedan tagits under odling. De där siffrorna ha, såvitt jag vet, icke blivit anförda av och icke heller meddelade till Kungl. Maj:t, utan det är jordbruksutskottet, som fått del av siffrorna. Hur har man nu kommit till dessa siffror? Jo, man har tagit å ena sidan den areal, som vederbörande lantbruksingenjörer hava uppskattat såsom vunnen genom torrläggning, således den torrlagda arealen. Men man har icke tagit hänsyn till, om denna areal verkligen också är odlingsbar. Erfarenheten har nu visat, att detta långt ifrån alltid är förhållandet. Vid undersökningen om möjligheterna för den norrländska kolonisationen visade det sig vid den första mera tekniska undersökningen, att stora arealer blivit torrlagda, men då man började att närmare granska förhållandet, var det jämförelsevis liten del av dessa vunna arealer, som verkligen voro odlingsbara. Men som första led i lantbruksstyrelsens utredning togs nu den torrlagda arealen. Redan detta är ju ett betänkligt fel. Men det andra felet, som jag för min del inte ens kan förklara, att det kunnat komma fram, är, att man såsom odlad areal räknat den areal, som blivit odlad med bidrag från den norrländska nyodlingslånefonden. Kan man tänka sig en sådan metod från ett ämbetsverks sida att ställa upp kalkyler, att å ena sidan upptaga den stora areal, som av lantbruksingenjörerna blivit uppgiven såsom torrlagd, och å andra sidan upptaga den areal, för vilken norrlänningarna sökt lån ur norrländska nyodlingslånefonden. Liksom om det i Norrland aldrig skulle odlas annan jord än den, som odlas med lån ur denna fond! Det är därför, som man också kommit till dessa alldeles orimliga resultat.

Detta påminner mig om en händelse, som inträffade, då jag en gång reste i Arvidsjaurs socken. Då träffade jag en nämndeman, som var en av de rikaste gubbarna i socknen. Han hade sökt anslag ur norrländska nyodlingslånefonden, och eftersom jag som sekreterare i hushållningssällskapet genomgått ansökningarna om bidrag ur denna fond, hade jag uteslutit honom från att komma i åtanke, därför att det var så många ansökningar och så få lån, som kunde erhållas, att man måste göra en gallring. Då jag nu träffade denne gamle hedersman, frågade jag: »Hur kommer det sig, att nämndeman, som är en så tät gubbe, söker lån från norrländska nyodlingslånefonden för att uppodla denna lilla areal?» »Jo», sade han, »då hushållningssällskapet upptagit denna verksamhet, har jag velat visa mitt intresse för hushållningssällskapets verksamhet.» Att denne gamle nämndeman resonerade på det sättet, kan jag förstå, men att lantbruksstyrelsen också resonerar så, har jag mycket svårt att begripa.

Nu kommer man till det resultat, att endast 5, 6, 8 eller 10, högst 20 % av den jord, som för ett visst år blivit torrlagd, blivit nyodlad med bidrag från norrländska nyodlingsanslaget. Och beträffande året 1918—1919 har jag enligt anteckningar, som jag gjort i utskottet, funnit, att dylik jord skulle uppgå till endast 1 $\frac{1}{2}$ % av den samma år torrlagda jorden. Tydligt har man icke räknat med, att det året hade jordbrukarna mycket goda inkomster och behöve i allmänhet icke söka lån från detta anslag. Men man har också förbisett, att den av staten ordnade odlingsorganisationen då lämnade anslag till sådan odling utan någon som helst återbetalningsskyldighet. Och så dumma äro väl

icke norrlänningarna, att de söka lån ur norrländska nyodlingslånefonden, då de kunna få dessa andra bidrag såsom direkta anslag.

Herr Gabrielsson har i sin reservation anført siffror, som visa huru mycket jord, som åren 1918—1920 blivit odlad under medverkan av odlingsorganisationen. Gör man en sammanräkning av arealen av den jord, som blivit odlad på det sättet, så visar det sig, att man kommer icke till en siffra på $1\frac{1}{2}$ %, som byråchefen i lantbruksstyrelsen kommit till och som han meddelat utskottet, utan till en siffra på omkring 70 %. Det är ju litet skillnad!

Det anförda visar väl mer än något annat, att det är på synnerligen lösa grunder som vederbörande kommit till resultatet, att norrlänningarna eftersatt sin odlingsplikt och att det därför skulle vara nödvändigt att införa särskilda bestämmelser, för att den mark, som vinnes genom torrläggning, verkligen också kommer att användas till sitt ändamål eller nyodling.

Nu vill jag icke på något sätt klandra lantbruksstyrelsen, liksom ej heller Kungl. Maj:t, för att Kungl. Maj:t tagit upp den synpunkten. Lantbruksstyrelsen har nämligen icke anført några siffror. De finnas icke någonstades i de tryckta handlingarna, utan vi ha fått dem separat i jordbruksutskottet. Men däremot skulle jag vilja klandra jordbruksutskottets majoritet, för att den icke tagit hänsyn till de upplysningar om dessa siffrors bristande bärkraft, som framkommit. Det finns ett gammalt latinskt ordspråk som säger: »Hominum est errare, nullius nisi insipientis in errore perseverare.» Det är på svenska uttryckt för dem av kammarens ledamöter, som icke läst latin: »Det är mänskligt att fela, men det är oförnuftigt att fortsätta, sedan man funnit, att ett fel blivit begånget.» Jag säger sålunda, att jag klandrar icke någon av de vederbörande, som framlagt detta förslag, men jag klandrar verkligen utskottets majoritet, som sedan sådana upplysningar framkommit, som bevisa, att premisserna varit fullkomligt felaktiga, ändock godtager den slutsats, till vilken dessa premisser givit anledning. Detta kan ju inte på något sätt vara riktigt, och jag hade för min del icke väntat, att jordbruksutskottet, sedan dessa korrigerande upplysningar lämnats, skulle föreslå, att man skulle införa de bestämmelser, som nu blivit föreslagna att införas just för att möta ett missförhållande, som icke alls existerar. Jag anser sålunda, att det är fullkomligt omotiverat och aldeles onödigt att sålunda komma med denna av lantbruksstyrelsen föreslagna och av Kungl. Maj:t upptagna bestämmelse, att sista delen av anslaget, intill hälften, skall få utbetalas först sedan det visats, att vederbörande uppodlat en viss av lantbruksstyrelsen med hänsyn till tiden och till omfattningen bestämd areal.

Men jag vill gå ännu längre, då jag säger, att det är icke blott ologiskt och onödigt att införa en sådan bestämmelse, utan i många fall kan denna verka rentav skadligt. Vi skola komma ihåg vad det är för slags folk, som i allmänhet begagnat sig av detta anslag. Norrland har i allmänhet, i genomsnitt per brukningsenhet mycket ringa areal odlad jord, och man behöver sålunda vidtaga åtgärder för att öka denna areal. Detta förhållande medför också, att intresset för odling är så stort uppe i Norrland. Nu ha norrlänningarna hittills haft möjlighet att, vid sökande av anslag från norrländska avdikningsanslaget, få bidrag intill halva torrlägningskostnaden. Nå, men den andra halva kostnaden, hur har den då åstadkommits? Tro herrarna, att dessa fattiga jordbrukare ha rest in till staden eller kyrkbyn för att på sitt banktillgodohavande taga ut dessa penningar? Nej, så går det icke till. De ha i de allra flesta fallen fått offra sin egen arbetskraft, de ha utfört det arbete, som varit nödvändigt, utfört det för en mycket billigare kostnad än den, som eljest skulle ha ifrågakommit om lejda arbetare begagnats. Deltagarna i odlingen ha således förskottat beloppet med sin arbetskraft. Jag skulle vilja rikta en vädjan till dem av herrarna, som äro särskilt intresserade av små-

Anslag
till avdikning
av viss mark
m. m.
(Forts.)

Anslag
till avdikning
av viss mark
m. m.
(Forts.)

folkets angelägenheter och anse, att man bör göra allt för att underlätta tillvaron för de små, om det kan vara rimligt att under sådana omständigheter fordra av en småbrukare, som verkställer en sådan torrläggning och uppodling av ny mark, att han skall lämna kredit åt staten på en sjättedel av det bidrag, han skall erhålla och det under kanske många år, ända tills han hunnit uppodla den areal, som lantbruksstyrelsen fordrat. Han är för att kunna existera så innerligt väl i behov av att få allt det bidrag, han möjligen kan erhålla. Men nu föreslås, att detta bidrag icke skall lämnas ut i sin helhet förrän han fullgjort den ifrågavarande skyldigheten. Vad kommer nu detta att resultera i? Jo, det kommer naturligtvis att resultera i, att dessa fattiga stackare, och det gäller också de mera välbärgade — ty en var vill naturligtvis gärna komma åt de pengar, som han har rätt att få — komma att så mycket som möjligt forcera dessa nyodlingar. Men det är icke till gagn för jordbruket i Norrland, att man, så snart man dikat ut en myrmark, också börjar att odla. Myrarna äro ofta djupa, och det behöves ofta en avsevärd tid innan de hunnit sätta sig. Det behöves också en ordentlig tid, innan förmultningen hunnit fortskrida så långt, att man kan få ett gott resultat av arbetet. Under de 24 år, som jag, efter vad jag nämnde, haft min verksamhet däruppe, har jag lett försöksverksamheten i Norrbottens län, och jag har en ganska rik erfarenhet av hur det ställer sig på detta område. Jag kan berättä en liten historia om vad jag fick iakttaga under andra året, då jag var däruppe, eller 1896. Då företog jag en resa inom Norrbottens län och kom till en socken, som nog alla av herrarna ha hört talas om, nämligen Korpi-lombolo. Där fanns det en landsfiskal, som var intresserad för jordbruk. Han hade vänt sig till mosskulturföreningen och begärt att få ett gödslingsförsök på sina marker. Detta försök hade utlagts på en myr och efter den norm, som den tiden användes, d. v. s. jorden var kalkad, och vidare hade påförts kali och fosforsyra. Däremot ansågs myrjorden hålla så mycket kväve, att något kväve icke skulle behöva påföras. Jag ber om ursäkt, att jag här går in på rent tekniska frågor, som icke kunna intressera de av herrarna, vilka inte äro jordbrukare, men detta är dock nödvändigt. Nu hade denne gamle landsfiskal — som var en stor filur — ansett, att mosskulturföreningens försöksarbete givit bra dåligt resultat året förut, ty på den enligt förutnämnda norm allra mest fullgödslade jorden gick grönhavren blott upp till knäna. Därför lade han ut ett försöksfält bredvid gödslingsförsöket, och där gödslade han på det gamla vanliga sättet med ladugårdsgödsel. När jag nu kom dit, förevisade han havre, som gick oss under armarna, och detta demonstrerade han med en viss skadeglädje för mig, som han räknade för att vara vetenskapsman, för att ådagalägga, hur litet vetenskapsmän togo hänsyn till praktiken fordringar. Vad var nu anledningen till detta förhållande? Jo, det var helt enkelt det, att denna myrjord var så litet förmultnad, att man måste tillföra jorden alla växtnäringssämnen för att få tillräcklig avkastning. Det räckte icke att endast tillföra kalk, fosforsyra och kali, utan det måste även tillföras kväve, och han gjorde det med användande av vanlig ladugårdsgödsel. Därför utlade jag sedermera vid alla försök, som jag hade i Norrbotten, en ruta, som jag även lät gödsla med chilesalpeter, och det visade sig, att på så gott som alla ställen erhöles det bästa skörderesultatet på denna ruta, under det att i övrigt fullgödslade rutor i regel gävo dåligt resultat. Det var endast myrodlingar, som förmultnat en längre tid, där påförande av chilesalpeter icke var nödvändigt. Jag intog som sagt i vår försöksplan även chilesalpeter på vissa rutor och resultatet blev, att i allmänhet måste man på dessa myrodlingar, som företogos tämligen omedelbart efter torrläggningen, tillföra alla växtnäringssämnen, även kväve. Det var mycket trevliga resultat ur försöksteknisk synpunkt. Man fotograferar odlingen och får på de fullgödslade rutorna se havren räckta upp

under armarna, varemot den blott når upp till fotknölnarna på sådan jord, som icke blivit ordentligt gödslad. Men den sakliga innebörden i försöksresultatet är inte lika trevlig. Från lantbrukets egen synpunkt är det nämligen mycket stor skillnad, om man kan få en god skörd utan tillförande av kväve, eller om man måste i form av ladugårdsgödsel eller konstgödsel tillföra kväve till jorden.

Om nu detta av lantbruksstyrelsen tillstyrkta förslag kommer att genomföras, kommer det att automatiskt verka så, att jordbrukarna däruppe, särskilt de mindre upplysta jordbrukarna, komma att bliva mycket angelägna om att så fort som möjligt uppodla de torrlagda områdena för att kunna få ut sista delen av det anslag, som staten beviljat för själva torrläggningen. Detta anser jag vara en verkan, som skulle vara synnerligen beklaglig, och som kommer att bliva till skada för jordbruket däruppe.

Då man sålunda icke kan säga, att det anförts några skäl, varför man skulle frångå den bestämmelse, som hittills varit gällande, och man i många fall — jag vill icke säga i alla — kan befara att den bestämmelsen skulle komma att verka ogynnsamt särskilt bland de mindre upplysta jordbrukarna, då man vidare har erfarenheter från den norrländska kolonisationen, som ge vid handen, huru riskabelt det verkligen är att forcera nyodlingar på myrjord, ja, *då* har man litet svårt att förstå, varför man skall införa den här bestämmelsen, som helt och hållet strider mot all norrländsk sakkunskap på detta område.

Med denna motivering ber jag, herr talman, att få hemställa om bifall till den av herr Gabrielsson m. fl. vid betänkandet fogade reservationen.

I detta anförande instämde herrar *Norin, Lindhagen, Jonas Andersson, Enhörning, Kvarnzelius, Frändén, Rosén, Jonsson, Asplund* och *Per Andersson*.

Herr Sederholm: Jag har tyvärr inte varit i tillfälle att deltaga i utskottsbehandlingen av detta ärende, men ärendet är mig i alla fall ganska väl bekant, då jag varit tillkallad i lantbruksstyrelsen vid ärendets behandling föregående vår och sommar och vid förberedelser av saken och sedermera även följt ärendets behandling i riksdagen. Jag vill då först uttala, att den mening, som här tagit sig uttryck i lantbruksstyrelsens sedermera av Kungl. Maj:t framlagda förslag i detta ärende, särskilt i fråga om norrlandsavdikningen, har vunnit enhällig anslutning bland de tillkallade sakkunniga, alltså även bland de norrlandssakkunniga, som voro tillkallade, däribland en ledamot av riksdagens andra kammare, herr Hedlund i Häste, som där också biträtt detta förslag utan reservation. Även lantbruksingenjören i Västerbottens län biträdde förslaget. Det är alltså, såvitt jag förstår, icke någon enstämmig opinion bland de personer, som kunna anses sakkunniga på området, som den senaste ärade talaren här har företrätt, utan det får åtminstone sägas, att det råder olika meningar i saken. Det vitsordades under denna utredning, att resultatet av den dikningsverksamhet, som pågått i Norrland under de senaste tjugu åren, icke med avseende på vunnen odlingsareal motsvarat de därpå nedlagda kostnaderna. Det har lämnats anslag för uppodling av ej mindre än 165,000 hektar, men det upplyses, att en viss och en betydande del, kanske större delen av sådan mark, som är odlingsbar, icke blivit odlad. Någon statistik av den natur herr Hellström här åberopat har möjligen blivit anförd, men i varje fall har den icke varit avgörande vid sakkunnigas ståndpunktstagande i denna fråga. De statistiska uppgifter, som ha framförts, ha framförts icke med anspråk på att de skola utgöra en tillräcklig grundval för ståndpunktstagandet i frågan, utan de utslagsgivande uppgifterna hava varit andra, visserligen icke statistiska men sådana, som i alla fall varit trovärdiga, uppgifter,

Anslag till avdikning av viss mark m. m.
(Forts.)

*Anslag
till avdikning
av viss mark
m. m.
(Forts.)*

som angivit, att betydande arealer icke blivit odlade av sådan jord, som blivit odlingsbar till följd av dessa anslag. Det var inom kommittén först föreslaget, att man skulle, för att minska statens kostnader härvidlag, nedskära statens bidrag till en tredjedel av kostnaden. Man ville emellertid på grund av de ogynnsamma förhållanden, under vilka de norrländska jordbrukarna arbeta, icke likställa dem med jordbrukarna i landets övriga delar utan fortfarande bereda dem någon förmånsställning, och då gick man den medelvägen, att man bestämde, att staten, när det gällde Norrland, fortfarande skulle kunna lämna bidrag till hälften av kostnaden. Men man krävde på grund av de upplysningar, som blivit lämnade, att staten skulle få någon trygghet för att verkliga odling följde på en sålunda understödd avdikning. Då förhållandena varit sådana, att i många fall behöves en kontroll utöver den underhållsskyldighet av dikena, som här nu blivit enstämmigt föreslagen, synes det mig vara obetänksamt och oklokt, att riksdagen skulle i strid med vad de sakkunniga myndigheterna och Kungl. Maj:t här föreslagit, utan vidare säga: »Vi bry oss inte om denna garanti, vi avstå från denna trygghetsåtgärd.» Skälet, varför man skulle göra det skulle vara, att man därigenom skulle spara vissa dyrbara kontrollåtgärder. Herr Gabrielsson har här talat om de stora svårigheter det skulle medföra för lantbruksingenjörerna att verkställa dessa kontrollarbeten. Utskottet har i sitt utlåtande på ett mycket välvilligt sätt berört denna fråga. Utskottet har meddelat, att kontrollen mycket väl kan utföras av mindre kvalificerade personer än lantbruksingenjörer, av vandringssättare och jordbrukskonsulenter, och utföras i samband med andra deras tjänsteresor, varigenom kostnaderna betydligt skulle nedbringas. Odlingsarbetenas utförande kan också förläggas på en lång tidrymd, och jag tror, att herr Hellström har alldeles rätt i att det är önskvärt, att avdikade myrar icke så snabbt bringas under plojen utan att det förflyter en relativt lång tid, innan nyodling sker, och därför finns intet som helst hinder, ja, man kan lätt nog få en förlängning av den från början bestämda odlingstiden. Det är inte heller uteslutet, att en nyodlare, som vill odla, inte behöver ha hela denna tredjedel innestående, utan att han kan få ut den efter hand i mån av arbetets fortgång. Herr Hellström tror, att odlarna blott för att få ut detta statsbidrag skulle skynda och lägga ned betydande arbete på en nyodling, som i sig själv icke bör komma till stånd förrän långt senare. Jag har en starkare tilltro till de norrländska jordbrukarnas ekonomiska sinne, då de i varje fall måste bära en betydande del av odlingskostnaden själva. De måste dock räkna med att den väsentliga fördelen och vinsten av nyodlingen inte blir det engångsbidrag de kunna få från staten, utan den avkastning jorden kan lämna av deras arbete och övriga kostnader, utsäde och gödningsämnen. Under sådana förhållanden är det min övertygelse, att dessa synpunkter bli de avgörande, när odlingen skall komma till stånd. Kunna odlarna sedan få ut statsbidraget i den mån arbetet fortgår, menar jag, att det tagits all tillbörlig hänsyn till de norrländska jordbrukarnas berättigade önskemål och krav.

Jag kan alltså inte finna annat än att det förslag, som här föreligger som utskottets innebär en synnerligen välvillig behandling av de norrländska nyodlarnas och jordbrukarnas önskemål med avseende på statens stödande av deras odlingsarbete och att det icke är vare sig klokt eller berättigat, att staten här släpper efter på efter min mening lämpliga och nödiga kontrollföreskrifter.

Jag skall också be att få säga några ord i anledning av utskottets yrkande, att herr Ingeströms m. fl. motion måtte bifallas, så att gränsen för de norrländska formerna för understödande av dikningsföretag skulle sträckas ner i mellersta Värmland. Det förefaller mig ytterst märkvärdigt, att utskottet på en motion, som är så blottad på motivering som den Ingeströmska verkligen är, vågar utsträcka gränsen längre än lantbruksstyrelsen och Kungl. Maj:t fö-

reslagit. Man åberopar vad länsstyrelsen där har sagt, men länsstyrelsen har heller ingenting sagt. Den anför också en ytterligt knapphändig motivering. Den säger bara, att den anser, att det kan vara skäligt och lämpligt att lägga till några härader ytterligare i Värmland. Om nu lantbruksstyrelsen och Kungl. Maj:t efter noggrann utredning och prövning funnit, att den nordligaste delen av Värmland bör likställas med Norrland och Dalarna i detta hänseende, borde det väl föreligga först och främst en noggrann utredning över att verkligen denna gräns borde på sakliga skäl flyttas, men denna utredning borde, för att riksdagen skulle kunna fatta ett verkligen sakligt grundat beslut, omfatta icke blott Värmland utan även andra delar av riket, där för konsekvensens skull gränsen eventuellt också borde nedflyttas. Någon sådan utredning föreligger icke. Vi riskera, om vi gå med på motionen och utskottsutlåtandet i detta avseende, att vi nästa år kanske från norra delen av Västmanland, där det säkerligen finnes trakter, som äro fullt jämförliga med de av herr Ingeström berörda trakterna i Värmland, få framställningar från några socknar, som också vilja vara med, och så skulle den saken då prövas för sig. Så komma andra och yrka på att södra Dalarna skall undantagas, och då skulle riksdagen ge sig in på en lagstiftning och dela in dessa rayoner utan grund i någon verklig, av sakkunnig myndighet utförd, uttömmande utredning.

Jag ber av dessa skäl att på den punkten få biträda herr Lundells yrkande. Jag skulle kunna göra det i alla avseenden men vill göra ett litet tillägg. Utskottet har här föreslagit, på grund av att det föreligger en hel del ansökningar om anslag särskilt från Norrland, grundade på nuvarande bestämmelser, att man, då det kan anses hårt och orättvist, att vissa, som sökt anslag enligt de äldre bestämmelserna, helt plötsligt skulle bli ställda inför avsevärt skärpta bestämmelser, skulle söka mildra övergången så mycket som möjligt. Utskottet har i detta avseende föreslagit, att man skulle sätta gränsen för inkomna ansökningar till den 1 januari 1927, men det är nog rätt ovisst, huruvida förordnanden angående utförande av sådana undersökningar verkligen hinna bli färdiga och komma in till Kungl. Maj:t före denna tid, emedan lantbruksingenjörerna för närvarande äro så överhopade med arbete. Det synes mig därför riktigast, att denna övergångstid utsträcker att omfatta alla sådana framställningar, som grunda sig på förordnanden utfärdade före 1 juli 1926, oberoende av när dessa ansökningar komma in, detta för att göra övergången mjukare.

Jag tillåter mig därför föreslå följande ändringar, nämligen att de å sid. 14 raderna 3—6 i utlåtandet förekommande orden »föreslå, att tiden, inom vilken beträffande företag i Norrland och Dalarna vederbörligt förslag skall hava inkommit till lantbruksstyrelsen för att bidrag må utgå med högst hälften av kostnaden, utsträcker till den 1 januari 1927», utbytas mot orden »i angivet syfte föreslå viss ändring i bestämmelserna», och att den del av utskottets motivering, som å sid. 17 rad 4 nedifrån börjar med orden »Då på grund härav» och å följande sida rad 4 slutar med »böra meddelas» utbytes mot ett uttalande av följande lydelse: »Då på grund härav de åsyftade företagen skulle gå miste om det större statsbidrag, varmed vederbörande intressenter vid ansökans ingivande haft anledning räkna, synes utskottet skäligt, att statsbidraget oberoende av de nya bestämmelserna utgår med högst hälften av kostnaden för sådana företag i Norrland och Dalarna, för vilkas undersökning lantbruksstyrelsen eller vederbörande Konungens befallningshavande före den 1 juli 1926 utfärdat förordnande för vederbörande lantbruksingenjör.»

Herr Lindhagen: Jag har begärt ordet endast för att även för min del få understryka det okloka och otidsenliga i att försöka göra inskränkningar i de fördelar, som de hittillsvarande avdikningsanslagen för Norrland berett befolkningen där. Det är så mycket mindre påkallat att göra sådana inskränk-

Anslag
avdikning
av viss mark
m. m.
(Forts.)

Anslag
till avdikning
av viss mark
m. m.
(Forts.)

ningar nu för tiden, då man ju vet, att det förr eller senare för statsmakterna förestår en stor uppgift att främja skapandet av nya jordbruk, vilket då närmast betyder, att under plojen lägga jord, som förut icke varit under plojen. En sådan verksamhet är av den omfattande och kostsamma art, att man skall vara tacksam, i den mån man kan även på detta för statsmakten billiga sätt bereda tillfälle att åstadkomma sådana nyodlingar.

Jag kan inte heller vara med om yrkandet, att icke låta gränsen för de gynnammare bidragsvillkoren utsträckas så, som här har förordats av utskottets majoritet. Jag har själv varit i tillfälle att såsom medlem i Värmlandskommissionen genomresa landskapets alla trakter, och jag kan då intyga, att Värmland är i detta avseende — även Dalsland borde egentligen också komma med — så likt Norrland som något annat landskap kan vara. Detta har ju också tagit sig uttryck däri, att norrlandslagstiftningen i väsentliga delar blivit utsträckt till Värmlands län på grund av dessa likartade förhållanden med dem, som råda i de norrländska länen. Då kan man förstå, att det även i det avseende det här gäller måste råda enahanda förhållanden i Värmland och i Norrland.

Jag vill också konstatera, att medan herrar Gabrielsson och Hellström på ett sakkunnigt sätt utvecklade de förhållanden, på vilka vi böra bygga vårt beslut, var det så gott som fullständigt tomma bänkar, där representanterna för södra och mellersta delarna här i kammaren hade sin plats. Nu har det kommit några ledamöter till, som endast fått höra herr Sederholms anförande. Följden blir naturligtvis den, som i så många andra frågor, att när slutligen voteringen kommer till stånd, rusa alla främmande från södra och mellersta Sverige in såsom Egyptens gräshoppor och med sin okunnighet och intresselöshet äta upp den gröda, som herrar Gabrielsson och Hellström sökt så i våra sinnen. Det är inte på det sättet riksdagen bör fatta beslut, men jag vill i alla fall konstatera, att så kommer det att förhålla sig.

Det lär nu emellertid också vara vidtagna åtgärder för att kunna få till protokollet antecknat vilka som rösta, så att man kan få konstaterat det södra och mellersta Sveriges befarade omöjligt, när det gäller tillvaratagandet av Norrlands livsintressen och särskilt i detta fall deras oförmåga att förstå, att det är även ett riksintresse att få så mycket jord som möjligt uppodlad.

När herr Sederholm som en auktoritet åberopade herr Hedlund i Häste, vill jag slutligen erinra om, att denne står i alla fall antecknad som reservant. Han har således låtit i den första överraskningen locka sig av lantbruksstyrelsens och de övriga herrarnas från södra och mellersta Sverige obekantskap med ämnet. Men när han börjat tänka på saken, har han funnit, att han blivit förd bakom ljuset, och det är därför man återfinner också honom antecknad här som reservant.

Jag skall be att få yrka bifall till herr Gabrielssons reservation.

Herr statsrådet **Linders:** Herr talman, mina herrar! Jag tror inte man kan förenkla saken på det sättet, att man kan säga, att här står en grupp, som vill främja norrlandsintressena, mot en annan grupp, som vill det rakt motsatta eller, att här står en grupp, som vill Norrlands uppodling, emot en grupp, som absolut motsätter sig detta. Jag tror, att detta sätt att se saken inte är tillräckligt ingående för att bedöma de tvistepunkter, som det här är fråga om. Jag tror, att åtskilligt är överdrift i det, som säges emot det förslag, som här föreligger. Herr Hellström begagnade så kraftiga ord som att förslaget bygger på lösa grunder, och herr Lindhagen yttrade sig som så, att det här gällde inskränka fördelar, som Norrland tidigare haft. Vad är det då det här gäller, vad är det för fråga, som närmast är föremål för tvist och olika meningar? Vi ha för närvarande bestämmelser om att företag, som avse nyodling, skola ha ett visst företräde. Men har något sådant företräde i själva verket ägt rum

förut? Jag tror inte man egentligen kan säga, att så är fallet, ty förslagen ha provats i den ordning som de kommit in, och så kommer säkerligen att ske även för framtiden. Jag kan inte tänka mig, att några av intressenterna i företagen skulle vara böjda för att få en annan ordning. Något verkligt företräde för företag med nyodling har alltså faktiskt inte ägt rum förut. Ansökningarna ha provats i den ordning de inkommit, men det har också varit beroende på att anslagen ha räckt till för de ändamål, som här ha avsetts. Och riksdagen har ju själv att sörja för att det finnes tillräckliga anslag för de avdikningar, som anses befogade. På grund härav kan jag inte underlåta att anse det omdöme vara fullständigt oriktigt, som fällts om Kungl. Maj:ts förslag, att det skulle vara ett ödesdigert slag mot det norrländska jordbrukets utveckling. Jag tror tvärtom, att motsatsen är förhållandet, ty detta förslag innebär ju i sig självt en större fördel för det norrländska jordbruket än för jordbruket i andra delar av riket.

Att man likväl uppställer ett visst förbehåll för att vederbörande skola få åtnjuta denna fördel av statsbidrag på bättre villkor än som gälla för andra delar av riket, det kan väl dock i all rimlighets namn icke betecknas såsom någonting oegentligt och ödesdigert för Norrland. Det förbehåll som gjorts för statsbidragets fulla utbetalande är, att den ifrågasatta nyodlingen skall äga rum, innan en del av bidraget intill halva kostnaden utbetalas. Då man, såsom någon talare här under debatten sagt, att man ställer sig avvisande gentemot norrlandsintressena och ställer andra, hårdare villkor för Norrland än för andra trakter, är detta således icke riktigt, ty här är i själva verket fråga om att bibehålla gynnsammare villkor för Norrland. Nu kan man naturligtvis betrakta denna sak ur olika synpunkter, men jag tror, att det är ett missstag, då man från norrlandshåll betecknar detta förslag om villkor för utbetalandet av bidragen icke blott såsom onödigt utan som skadligt. Det bästa beviset för att man här nog famlar åtskilligt, har jag funnit i herr Hellströms i övrigt så klartänkta anförande, då han betecknade det som så, att småbrukarna i Norrland skulle få lämna kredit åt staten. Vad är nu detta för sätt att utlägga saken, att säga, att småbrukarna skulle få lämna kredit åt staten, därför att man vill sätta som villkor för ett direkt statsbidrag, att hela det arbete, som avsetts vid bidragsbeloppets bestämmande, också skall utföras, och icke blott utföras utan vara utfört vid tiden för den sista bidragsdelens utbetalande? Ännu mera meningslöst blir detta tal, när man då i samma andetag säger, att det kommer att bli skadligt för Norrlands kultur och uppodling, i det att odlarna skola gå fram alltför häftigt, innan marken är tjänlig för odling. Detta visar i själva verket, att man inte längre resonerar fullt logiskt. Inte kan gärna det nu föreliggande förslaget, såsom man förut påstått, både komma att hindra odlingen i Norrland och samtidigt, som herr Hellström nu säger, vara ämnat verka dithän att man går för fort fram med nyodlingen.

Jag vill i detta sammanhang också framhålla, att eljest, då staten lämnar bidrag för utförandet av arbeten, exempelvis när det gäller de förmånliga premielån, som utlämnas till egnahemsbyggare, för att de skola få större bärkraft och mera ekonomiska resurser, ställer man ju även där som villkor, att arbetet skall vara utfört, innan betalningen lämnas, åtminstone gör man det i regel. Jag tror, att det är dock kärnan i ett statsbidrag av denna art, att man skall se till att ändamålet med statsanslaget blir fyllt, att det arbete man vill befrämja också fullföljes och slutföres. Det ligger alltså ingenting orimligt i att ett sådant villkor från statens sida ställes.

Under sådana förhållanden kan jag inte finna, trots vad som här har sagts, annat än att förslaget i det skick det framlagts från Kungl. Maj:ts sida varit ägnat att främja de intressen, som man velat tillgodose.

*Anslag
till avdikning
av viss mark
m. m.
(Forts.)*

När det slutligen från utskottets sida gjorts en ändring i Kungl. Maj:ts förslag, i det att man på en punkt följt motionärerna och utvidgat området för de gynnsammare bidragsvillkor, som skulle gälla för Norrland, kan jag icke avstå från att nämna, att detta dock visar, att man på andra håll betraktar Norrlands ställning i detta avseende som gynnsammare och följaktligen vill ha denna norrlandslagstiftning utsträckt till att gälla även andra delar av landet. Jag medger visserligen, att motionärerna kunna ifråga om sitt förslag anföra åtskilliga ganska vägande skäl, som tala för att även de i motionerna angivna bygderna skola likställas med Norrland. Men om man tänker sig en bestämd gräns, och det tyckas vi alla vara ense om att man skall ha med gynnsammare bestämmelser för Norrland och vissa andra delar av landet, kommer man dock alltid att få svårigheter att dra gränsen så, att alla bli fullt belättna. Herr Lindhagen var alldeles nyss inne på tanken att ytterligare tänja på gränsen utöver motionärernas förslag och försök därutinnan torde icke komma att uraktlåtas i fortsättningen, om man nu utan tillräckligt starkt skäl förlägger gränsen längre söderut. Jag tror, trots att jag medger, att motionärerna haft åtskilliga skäl för sitt förslag, att skälen för en utsträckning av gränsen inte äro tillräckliga, utan att man gör klokare i att följa det förslag, som har framlagts av Kungl. Maj:t även i denna del.

Herr von Sneidern: Herr talman, mina herrar! Beträffande de stridsfrågor, som här framförts, får jag för min del säga, att jag tycker, att de övervägande skälen anförts av dem, som talat för den av herr Gabrielsson m. fl. angivna reservationen. Detta om den delen av frågan.

Vad sedan gäller herr Ingeströms motion om likställande av vissa delar av Värmlands och Örebro län med Norrland och Dalarna, får jag säga, att vad herr Sederholm i detta avseende yttrade ansåg jag vara riktigt. Det är alldeles påtagligt, att icke någon rationell gräns har kunnat bliva uppdragen genom den motion, till vilken utskottet här yrkar bifall. Det hade varit synnerligen önskvärdt, om utskottet, i stället för att tillstyrka motionen, hade föreslagit en skrivelse med begäran om utredning av Kungl. Maj:t, huruvida och i vilken utsträckning de för norra delarna av landet gällande bestämmelserna borde utsträckas även till andra delar av landet. Jag är för min del av den uppfattningen, att en sådan utsträckning skulle vara befogad, och herr Lindhagen yttrade mycket riktigt, att enligt hans erfarenhet bestämmelser motsvarande dem, som gälla för Norrland, borde bliva gällande icke blott för vissa delar av Värmland utan även för de med Värmlands skogstrakter mycket likartade delarna av Dalsland, d. v. s. större delen av Dalsland. Jag tror även, att delar av Västmanlands län lämpligen skulle kunna hänföras till samma kategori. Jag skulle därför vara mycket benägen att hemställa, att riksdagen med avslag på den av herr Ingeström väckta motionen men med utgångspunkt från den, måtte begära en utredning på detta område. Emellertid inser jag till fullo, att det skulle vara gagnlöst att framställa ett sådant yrkande just med hänsyn till vad herr Lindhagen påpekade, nämligen att ett stort antal av kammarens ledamöter för tillfället icke äro närvarande i kammaren, men säkerligen komma in och rösta emot ett yrkande, för vilket de icke hört motiveringen. Under sådana förhållanden kommer jag för min del att rösta för utskottets förslag på denna punkt, men jag tillåter mig till herr statsrådet och chefen för jordbruksdepartementet, som är här närvarande, rikta den hemställan, att han, utan att en sådan framställning blivit gjord från riksdagen, måtte taga under omprövning, huruvida icke dessa bestämmelser i utskottsutlåtandet, som väl med stor sannolikhet bli antagna, varigenom en utsträckning av norrlandsbestämmelserna även kommer vissa delar av Värmland till godo, borde ytterligare

utsträckas att gälla även andra delar av landet, som äro fullt jämförliga med de delar, för vilka de gynnsammare bestämmelserna skola tillämpas.

Jag har således intet annat yrkande än om bifall till den av herr Gabrielsson m. fl. avgivna reservationen.

*Anslag
till avdikning
av viss mark
m. m.
(Forts.)*

Häri instämde herr *Lindhagen*.

Herr Ingeström: Herr talman! Jag skall be att få yrka bifall till det av herr Gabrielsson framställda yrkandet.

Herr Sederholm nämnde, att han varit sakkunnig i frågan, och det förvånar mig verkligen, att icke de sakkunniga studerat de områden av vårt land, där behovet av bidrag till odling är större än i andra delar. Nu veta vi, att anledningen till att staten lämnar dessa anslag huvudsakligen är att få jorden torrlagd, för att vårsådden skall kunna tidigare igångsättas. De sakkunniga borde då naturligtvis ha undersökt på vilka områden i vårt land denna vårsådd i regel försiggår senare. Då vet var och en, att vårsådden i Dalarna och Gästrikland såväl som i södra Norrland försiggår avsevärt mycket tidigare än i de delar av landet, som avses i den avlämnade motionen. Motionen har kommit till på grund av uttalanden av Konungens befallningshavande i Värmlands län och Örebro län. Om de sakkunniga studerat den ingående utredning i denna fråga, som av byråchefen Höijer i statistiska centralbyrån utförts, hade de sakkunniga säkert kommit till en helt och hållet annan uppfattning än de nu gjort. Byråchefen Höijer säger nämligen där i korthet: »Hela norra Bergslagen ligger högt och på betydligt avstånd från havet, varför klimatet är hårt med långa, kalla vintrar och kort vegetationsperiod. I allt samverka naturförhållandena till att göra denna landsdel till en av de för jordbruket minst gynnade i hela landet; den bildar genom sitt läge en övergång till Norrland, men jordbruket intager i åtskilliga trakter av Bergslagen en svårare ställning än i stora delar av Norrland.» Under sådana förhållanden hade rättvisan krävt, att ifrågavarande trakter fått komma med.

Nu har herr von Sneidern sagt, att han ansåg lämpligare, att riksdagen i skrivelse infordrade en ny utredning, och det är alldeles klart, att om inte riksdagen bifaller de nu av oss avlämnade motionerna, kommer resultatet att bli ytterligare skrivelser till lantbruksstyrelsen och till Kungl. Maj:t och motioner till riksdagen.

Jag hemställer därför om bifall till min motion.

Herr Lundell: Herr talman! Jag anhåller att få instämma i det av herr Sederholm gjorda yrkandet.

Herr Gabrielsson: Då herr statsrådet och chefen för jordbruksdepartementet efter min uppfattning här gjorde sig skyldig till ett misstag, har jag ansett mig böra begära ordet ännu en gång för att påpeka detta. Herr statsrådet sade, att fullgörandet av en viss odling vore ett villkor för att erhålla bidrag från detta anslag och kallade sålunda den sista delen av anslaget för odlingsbidraget. Men det är ju så, att Kungl. Maj:t och lantbruksstyrelsen föreslagit, att vederbörande skulle erhålla bidrag till *dikning*, men man skulle, för att vinna garantier för odling, fordra, att en viss del av bidraget, en tredjedel, borde innestå, tills en viss odling ägt rum.

Herr statsrådet gjorde vidare jämförelser med premielånen, som utgå för odling i samband med egnahemslån, men dessa utgå till innehavare av redan torrlagd och utdikad mark, vilket det här inte är fråga om. Här är det fråga om något större bidrag till den, som utdikar oodlad rent försumpad mark. Nu är det så, att i Norrland har anslaget utgått under en lång följd av år,

Anslag
till avdikning
av viss mark
m. m.
(Forts.)

och det har ansetts behövt att ge ett något större bidrag till dem, som bryta ris och rot, som man säger. Bidraget utgår nu inte med mer än en tredjedel även i Norrland, då fråga är om redan odlad mark, och samma är förhållandet i övriga delar av Sverige. Jag för min del skulle inte ha någonting emot att det förmånligare bidraget ökades till att omfatta hela landet, när det gäller obruten, oppodlad mark.

Jag tror också, att förslaget att utvidga gränsen till vissa delar av Värmland är befogat, och jag tror inte, att det möter något motstånd från norrlandshåll, att anslaget skall gälla i samma grad i fråga om sumpmark, som är oppodlad, även i andra trakter av landet än i Norrland.

Jag vidhåller mitt yrkande om bifall till min reservation.

Efter det överläggningen ansetts härmed slutad, yttrade herr talmannen, att därunder yrkats

1:o), av herrar *Lundell* och *Sederholm*, att det nu ifrågavarande utlåtandet skulle godkännas med följande ändringar, nämligen *att* de å sid. 14 raderna 3—6 i det tryckta utlåtandet förekommande orden »föreslå, att tiden, inom vilken beträffande företag i Norrland och Dalarna vederbörligt förslag skall hava inkommit till lantbruksstyrelsen för att bidrag må utgå med högst hälften av kostnaden, utsträcker till den 1 januari 1927» utbyttes mot »i angivet syfte föreslå viss ändring i bestämmelserna»; *att* de å samma sida raderna 11—15 förekommande orden »synes utskottet minst lika vägande skäl kunna anföras för att i detta område inrymma de i motionerna angivna delarna av Värmlands och Örebro län som särskilt södra trakterna av Dalarna. Utskottet anser sig därför böra tillstyrka motionärernas på vederbörande länsstyrelsers yttranden i ärendet grundade förslag» utbyttes mot »synes utskottet vägande skäl icke hava anförts för att i detta område inrymma de i motionerna angivna delarna av Värmlands och Örebro län. Utskottet avstyrker därför motionärernas förslag»; *att* den del av utskottets motivering, som å sid. 17 rad 4 nedifrån började med orden »Då på grund härav» och å följande sida rad 4 slutade med »böra meddelas» utbyttes mot ett uttalande av följande lydelse: »Då på grund härav de åsyftade företagen skulle gå miste om det större statsbidrag, varmed vederbörande intressenter vid ansökans ingivande haft anledning räkna, synes utskottet skäligt, att statsbidraget oberoende av de nya bestämmelserna utgår med högst hälften av kostnaden för sådana företag i Norrland och Dalarna, för vilkas undersökning lantbruksstyrelsen eller vederbörande Konungens befallningshavande före den 1 juli 1926 utfärdat förordnande för vederbörande lantbruksingenjör»; och *att* inledningen till utskottets hemställan under I) avfattades sålunda: »att riksdagen med bifall till Kungl. Maj:ts förevarande framställning och med avslag å motionerna I: 252 och II: 374 må»; samt

2:o) att kammaren skulle godkänna den av herr *Gabrielsson* m. fl. vid utlåtandet angivna reservationen.

Därefter gjorde herr talmannen propositioner, först på godkännande av utskottets utlåtande oförändrat samt vidare enligt berörda yrkanden; och förklarade herr talmannen sig finna propositionen på bifall till det av herrar *Lundell* och *Sederholm* framställda yrkandet vara med övervägande ja besvarad.

Herr *Hellström* begärde votering, i anledning varav och sedan till kontraposition därvid antagits godkännande av herr *Gabrielsson*s m. fl. reservation, uppsattes samt efter given varsel upplästes och godkändes en så lydande omröstningsproposition:

Den, som godkänner jordbruksutskottets utlåtande nr 45 med de ändringar, som under överläggningen föreslagits av herrar Lundell och Sederholm, röstar

Anslag till avdikning av viss mark m. m.
(Forts.)

Ja;

Den, det ej vill, röstar

Nej;

Vinner Nej, godkännes den av herr Gabriellsson m. fl. vid utlåtandet avgivna reservationen.

Sedan kammarens ledamöter intagit sina platser samt voteringspropositionen efter förnyad uppläsning anslagits, verkställdes omröstningen, enligt av herr Rosén jämte 18 av kammarens övriga ledamöter före voteringspropositionens godkännande framställd begäran, medelst namnupprop; och befunnos vid omröstningens slut rösterna hava utfallit sålunda:

Ja — 50;

Nej — 60.

Vid omröstningen röstades

ja av herr andre vice talmannen, herrar Klefbeck, Trygger, Berglund, Stendahl, von Sydow, Ljunglund, Möller, greve Lagerbjelke, herrar Hjalmar Hammarskjöld, Borell, Fehr, Sjöblom, Carl Svensson, Sederholm, Nothin, Åkerman, John Karlsson, Björkman, Oscar Olsson, Westman, Thulin, Carl Gustaf Hammarskjöld, Pauli, greve Spens, herrar Rooth, Johan Bernhard Johansson, Bondeson, Jeansson, Adolf Dahl, Linder, von Geijer, Jacob Larsson, Nils Anton Nilsson, Olof Olsson, Johan Nilsson i Malmö, Antonsson, Pålsson, Lindblad, Boman, Wigforss, Gustav Hansson, Hallin, Sigfrid Hansson, Widell, Sandegård, Björnsson, Ström, Lundell och Sandler; samt

nej av herr förste vice talmannen, herrar Thorberg, Magnuson, Carl Gustaf Ekman, Wahlmark, Julin, von Stockenström, Albert Bergström, Karl Andersson, Karl Gustafsson, Abrahamsson, Ljunggren, Martin Svensson, Petrus Nilsson, Rune, Bodin, Leander, fröken Hesselgren, herrar Isak Svensson, von Sneidern, Per Adolf Larsson, Edward Larson, Vrang, August Johansson, Bergman, Georg Dahl, Sandén, Ingeström, Valfrid Eriksson, von Koch, Lindgren, Åkerberg, Gottfrid Karlsson, Petré, Lyberg, Schedin, Dalberg, Pers, Norling, Per Andersson, Norin, Carl Eriksson, Jonas Andersson, Walles, Enhörning, Kvarnzelius, Lindhagen, Tjällgren, Johan Peter Johansson, Frändén, Luterkort, Österström, Henrik Andersson, Rosén, Bergqvist, Hellström, Almkvist, Jonsson, Gabriellsson och Asplund.

Herrar Larsén, Schlyter och Rogberg förklarade sig avstå från att rösta.

Herr talmannen uppstod nu och avlägsnade sig, varefter ledningen av kammarens förhandlingar övertogs av herr förste vice talmannen.

Vid förnyad föredragning av jordbruksutskottets utlåtande nr 46, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående höjning av maximivärdet för jordbrukslägenheter vid lån ur egnahemslänefonden jämte en i ämnet väckt motion, bifölls vad utskottet i detta utlåtande hemställt.

Vid ånyo skedd föredragning av första kammarens första tillfälliga utskotts utlåtande nr 7, i anledning av väckt motion om skyldighet för länsstyrelserna att lämna fortsättningsskolstyrelser, skolstyrelser och skoloråd behöfligt ämbetsbiträde beträffande åtgärder gentemot tredskande lärjungar och målsmän, bifölls vad utskottet i detta utlåtande hemställt.

Om ändringar i förordningen ang. kyrkofullmäktige och kyrkonämnd i Göteborg.

Föredrogs ånyo konstitutionsutskottets utlåtande nr 24, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition om vissa ändringar i förordningen den 5 maj 1882 angående kyrkofullmäktige och kyrkonämnd i Göteborg.

Till konstitutionsutskottets handläggning hade båda kamrarna hänvisat en av Kungl. Maj:t till riksdagen avlåten proposition, nr 187, vari Kungl. Maj:t föreslagit riksdagen att antaga vid propositionen fogat förslag till lag om ändrad lydelse av §§ 4, 6 och 12 i förordningen den 5 maj 1882 angående kyrkofullmäktige och kyrkonämnd i Göteborg.

Utskottet hade i det nu föredragna utlåtandet på anförda skäl hemställt, att riksdagen, med förklaring, att Kungl. Maj:ts förevarande förslag icke kunnat av riksdagen i oförändrat skick antagas, måtte för sin del antaga i utlåtandet infört förslag till lag om ändrad lydelse av §§ 4, 6 och 12 i förordningen den 5 maj 1882 angående kyrkofullmäktige och kyrkonämnd i Göteborg.

§ 12 i förevarande lagförslag var så lydande:

(i Kungl. Maj:ts förslag:)

(i utskottets förslag:)

Kyrkofullmäktiges förhandlingar skola vara offentliga; dock kunna fullmäktige för någon särskild fråga besluta, att överläggning skall hållas inom lyckta dörrar.

Vid kyrkofullmäktiges sammanträden äger kyrkonämndens ordförande, även om han icke är kyrkofullmäktig, att vara tillstädes och i överläggningarna, men ej i beslutet, delta.

Är ingen av kyrkoherdarna i stadens territoriella församlingar ledamot av fullmäktige eller ordförande i kyrkonämnden, äger domkapitlet utse en av kyrkoherdarna att vid fullmäktiges sammanträden vara tillstädes med den befogenhet, som enligt andra stycket tillkommer kyrkonämndens ordförande.

Samma befogenhet tillkommer ordföranden i territoriell församlings kyrkoråd beträffande fråga, som angår församlingen.

Enligt en vid utlåtandet avgiven reservation hade herrar *G. W. Hansson, Larsén, Sävström, Vennerström, Karlsson* i Vadstena, *Sjöström* och *Fast* ansett, att Kungl. Maj:ts förslag bort oförändrat tillstyrkas.

Herr Hansson, Gustav: Herr talman, mina herrar! Då jag jämte några andra av konstitutionsutskottets medlemmar till detta betänkande fogat en reservation, vari vi anför, att vi ansett Kungl. Maj:ts proposition böra i oförändrat skick bifallas, ber jag i anledning härav att få yttra några ord.

Utskottet har vid behandlingen av den kungl. propositionen företagit en ändring i § 12 i avsikt att bereda kyrkorådsordförande inflytande i kyrkofullmäktige. Utskottet föreslår därför, att kyrkorådets ordförande skola vara självskrivna medlemmar av kyrkofullmäktige och där ha rätt att delta i behand-

lingen av frågor, som angå församlingen. Nu är ju saken den, att inom kyrkofullmäktige förekomma rätt många frågor, som röra samtliga församlingar, och förhållandet skulle då bli det, att samtliga dessa kyrkorädsordförande skulle vara närvarande vid vartenda sammanträde och där ha rätt att deltaga i överläggningarna.

Kyrkofullmäktige bildas för närvarande av nio församlingar. Det bleve således nio kyrkoherdar, som vid så gott som varje sammanträde skulle vara närvarande, men det kommer knappast att stanna vid dessa nio, ty i Göteborg kommer snart att företagas en del inkorporeringar i kyrkligt hänseende, och en del församlingsdelningar äro även förestående, så att denna siffra nio blir snart ökad till tolv eller fjorton.

Utskottet har motiverat ändringen med att det anser goda skäl »tala för att rätt att deltaga i kyrkofullmäktiges förhandlingar överhuvud tillerkännes ordförande i territoriell församlings kyrkoråd i frågor, som angå församlingen. Den speciella sakkunskap, som härigenom blir företrädd, torde för ärendenas behandling inom fullmäktige vara av stort värde. Härjämte synes det vara av vikt, att de synpunkter, som i ett visst ärende göra sig gällande inom vederbörande församling och dess kyrkoråd, kunna framläggas även vid ärendets behandling inom kyrkofullmäktige.» Då man läser denna motivering, frågar man sig: ha församlingarnas kyrkoråd för närvarande inte något inflytande inom kyrkofullmäktige? Jo, jag kan därpå svara, att de ha ganska stort inflytande, ty den kyrkonämnd, som skall förbereda alla de ärenden kyrkofullmäktige skola behandla, består av en medlem från varje församlings kyrkoråd. Således äro kyrkoråden här representerade, och vidare brukar man i allmänhet till kyrkofullmäktige välja medlemmar av de särskilda kyrkoråden, varför man kan säga, att redan nu sakkunskapen är väl representerad. Det har ännu icke yppat sig några olägenheter under den tid, som gått, och jag tror icke heller, att så skall bliva fallet i fortsättningen. Jag för min del är visst icke rädd för det prästerliga inflytande, som skulle komma att göra sig gällande inom fullmäktige, men jag anser, att det är olämpligt att ha nio och kanhända flera självskrivna ledamöter inom kyrkofullmäktige, vilka skola deltaga i så gott som alla dess överläggningar.

Jag anser, att Kungl. Maj:ts förslag är riktigt och väl avvägt, och därför, herr talman, ber jag att få yrka avslag på utskottets hemställan och bifall till den kungl. propositionen.

Herr von Geijer: Herr talman! Det är en jämförelsevis obetydlig fråga, som här föreligger. Den ärade talare, som nyss förordade reservationen, lade ej heller så synnerligen stor vikt vid ärendet, om jag fattade honom rätt. Anledningen till ifrågavarande stadga är, som ju också den ärade talaren antydde, att man anser, att det skulle vara till gagn för kyrkofullmäktige att få tillfälle att taga kännedom om den förberedande behandlingen av respektive frågor och jämväl för kyrkorådet att kunna göra sin röst hörd, i synnerhet då det gäller särintressen, som dock ofrånkomligt i vissa sammanhang måste framträda, särskilt i budgetfrågor. Den ärade talaren gick ju så långt, att han förmenade, att så gott som vid varje sammanträde ett ärende av sådan art skulle kunna förekomma.

Nu har man varit av olika meningar angående sättet för tillgodoseendet av detta önskemål. Kungl. Maj:ts förslag gick ut på att därest ingen av församlingarnas kyrkoherdar vore invald i kyrkofullmäktige, domkapitlet skulle kunna utse en prästman, vilken på sätt som nu är sagt kunde deltaga i förhandlingarna. Vidare har den tanken varit uppe, att prästerskapet därvidlag skulle kunna få någon sorts rösträtt. Utskottet har emellertid valt det sätt, som nu den siste

Om ändringar i förordningen ang. kyrkofullmäktige och kyrkonämnd i Göteborg.

(Forts.)

Om ändringar i förordningen ang. kyrkofullmäktige och kyrkonämnd i Göteborg.
(Forts.)

ärade talaren vände sig emot. Det är en viss analogi med hela vår kommunalförvaltning, som här framträder. Jag vill erinra om att när det gäller kommunalfullmäktige rätt att delta i förhandlingarna men ej i beslutet tillerkänts åt såväl ordföranden som vice ordföranden i kommunalstämman och kommunalnämnden, sålunda åt fyra personer. Nu kan man ju invända, att det här gäller flera. Ja, visserligen, men det kan dock sägas, att det större antalet i kyrkofullmäktige i Göteborg i ej oväsentlig grad uppväges därav, att även representantförsamlingen är ej obetydligt större. Jag vill erinra om att kommunalfullmäktiges antal enligt gällande stadga varierar mellan 15 och 40, allt i visst förhållande till folkmängden inom kommunen. Jag är visst icke blind för den anmärkning, som den ärade talaren framförde, att det i vissa fall skulle kunna bli rätt många, som sålunda komme att intaga denna mellanställning, till hälften ledamöter och till hälften icke. Jag erinrar mig emellertid, att det vid utskottets förhandlingar framhölls, att detta i verkligheten icke skulle bli så besvärligt, då icke så få just av kyrkoherdarna i de särskilda församlingarna väljas till ledamöter av kyrkofullmäktige. Om jag ej missminner mig, uppgavs detta för närvarande vara fallet med sex av dem, och hela antalet personer med en dylik mellanställning skulle alltså reduceras till tre. När nu hela församlingen skall omfatta 50 ledamöter, synes denna siffror icke vara så synnerligen avskräckande, i synnerhet om man, som jag nyss gjorde, sätter den i direkt förhållande till vad som gäller i kommunalfullmäktige, där disproportionen, om det skall anses vara en sådan, ju blir icke obetydligt större.

Men det är dock även ett materiellt skäl för ändringen. Det är sant, att ifrågavarande befoget tillerkännes kyrkonämndens ordförande, men jag vill peka på vad just den siste ärade talaren själv sade, nämligen att särintressena så ofta skulle kunna behöva en målsman. Jag vill också slutligen framhålla, att det icke är någon obligatorisk skyldighet för ifrågavarande kyrkoherdar att infinna sig i kyrkofullmäktige, än mindre att yttra sig i varje fråga, men nog kan det vara lämpligt, att de vid vissa tillfällen, då, som jag antydde, något särskilt intresse är före hos fullmäktige, hava tillfälle att göra sin röst hörd.

Herr talman! Jag yrkar bifall till utskottets hemställan.

Herr Hansson, Gustav: Det var ett yttrande av utskottets ärade ordförande, som föranledde mig att ånyo begära ordet. Han framhöll nämligen, att för närvarande en del av ordförandena i kyrkoråden äro medlemmar av kyrkofullmäktige och kanske även komma att i fortsättningen förbli detsamma. Jag ber då att få erinra utskottets ordförande om den omständigheten, att skälet för den ifrågasatta förändringen har varit — det anföres visserligen icke i utskottsbetänkandet — att dessa kyrkoherdar därigenom skulle slippa att delta i de valstrider, som uppkomma vid kyrkofullmäktigevalen, och kunna ställa sig utanför dem, men ändå ha rätt att delta i fullmäktiges förhandlingar. Om man nu godtager utskottets förslag, kommer det i verkligheten att bli så, att vederbörande kyrkoherdar icke låta uppställa sig som kandidater och således icke bli valda ledamöter, ty de bli ju självskrivna sådana i kyrkofullmäktige.

Herr statsrådet Olsson: Herr talman! Som det har sagts från båda de håll, där man nu har yttrat sig, är detta inte någon fråga av större räckvidd. Tvärtom. Men jag skulle nästan vilja säga, att jag just på grund därav har mycket svårt att förstå den fördel, som skulle ligga i det här förslaget tillägg till Kungl. Maj:ts proposition. Meningen med Kungl. Maj:ts

förslag var ju, som det står i propositionen, »att bereda fullmäktige tillgång till den särskilda sakkunskap i kyrkliga frågor, som får förutsättas vara till finnandes hos vederbörande kyrkoherdar». Man tänkte inte alls på någon slags lokalkännedom i vanlig mening, ty en sådan kännedom ansåg man vara alldeles tillräckligt tillgodosedd genom de representanter för de särskilda församlingarna, som skola sitta i fullmäktige. Vad man ville ha, var således en mera intim kännedom om kyrkliga förhållanden, om det kyrkliga arbetet överhuvud taget, vilket man ansåg sig ha rätt att förutsätta hos erfarna prästmän. Med utskottets ändringsförslag följer ju en sådan konsekvens som att — när någon gång ärenden behandlas, vilka röra samtliga de nio församlingarna — alla de nio kyrkoherdarna komma att vara med och ha yttranderätt. Jag får ju säga, att jag tycker, att det är nästan litet väl mycket.

Om ändringar i förordningen ang. kyrkofullmäktige och kyrkonämnd i Göteborg.
(Forts.)

Sedan överläggningen förklarats härmed slutad, gjorde herr förste vice talmannen enligt därunder förekomna yrkanden propositioner, först på bifall till vad utskottet i det under behandling varande utlåtandet hemställt samt vidare därpå att kammaren skulle med avslag å utskottets hemställan, såvitt den skilde sig från Kungl. Maj:ts i ämnet gjorda framställning, bifalla denna framställning oförändrad; och förklarade herr förste vice talmannen, efter att hava upprepat propositionen på bifall till utskottets hemställan, sig anse denna proposition vara med övervägande ja besvarad.

Herr *Hansson, Gustav*, begärde votering, i anledning varav uppsattes samt efter given varsel upplästes och godkändes en omröstningsproposition av följande lydelse:

Den, som bifaller vad konstitutionsutskottet hemställt i sitt utlåtande nr 24, röstar

Ja;

Den, det ej vill, röstar

Nej;

Vinner Nej, avslås utskottets hemställan, såvitt den skiljer sig från Kungl. Maj:ts i ämnet gjorda framställning, och bifalles denna framställning oförändrad.

Sedan kammarens ledamöter intagit sina platser samt voteringspropositionen efter förnyad uppläsning anslagits, verkställdes omröstningen på det sätt, att efter särskilda uppmaningar av herr förste vice talmannen först de ledamöter, som ville rösta för ja-propositionen, och därefter de ledamöter, som ville rösta för nej-propositionen, reste sig från sina platser; och befanns därvid, att flertalet röstade för ja-propositionen.

Föredrogs ånyo och företogs punktvis till avgörande statsutskottets utlåtande nr 95, i anledning av Kungl. Maj:ts i statsverkspropositionen under åttonde huvudtiteln gjorda framställningar angående anslag till akademien för de fria konsterna.

Punkten 1.

I den till riksdagen den 7 januari 1926 avlåtna propositionen angående statsverkets tillstånd och behov under budgetåret 1926—1927 hade Kungl. Maj:t, under återopande av det vid propositionen fogade statsrådsprotokollet över eck-

*Ang. löne-
reglering för
befattnings-
havare
vid konst-
akademien.*

Ang. löne-
reglering för
befattnings-
havare
vid konst-
akademien.
(Forts.)

lesiastikärenden för samma dag, i avseende å åttonde huvudtiteln föreslagit riksdagen att, utom annat,

dels förklara, att avlöningsreglementet för befattningshavare vid statsdepartement och vissa andra verk, tillhörande den civila statsförvaltningen, skulle från och med den 1 juli 1926 äga tillämpning å ordinarie befattningshavare vid akademien för de fria konsterna samt vid konsthögskolan;

dels bestämma antalet ordinarie befattningar vid akademien samt vid konsthögskolan på följande sätt:

	Lönegrad
1 professor i arkitektur	B 30
7 professorer	B 26
<i>Anm.</i> Av nämnda 7 professurer omfatta 2 vardera teckning och 2 vardera målning. De återstående 3 professorsbefattningarna omfatta vardera ett av följande ämnen: 1) landskapsmålning, 2) modellering och 3) svensk arkitekturhistoria.	
1 lärare i etsning	B 17
1 kanslibitråde	B 7
1 förste vaktmästare	B 7
1 eldare	B 7
1 vaktmästare	B 5
1 portvakt	B 5;

dels fastställa av departementschefen i statsrådsprotokollet över ecklesiastikärenden den 7 januari 1926 förordad förslag till stat för akademien för de fria konsterna med konsthögskolan;

dels ock under riksstatsens åttonde huvudtitel — med uteslutande av därstädes under rubrik Akademien för de fria konsterna, Akademien, avlöningar m. m. uppfört ordinarie anslag å 75,525 kronor — uppföra under samma rubrik ett ordinarie förslagsanslag å 131,900 kronor.

Utskottet hade i den nu föredragna punkten av angivna orsaker hemställt, att riksdagen måtte, utom annat,

a) förklara, att avlöningsreglementet för befattningshavare vid statsdepartement och vissa andra verk, tillhörande den civila statsförvaltningen, skulle från och med den 1 juli 1926 äga tillämpning å ordinarie befattningshavare vid akademien för de fria konsterna samt vid konsthögskolan;

b) bestämma antalet ordinarie befattningar vid akademien samt vid konsthögskolan på följande sätt:

	Lönegrad
1 professor i arkitektur	B 30
1 professor i svensk arkitekturhistoria	B 26
6 professorer	B 24
<i>Anm.</i> Av nämnda 6 professurer omfatta 2 vardera teckning och 2 vardera målning. De återstående 2 professorsbefattningarna omfatta vardera ett av följande ämnen: 1) landskapsmålning och 2) modellering.	
1 lärare i etsning	B 17
1 kanslibitråde	B 7
1 förste vaktmästare	B 7
1 eldare	B 7
1 vaktmästare	B 5
1 portvakt	B 5

c) fastställa följande

Stat för Akademien för de fria konsterna
med konsthögskolan.

Avlöningar till ordinarie tjänstemän, förslagsanslag	kronor	94,200:—
Vikariatsersättningar, förslagsanslag	»	1,350:—
Akademiens sekreterare, arvode	»	2,400:—
» bibliotekarie, arvode	»	1,500:—
» kamrerare, arvode	»	1,500:—
Avlöningar till icke-ordinarie befattningshavare vid konsthögskolan m. m.	»	24,000:—
Till bestridande av kostnaden för tjänstedräkter åt vaktmästare	»	250:—
Summa förslagsanslag		125,200:—

Ang. löne-
reglering för
befattnings-
havare
vid konst-
akademien.
(Forts.)

j) under riksstatens åttonde huvudtitel — med uteslutande av därstädes under rubrik Akademien för de fria konsterna, Akademien, avlöningar m. m. uppfört ordinarie anslag å 75,525 kronor — uppföra under samma rubrik ett ordinarie förslagsanslag å 125,200 kronor.

Reservation hade avgivits av herr *Oscar Olsson*, som ansett, att utskottet bort hemställa, att riksdagen måtte

a) —————

b) —————

7 professorer B 26

c) —————

Avlöningar till ordinarie tjänstemän, förslagsanslag kronor 99,900

Summa förslagsanslag kronor 131,900

j) under riksstatens — — — förslagsanslag å 131,900 kronor.

Herr Olsson, Oscar: Herr talman! Jag borde kanske be kammaren om ursäkt, därför att jag, som är ensam reservant mot ett för övrigt fullkomligt enhälligt statsutskott, här vågar taga kammarens uppmärksamhet i anspråk. Naturligtvis skulle jag icke hava gjort det, om det icke enligt min uppfattning funnits synnerligen tungt vägande skäl för min mening.

Såvitt jag kan se, har det här begåtts en orättvisa och en eklatant orättvisa emot några av de främsta representanterna för vår konstnärliga kultur, i fråga om professorerna vid konsthögskolan. Statsutskottet sätter dessa professorer i en särklass i två hänseenden. Detta är den enda högskola, i fråga om vars befattningshavare statsutskottet finner sig böra gå under den av Kungl. Maj:t föreslagna löneställningen, och det är kanske onödigt att i detta sammanhang påpeka, att dessa professorer dock av Kungl. Maj:t hava satts lägre än professorerna vid varje annan högskola. Nu skulle man kunna säga, att det ju är berömligt, att statsutskottet åtminstone på en punkt har funnit sig kunna vara njuiggare gentemot professorerna vid våra högskolor än Kungl. Maj:t. Men så komma vi till den andra öhkheten: detta är också den enda högskola, vid vilken statsutskottet har beslutat att väsentligt öka tjänstgöringen för professorerna. Icke i något annat fall har statsutskottet gått in för eller riksdagen beslutat att öka professorernas tjänstgöringsskyldighet vid högskolor, där löne reglering har skett. Man kan då med skäl fråga: varför bliva just representanterna för den konstnärliga odlingen i Sverige på detta sätt behandlade, för att icke säga misshandlade, i jämförelse med representanterna för den vetenskapliga odlingen och för resten även för den musikaliska od-

Ang. löne-
reglering för
befattnings-
havare
vid konst-
akademien.
(Forts.)

lingen? Det är nämligen det egendomliga, att statsutskottets njugghet emot den konstnärliga odlingen icke sträcker sig till musikaliska akademien, och för min del finner jag det naturligtvis endast glädjande, att statsutskottet i det fallet icke visar samma tendenser som i fråga om de bildande konsterna.

Man har försökt sig på en motivering för denna särställning för konstakademien, nämligen att Kungl. Maj:t här begärt en så fruktansvärt stor ökning. Lönenämnden hade nämligen föreslagit B 21 men Kungl. Maj:t föreslår B 26 såsom lämplig lönegrad för professorerna vid konsthögskolan. Ja, men lönenämnden kan här icke tagas på allvar, ty lönenämndens förslag innebär den stora förbättringen för ifrågakvarande professorer av 40 kronor per år, och det ursäktar kanske ändå kammaren, att man inte precis var benägen att gå den vägen, när alla andra professorer ha fått så väsentligt förbättrade avlöningsförhållanden. Man har också ett ögonblick försökt sig på att säga, att Kungl. Maj:t ändå i fråga om dessa professorer varit frikostigare än beträffande några andra. Det håller inte vid närmare granskning. Om man jämför dessa professorer med motsvarande befattningshavare vid musikaliska akademien, så finner man, att sekreteraren där i fråga om sin begynnelselönn hittills stått *under* professorerna vid konsthögskolan. Han har flyttats upp i B 26. Ser man på professorerna vid Chalmers tekniska institut och farmaceutiska institutet, finner man, att de flyttats upp i B 28, och löneförhöjningen för dem är, om icke fullt lika stor, så i det närmaste lika stor som för professorerna vid konsthögskolan.

Det är sex professorer det gäller. I fråga om två professorer har statsutskottet gått med på Kungl. Maj:ts förslag, nämligen professorerna i arkitektur och i svensk arkitekturhistoria. Varför? Ja, kanske därför att dessa äro mera att jämföra med forskarna vid våra universitet, och det är väl i den punkten, som statsutskottet väsentligen tager avstånd ifrån Kungl. Maj:t. När det gäller den vetenskapliga forskningen och den vetenskapliga undervisningen, anser sig statsutskottet kunna gå helt andra vägar och på ett helt annat sätt tillmötesgå Kungl. Maj:ts förslag, än när det gäller vår konstnärliga kultur. Det är gott och väl, att den vetenskapliga forskningen liksom den musikaliska kulturen har så många goda vänner och gynnare. Det är bara roligt, att det är på det sättet, men skulle man ändå inte kunna tänka sig, att kamrarna också hade något litet intresse för den del av vår kultur, som det nu är fråga om, då det ju för övrigt icke alls är några farliga konsekvenser att befara av ett bifall till Kungl. Maj:ts förslag?

Man har sagt, att undervisningens art är av helt olika beskaffenhet. Ja, när det gällt de vetenskapliga lärostolarna, har man gått fram för den principen, att huvudsaken är att få de geniala forskarna dit, därför att det, jag skulle vilja säga på grund av den stämning deras genialitet kan breda ut över forskningsområdet, är av större betydelse att få dem till ungdomens lärare än t. ex. skickliga pedagoger utan samma geniala forskarbegåvning. Men är det inte på samma sätt med den konstnärliga undervisningen här i landet? Kan man då inte försöka att tränga fram till den synpunkten även där, att huvudsaken måste vara, att man så långt som möjligt får de stora konstnärliga begåvningarna till undervisare, för att de genom sin begåvning starkare skola kunna påverka de unga konstadepterna, än mindre framstående lärare på de bildande konsternas område skulle förmå? Jag tycker ändå, att det ser ganska egendomligt ut, om riksdagen, vilket den för resten säkert gör, på ett sådant område som detta, med den rangplats, som vårt lilla land dock har tillkämpat sig på de bildande konsternas område, skall behandla lärarna i vår främsta utbildningsanstalt här på ett annat och sämre sätt än lärarna vid några andra av våra högre undervisningsanstalter.

Direktören för konsthögskolan har varit uppe i avdelningen, och när man

anmärkte på att undervisningen kanske var snävt tilltagen, ehuru den visst är lika bra tilltagen som professorernas undervisning vid universiteten, och undrade, om man inte skulle kunna öka tjänstgöringsskyldigheten, sade han: »Jo, vi professorer bruka visst tjänstgöra utöver den lagstadgade minimitiden för vår tjänstgöring, och kan det hjälpa oss, så kunna statsutskottet och riksdagen gärna för oss föreskriva en högre tjänstgöring.» På det sättet medgavs utan vidare en tjänstgöring, som för vissa professorer är femtio procent större än den förutvarande tjänstgöringen. Naturligtvis lämnades detta medgivande under förutsättning, att Kungl. Maj:ts förslag skulle antagas. Professorerna kunde väl inte tänka sig något annat än att när de utan knot och utan motstånd gävo efter på den punkten och där läto sig behandlas hårdare än några andra professorer, så skulle Kungl. Maj:ts förslag bli bifallet. Det var splittring i avdelningen, men ärendet var återförvisat, och de flesta ledamöterna ansågo, att däri låg en anmodan, att avdelningen borde vara enhällig, och då gav halva avdelningen upp sitt motstånd, med undantag för mig, som ansåg, att detta var för orättvist, för att jag skulle låta saken helt begravas i tysthet.

Herr talman! Jag skall således till den mycket lilla och obetydliga kraft och verkan det hava kan be att få yrka bifall till statsutskottets förslag med undantag av den punkt, som rör de sex professorer, som av utskottet hava placerats i B 24, vid vilken punkt jag ber att få yrka bifall till Kungl. Maj:ts proposition, som hänfört dem till lönegraden B 26.

I herr Oscar Olssons yttrande instämde herr *Åkerberg* och herr *Nilsson*, *Johan*, i Malmö.

Herr **Bergqvist**: Herr talman! Den föregående ärade talaren har framhållit, att detta är den enda punkt, på vilken man nedsatt den av Kungl. Maj:t föreslagna avlöningen för professorer, och han har, så vitt jag vet, rätt däri. Men orsaken till att så har skett ligger väl däri, att i detta fall avståndet mellan den av högskolornas lönereglingskommitté och den av Kungl. Maj:t föreslagna lönegraden varit större än på andra punkter. Detta gjorde, att många redan från början vid behandlingen av frågan ställde sig skeptiska till Kungl. Maj:ts förslag beträffande de av den föregående ärade talaren omnämnda sex professorerna. Jag vill tillkännagiva, att jag gärna har önskat framgång åt den mening, som herr Olsson har förfäktat, och sålunda det förslag, som Kungl. Maj:t framlagt. Det var också min ståndpunkt inom utskottets avdelning. Men när frågan kom tillbaka från utskottet till avdelningen för förnyad behandling och det visade sig omöjligt att ena dem, som önskade rent avslag, och dem, som ville hänföra dessa professorer till B 26, ansåg jag för min del, att det var klokast att för tryggande av en lönereglering vid konsthögskolan gå med på en kompromiss, varigenom de sattes två lönegrader lägre än Kungl. Maj:t föreslagit. Jag gjorde visserligen inte detta med något lätt hjärta, men jag ansåg, att man i alla fall på det sättet tjänade hela den personal, som är anställd vid konstakademien, i det man därigenom sökte trygga en lönereglering för dem.

Jag ber därför, herr talman, att få yrka bifall till utskottets hemställan i ärendet.

Herr statsrådet **Olsson**: Jag har förstått, herr talman, att denna lönereglering varit den mödosammaste, som statsutskottets andra avdelning i år haft att syssla med. Jag förstår det redan av den upplysningen, att ärendet en gång återförvisats till avdelningen. Jag har då frågat mig, vad det kunde vara för fel i Kungl. Maj:ts förslag, eftersom det vållat så mycken möda. Jag

Ang. lönereglering för befattningshavare vid konstakademien.
(Forts.)

Ang. löne-
reglering för
befattnings-
havare
vid konst-
akademien.

(Forts.)

tänkte mig, att lönegraden B 26 — d. v. s. den lönegrad, i vilken exempelvis förste bibliotekskonsulenten i skolöverstyrelsen och intendenterna vid nationalmuseum äro placerade — inte skulle vara för hög för en professor vid konsthögskolan. Statsutskottet har hänfört dem till B 24, d. v. s. jämställt dem med kamrerare, ombudsmän, sysslomän, länsbokhållare och deras jämlikar. När jag nu ser efter i utskottsutlåtandet, förstår jag, eller tror jag, att jag förstår, att det nog är tjänstgöringsförhållandena, som i någon mån har påverkat utskottet, och det skulle för resten förvåna mig, om inte också frågan om utbildningstiden har spelat in. Utbildningstid och tjänstgöringsförhållanden äro ju de båda stora faktorer, som alltid vägas och mätas och värdesätts, när det gäller att placera statens befattningshavare i olika lönegrader. Men då är det så underligt här i världen, att den omständigheten, att en man läser böcker och tager examina — det är något, som kan värdesättas i tid, som man därför liksom bättre kan kontrollera. Men det intensiva studium, som en konstnär måste ägna åt naturen och människan och det mänskliga livet — det sker inte efter klockslag. Det kan inte på samma vis mätas och kontrolleras. Och tjänstgöringstiden vid en konsthögskola löper heller inte efter kontrollur. Professorn där och hans elever leva inte i samma inbördes förhållande, som vi äro vana att finna vid en vanlig skola. Förhållandet är mera individuellt, intimt, mera fritt och obundet.

Jag har personligen velat reagera mot den uppfattningen, som jag funnit spridd här och där i vida kretsar, att människor av detta slag äro någon sorts löst folk — zigenare utan ordning, utan regelbundet arbete, och som följaktligen böra betalas därefter. Jag har velat reagera mot denna uppfattning, men jag vill då inte att de skola förvandlas till skolmästare.

Jag tror, att det finns starka skäl för deras placering i B 26. En professor vid konsthögskolan bör ha en lön så stor, att han kan ägna sig åt eleverna. Lärarkallet där får inte vare sig betraktas som en bisyssla eller bli en sådan. Om man nu säger, att en professor i konst är i alla fall i första hand bildhuggare, målare o. s. v., och att han alltid kommer att ägna sig åt detta och ha sina starkaste intressen där, så är detta bara så som det bör vara. Ty en lärare vid en konsthögskola bör alltid hålla sig bland de främsta och ledande inom den samtida konsten. Det är endast på det sättet, tror jag, som han kan bibehålla de elevers förtroende, som han fått omhänder.

Herr Widell: Herr förste vice talman! Den förste ärade talaren förklarade, att man icke finge taga på allvar högskolornas löneregeringskommittés förslag beträffande löneregering för professorerna vid konsthögskolan. Jag får verkligen nedlägga en stilla protest mot detta yttrande. Kommitténs förslag har utarbetats efter sorgfällig utredning och i samråd med en representant för konsthögskolan, som, så länge kommitténs arbete pågick, var fullständigt ense med kommittén.

Jag tror också, att det förslag, till vilket kommittén kommit, eller placering av professorerna i lönegraden B 21, i och för sig var väl avvägt och lämpligt. Jag har emellertid i statsutskottet icke velat motsätta mig det förslag, som nu föreligger, då det var en kompromiss mellan dem, som ville tillstyrka bifall till Kungl. Maj:ts förslag, och dem, som anslöto sig till löneregeringskommitténs förslag om placering i B 21. Skulle kammaren nu vilja gå på förslaget om professorernas placering i B 26, är ju kompromissen fallen, och jag förmodar, att i så fall i andra kammaren kommer att framställas yrkande om professorernas hänförande till B 21 — det är emellertid en sak, som jag inte vet. Men förutsättningen för att jag för min del gick med på utskottets nu föreliggande förslag var, att det betraktades som en kompromiss, som skulle följas. Hade jag vetat, att här skulle yppas en strid och att man skulle så

ivrigt, som här skett, förfäktade Kungl. Maj:ts förslag, hade jag för min del icke i statsutskottet anslutit mig till denna kompromiss. Lönegraden B 24 är i varje fall den högsta placering av ifrågavarande befattningshavare, till vilken jag för min del anser mig kunna gå, och jag ber därför att få yrka bifall till utskottets förslag.

*Ang. löne-
reglering för
befattnings-
havare
vid konst-
akademien.
(Forts.)*

Herr Olsson, Oscar: Om herr Widell anser utskottets förslag som en kompromiss, är det ju hans sak. Annars sade jag i statsutskottet, när ärendet där behandlades sista gången, ungefär detsamma som jag sagt här. Jag visade i statsutskottet tydligt, att jag icke uppfattade detta förslag som en kompromiss. Följaktligen är jag fullkomligt fri i detta hänseende. Jag tror inte heller, att det var många i utskottet, som uppfattade förslaget som en verklig kompromiss, med överenskommelse om att man skulle gå fram på denna linje.

Vad beträffar frågan om allvaret eller icke i löneregeringskommitténs förslag, ber jag att få fästa uppmärksamheten på att ifrågavarande professorer ha nu i begynnelselön 4,600 kronor med 900 kronors tillfällig löneförbättring, summa 5,500 kronor, jämte 37 procents dyrtidstillägg härpå med 2,035 kronor, tillhoppa 7,535 kronor. Avlöningen i första löneklassen i B 21 är 6,420 kronor; dyrtidstillägget härå uppgår för närvarande till 1,155 kronor, summa 7,575 kronor. Härav kan kammaren se, att ett bifall till löneregeringskommitténs förslag skulle ha höjt dessa professorers avlöning med 40 kronor. Jag trodde, herr talman, att jag gjorde löneregeringskommittén mera en tjänst genom att antaga, att detta förslag inte vore fullt så allvarligt menat.

Efter härmed slutad överläggning gjordes i enlighet med de yrkanden, som därunder framkommit, propositioner, först på bifall till vad utskottet i den nu förevarande punkten hemställt samt vidare på antagande av det förslag, som innefattades i den vid punkten avgivna reservationen; och förklarades den förra propositionen, vilken upprepades, vara med övervägande ja besvarad.

Punkterna 2—5.

Vad utskottet hemställt bifölls.

Föredrogs ånyo statsutskottets utlåtande nr 96, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående vissa anslag till de allmänna läroverken jämte två i ämnet väckta motioner.

*Ang.
utvidgning av
Kungsholmens
realskola
till fullständigt
läroverk.*

I en till riksdagen avlåten, den 25 februari 1926 dagtecknad proposition, nr 200, hade Kungl. Maj:t under återopande av bilagt utdrag av statsrådsprotokollet över ecklesiastikärenden för samma dag, föreslagit riksdagen att, utom annat, medgiva, att

dels Kungsholmens realskola i Stockholm finge enligt i statsrådsprotokollet angiven plan från och med höstterminen 1926 utvidgas till ett fullständigt högre allmänt läroverk med såväl fyraårigt latin- och realgymnasium som treårigt latin- och realgymnasium under villkor, att Stockholms stad åtog sig *att* före den 1 april 1927 påbörja sådana omändrings- och utvidgningsarbeten å det nuvarande läroverkshuset, som av Kungl. Maj:t godtoges, *att* före början av höstterminen 1928 hava slutfört dessa arbeten, dock med rätt för Kungl. Maj:t att, om hinder förelegat för staden att inom sålunda föreskriven tidpunkt hava fullbordat arbetena, medgiva förlängning av tiden, *att* tillhandahålla bostad eller i vederbörlig ordning bestämd hyresersättning åt rektor samt *att*, intill dess av gymnasiets tillkomst föranledd ändring och utvidgning av läroverks-

Ang. utvidgning av Kungsholmens realskola i fullständigt läroverk. (Forts.)

huset kunde till fullo tagas i bruk, tillhandahålla lämpliga provisoriska lokaler, dels — under förutsättning att Stockholms stad iklädde sig de skyldigheter, som i sådant hänseende vore föreskrivna i kungörelsen den 5 juli 1923 (nr 321) angående rätt för kvinnliga lärjungar att vinna inträde å gymnasiet vid allmänt läroverk — kvinnliga lärjungar erhöle tillträde till gymnasiet i enlighet med de närmare grunder, som Kungl. Maj:t ägde föreskriva.

I samband härmed hade utskottet till behandling förehaft två inom första kammaren väckta motioner, den ena, nr 284, av herr *K. G. Westman* och den andra, nr 276, av herr *K. J. Ekman*.

I förstnämnda motion hade hemställts, att riksdagen måtte lämna Kungl. Maj:ts proposition nr 200, i vad den avsåge omorganisation av Kungsholmens realskola till gymnasium, utan bifall.

I den av herr *K. J. Ekman* väckta motionen hade hemställts, att riksdagen ville besluta sådana ändringar i Kungl. Maj:ts förslag rörande Kungsholmens blivande läroverk, att gymnasiet såväl på latin- som reallinjen bleve fyraårigt med därav följande konsekvenser i fråga om lärarepersonal, lokalutrymme och kostnader m. m.

Utskottet hade i det nu föreliggande utlåtandet på återopade grunder hemställt, att riksdagen måtte, utom annat,

a) dels med bifall till herr *K. G. Westmans* motion I: 284 avslå Kungl. Maj:ts förslag angående utvidgning av Kungsholmens realskola i Stockholm till ett fullständigt högre allmänt läroverk, dels ock avslå herr *K. J. Ekmans* motion I: 276,

b) avslå Kungl. Maj:ts förslag angående tillträde för kvinnliga lärjungar till det ifrågasatta gymnasiet.

Reservation hade anförts av, utom andra, herrar *Oscar Olsson*, *D. A. Petré*n och *I. Hj. E. Pauli*, vilka ansett, att utskottets yttrande bort hava den lydelse, som i reservationen angivits, samt att utskottet bort hemställa, att riksdagen måtte, utom annat,

a) med bifall till Kungl. Maj:ts förslag och med avslag å herrar *K. G. Westmans* och *K. J. Ekmans* berörda motioner (I: 284 och 276) medgiva, att Kungsholmens realskola i Stockholm finge enligt i statsrådsprotokollet över ecklesiastikärenden den 25 februari 1925 angiven plan från och med höstterminen 1926 utvidgas till ett fullständigt högre allmänt läroverk med såväl fyraårigt latin- och realgymnasium som treårigt latin- och realgymnasium under villkor, att Stockholms stad åtog sig att före den 1 april 1927 påbörja sådana omändrings- och utvidgningsarbeten å det nuvarande läroverkshuset, som av Kungl. Maj:t godtoges, att före början av höstterminen 1928 hava slutfört dessa arbeten, dock med rätt för Kungl. Maj:t att, om hinder förelegat för staden att inom sålunda föreskriven tidpunkt hava fullbordat arbetena, medgiva förlängning av tiden, att tillhandahålla bostad eller i vederbörlig ordning bestämd hyresersättning åt rektor samt att, intill dess av gymnasiets tillkomst föranledd ändring och utvidgning av läroverkshuset kunde till fullo tagas i bruk, tillhandahålla lämpliga provisoriska lokaler,

b) medgiva, att — under förutsättning att Stockholms stad iklädde sig de skyldigheter, som i sådant hänseende vore föreskrivna i kungörelsen den 5 juli 1923 (nr 321) angående rätt för kvinnliga lärjungar att vinna inträde å gymnasiet vid allmänt läroverk — kvinnliga lärjungar erhöle tillträde till gymnasiet i enlighet med de närmare grunder, som Kungl. Maj:t ägde föreskriva.

Herr statsrådet **Olsson**: Herr talman! Frågan om Kungsholmens gymnasium är en rätt gammal fråga, och personligen har jag haft att taga ställning till den två gånger. Första gången var år 1920. Då lät departementschefen frågan falla, därför att det ansågs, att ett förslag skulle föregripa ordnandet i framtiden av skolväsendet här i Stockholm. Nu i år avstyrker utskottet förslaget under hänvisning till att ett bifall skulle föregripa ett ordnande av skolväsendet, inte bara här i Stockholm utan på sätt och vis i hela landet.

Jag vill inte neka till att jag personligen vid sidan om de stora reala intressena också hade ett litet psykologiskt intresse vid framläggandet av detta förslag. När vi i departementet hade propositionen klar, sade jag, att det skulle bli rätt intressant att se, hur riksdagen komme att reagera. Ty det är klart, att för den, som har att söka bemästra hela det stora skolproblemet, måste det vara av ett bestämt intresse att se, hur riksdagen reagerar inför förslaget — om det sker mera målmedvetet eller mera så att säga i blindo.

Såsom framgår av propositionen, har min egen syn på denna sak förskjutits sedan 1920. Jag tyckte då, att saken var mycket enklare och lättare, än jag nu tycker, att den är. Det var bara att konstatera behovet och sedan gå fram i de gamla hjulspåren. Men sedan dess har frågan blivit en annan. Den har ringats in av flera och nya intressen. Jag måste därför fråga mig: när man nu går att föreslå ett nytt gymnasium, kan man då tänka sig, att man skulle kunna låtsa, som om inga nya intressen funnes? Är det verkligen rimligt att i denna sak endast tänka på de gossar, som finnas i femte klassen ute i Kungsholmens realskola? Jag svarade mig själv omedelbart, att något sådant inte vore rimligt. Jag har nu i propositionen sökt utveckla, hur jag ser på saken. Jag tror fortfarande, att Stockholm behöver ett nytt gymnasium. Jag tror också, att utbildningen vid detta gymnasium måste lämnas åt olika kategorier. Vi ha först femteklassisterna där ute. Vi ha vidare dem, som gå igenom sista klassen i realskolorna och i den kommunala mellanskolan, och så ha vi flickorna. Alla dessa äro barn av samma stad, och de kunna sägas ha samma rätt att få gymnasialutbildning. Men eftersom alla dessa, som stå där och trängas, komma från olika skolformer, kan man inte stuva in dem allesammans i en och samma organisation. Femteklassisterna behöva ett fyraårigt gymnasium, sjätteklassisterna ett treårigt och flickorna kunna, såsom framhålles i propositionen, ha nytta och gagn av båda formerna. Det är därför, som jag föreslagit ett fyraårigt gymnasium med såväl latin- som reallinje samt ett treårigt gymnasium. Jag har föreslagit, att båda dessa skolformer skulle ligga under samma tak, och för att nu inte flickorna skulle antingen helt fylla gymnasiet eller också komma att alldeles stanna utanför, har jag föreslagit, att man skulle taga in en viss bestämd del flickor och låta skolöverstyrelsen placera dem i de olika klasserna.

När jag nu läser utskottets utlåtande, tycker jag, att det ser ut, som om man där ville säga, att departementschefen inte har rätt i sina utgångspunkter. Utskottet säger nämligen: »Med det utvecklade skolväsen och därmed förbundna möjligheter till olika metoder och former för ungdomens undervisning, varöver huvudstaden i närvarande stund förfogar, har utskottet icke kunnat finna, att nämnda krav bottna i något otvivelaktigt och trängande behov. Efter vad för utskottet blivit upplyst, är utrymmet å gymnasierna i Stockholm sådant, att det svarar mot tillströmningen, och endast ett ytterst obetydligt antal inträdesökande har av brist på plats måst avvisas.» Den första punkten i detta uttalande är lika oriktig till innehållet som den är oriktig till formen, och den andra punkten måste grunda sig på felaktiga upplysningar. Det säges, att utrymmet svarar mot tillströmningen. Under de sista fem åren, i fråga om vilka jag låtit undersöka och kontrollera förhållandena vid gymnasierna här

*Ang.
utvidgning av
Kungsholmens
realskola
till fullständigt
läroverk.
(Forts.)*

Ang.
utvidgning av
Kungsholmens
realskola
till fullständigt
läroverk.
(Forts.)

i Stockholm, har det visat sig, att trängseln i första ringen varit oerhörd. Man har måst jämt och ständigt släppa efter på kravet, att endast 30 elever böra få finnas i varje klass. Och när det säges, att det endast är ett ytterst obetydligt antal inträdessökande, som av brist på plats måst avvisas, förstår jag inte, varifrån man fått denna uppgift. Det är visserligen så, att man inte överallt vid gymnasierna för någon statistik i detta hänseende, men vid ett gymnasium, nämligen vid högre realläroverket å Norrmalm, har man fört en sådan statistik. Det visar sig av denna, att år 1921 måste 17 inträdessökande till första ringen avvisas, 1922 13, 1923 21, 1924 4 och 1925 11. Jag har då för min del svårt att förstå, att dessa förhållanden skulle svara emot det uttrycksätt, som utskottet här använt, nämligen att det endast varit ett ytterst obetydligt antal. Nej, här i Stockholm är det inte bra ställt. Samma höst — d. v. s. i fjol höst — som vi i statsgymnasierna hade 1,560 gossar, hade vi inte mindre än 374 utanför dem i privatgymnasierna. Det är säkerligen många skäl, som göra, att föräldrar placera sina pojkar i privatgymnasierna, men jag tror, att det stora skälet är, att det inte finns plats för dem i statsgymnasierna. Det kan säkerligen också föras en mycket lång diskussion om vad som är anledningen till, att det är så bedrövligt ställt, som det är. Men det överraskar mig verkligen att finna, att statsutskottet tycker, att det är mycket bra som det är.

Emellertid är det säkerligen inte detta, som har föllt förslaget om Kungsholmens gymnasium i statsutskottet. Att trängseln vid våra stockholmsgymnasier är oerhörd och att den går illa ut över föräldrarna och ungdomen — allt detta är en känd och omvitnad sak. Men att frågan har fallit i statsutskottet, beror säkerligen på de principiella betänkligheterna. Dessa betänkligheter löpa längs två linjer. Den ena gäller det treåriga gymnasiet och den andra gäller flickkorna. I fråga om det treåriga gymnasiet resonerar man ungefär så här. Vi stå inför en stor omorganisation av hela vårt skolväsen. Åsikterna om hur det en gång skall ordnas gå vida isär, och en av de tvistepunkter, där man står och väger, är just frågan om det treåriga eller det fyraåriga gymnasiet. Är det då rimligt att nu, när man inte har hela frågan under omprövning, föregripa den slutliga prövningen genom ett beslut om ett treårigt gymnasium? Det är likgiltigt, menar man, att departementschefen säger, att han för sin del inte vill något principiellt avgörande. Ett faktum är i alla fall ett faktum, och man kommer att åberopa det en gång. Härtill kan jag först säga, att vi redan nu ha treåriga gymnasier; vi ha inte mindre än 11 stycken av alla typer — gossgymnasier, flickgymnasier och samgymnasier. Men det betyder naturligtvis ingenting, ty den, som har sin mening klar, kan ju säga att elva galenskaper bli inte bättre därigenom, att man lägger till en tolfte. Men vad som är viktigare det är, att man på sätt och vis kan säga, att striden på denna punkt redan är avblåst för de närmaste åren framåt — inte som pedagogiskt diskussionsämne men som praktisk skolpolitik. Ty de sakkunniga, som senast ha varit tillkallade inom eklelesiastikdepartementet för att behandla det stora skolproblemet och som grundligt diskuterat igenom denna fråga ha kommit till ett bestämt resultat. De finna visserligen, att det fyraåriga gymnasiet har stora fördelar, särskilt pedagogiska, men de finna också, att det treåriga gymnasiet har sina fördelar — organisatoriska och praktiska. Och när de så omsider komma fram till en slutsats, ett koncentrat av vad de anse på denna punkt, så säga de: »Ur här anförda synpunkter synas alltså starka skäl tala för att gymnasiet organiseras dels såsom fyraårigt och dels såsom treårigt.» Men härigenom glider ju saken över från det principiella planet till det rent praktiska. Det kommer inte att bli på så vis, att man kommer att stå inför ett antingen-eller — antingen ett fyraårigt gymnasium eller treårigt. Det kommer i stället att te sig så, att det är klokt att välja ett fyraårigt gymnasium här,

därför att det passar bäst här, och det är klokt att välja ett treårigt gymnasium där, ty det passar bäst där.

Nå, men flickorna då? Kan man släppa in dem vid våra statsgymnasier på det sätt, som departementschefen här föreslår, utan att detta skulle vara att gå in för ett principiellt avgörande? Härpå kan jag bara svara, att vi taga i år inte mera principiell ståndpunkt än vi togo år 1923, då vi hade denna fråga om flickorna under debatt och då vi släppte in dem vid statsgymnasierna. I grund och botten är det naturligtvis så, att vi allesammans anse, att staten har samma skyldigheter gentemot våra flickor som gentemot gossarna, och när riksdagen 1923 fattade sitt beslut, var det ju under motivering, att här föreläge ett rättskrav, som vi inte i längden kunde tillbakavisa. Vad som då beslöts var emellertid ett provisorium. Hur har det provisoriet verkat? Jag är rädd för att det finns mer än en, som tänker sig våra flickor vid statsgymnasierna som några små vilsna sparvar bland de många tranorna. Men det är inte alls på det viset. Hösten 1925 funnos vid våra statsgymnasier inte mindre än 318 flickor vid 17 olika läroverk. Från 6 till 17 funnos vid 11 läroverk och från 26 till 33 vid 6 stycken. Men här i Stockholm, där man har fem gymnasier, fanns det inte en enda flicka. Det förslag, som här lagts fram av departementschefen, är egentligen ingenting annat än ett försök att placera in provisoriet av år 1923 på de stockholmska förhållandena. Här finns det fem gymnasier, men det finns ingen flicka vid dem. När man nu går att bygga ett sjätte, är det då rimligt, att heller inte här en enda flicka skall få komma in — samtidigt som vi ha ett 300-tal vid statsgymnasierna ute i landsorten? Men om man vill, att någon skall komma in, då måste man reservera plats för henne. Men, säger kanske någon, i fjol höstas gick det ju inte mindre än 374 stockholmspojkar vid privatgymnasier. Det är riktigt. Men samma höst var det inte mindre än 617 stockholmsflickor, som gingo vid privatgymnasierna, och det förefaller mig därför, som om det skulle vara rätt, att de åtminstone finge lov att vara med i kön.

Utskottet sammanfattar sina betänkligheter på följande sätt: »Principiellt anser utskottet det också betänkligt att genom lokala och partiella ändringar i gällande läroverksorganisation, vidtagna anordningar, vilka kunna tänkas föregripa ett förutsättningslöst bedömande av frågan om en ändrad skolorganisation, varom efter upprepade utredningar förslag föreligger och som Kungl. Maj:t ej lär underlåta att, när så befinnes lämpligt, underställa riksdagens prövning.»

Jag undrar, hur utskottet egentligen tänker sig en ny skolorganisation — hur utskottet tänker sig, att det gamla och det nya skola förhålla sig till varandra en gång, när vi ha gått in för det nya. Menar utskottet, att vi skola ha en ny stor schablon, som skall läggas på hela vårt skolväsen? Det tror jag är någonting omöjligt. Eller menar utskottet, att vi skola börja på nytt från grunden och så låta det gamla reda sig bäst det kan? Det tror jag också är alldeles omöjligt. Jag kan inte tänka mig, att det kommer att finnas en departementschef, som sitter och utarbetar ett detaljerat förslag — fixt och färdigt i *alla* detaljer — och lägger fram detta för riksdagen. Ty det behövs bara, att riksdagen skjuter undan någon av de väsentliga grundpelarna i förslaget, så blir ju det stora hela ingenting annat än en skrothög. Nej, omorganisationen kommer — förmodar jag — att läggas så, att man lägger fram vissa stora organisationslinjer, som man då låter det nya växa efter, och att man samtidigt söker att anpassa det gamla successive på bästa möjliga sätt. Men sker det på det viset, komma vi under en längre eller kortare tid att ha parallellformer, övergångsformer, nödfallsformer o. s. v. — för den händelse vi inte föredraga att ha olika former alltjämt och således inte låta alla våra läroverk och gymnasier bli lika som svinefötter.

Ang.
dgning av
Kungsholmens
realskola
ill fullständigt
läroverk.
(Forts.)

Men om vi nu överflytta detta på det föreslagna Kungsholmsgymnasiet, vad betyder då det? Jo, det betyder, att vi ha att undersöka, huruvida den anordning, som departementschefen här föreslagit, kommer att spela någon roll inom den närmaste framtiden. Kommer det exempelvis att finnas ett treårigt gymnasium här i Stockholm? Ja, säkerligen. Vi ha en kommunal mellanskola, som för höstterminen 1925 räknade 858 lärjungar, 255 gossar och 603 flickor. Den försvinner inte därigenom att vi få en ny skolorganisation, och den kräver ett treårigt gymnasium, ty det sparar tid och det sparar pengar. Man säger, att den kommunala mellanskolan är en kommunal angelägenhet. Har man här byggt en kommunal mellanskola, får man också bygga ett kommunalt gymnasium, som kan tillfredsställa dem, som gå ut från den kommunala mellanskolan. Men det talet löser ingenting. Kommunen har måst övertaga denna mellanskola, därför att staten har försummat sin plikt. Men därigenom att kommunen övertagit statens plikt, ha naturligtvis inte mellanskolornas elever förlorat den rätt som de ha såväl som andra pojkar och flickor här i landet, rätten till gymnasialutbildning.

Jag såg i en tidning för inte så länge sedan, att trängseln vid våra läroverk skulle bero därpå, att arbetarklassen här i Stockholm nått upp till en högre standard och således skickade sina barn till läroverken. Det är under sådana förhållanden rätt underligt, att under de sista 20 åren arbetarbarnens antal vid läroverken i Stockholm sjunkit från 15 till 14.4 %. Nej, det är så, att de samlas i den kommunala mellanskolan, och egentligen sker det dem en dubbel orättvisa. De kunna inte komma in i realskolan, därför att det är för trångt där, och de kunna inte komma in på gymnasiet, därför att de inte ha gått igenom realskolan.

Nå, men kommer det att finnas ett samgymnasium här som det föreslagna? Säkerligen det också. Ett samgymnasium i Stockholm under övergångstiden kommer att höra till de anordningar, som bli nödvändiga, när det nya och det gamla skola samarbeta med varandra. Jag personligen tycker inte om samgymnasier, det kan jag gärna säga, och jag hoppas, att man i Stockholm skall komma fram till särgymnasier. Men jag menar, att innan man hinner fram till detta förlovade land, är det inte nödvändigt, att en hel del folk skall dö i öknen.

Om jag nu skulle sammanfatta vad jag sagt, så skulle det innebära, att förslaget om Kungsholmsgymnasiet, sådant som departementschefen lagt fram det, inte innebära några som helst principiella vådor. Det behöver inte framkalla några principiella betänkligheter. Det innebär ingenting annat än en rent praktisk anordning, som dagens behov kräva och som kommer att finnas hur vi än en gång ordna vårt skolväsen. Men det är klart, att ett uppskov med denna fråga innebär ett hinder för en hel del ungdomar, som inte ha någon annan åstundan än att komma sig fram här i världen.

Herr Bergqvist: Herr talman! Statsrådet och chefen för ecklesiastikdepartementet har meddelat, att han i samband med denna fråga på förhand ställt ett psykologiskt horoskop för riksdagen, därvid intresset knutit sig till dessa båda alternativ, nämligen huruvida man skulle handla mera målmedvetet eller i blindo.

Nu vet jag icke riktigt, huru herr statsrådet bedömt det uttalande, som utskottet här gjort, om det vittnar om handlande i blindo eller om det är målmedvetet handlande. För min del har jag varit på det klara med, att man sökt bedöma frågan så allsidigt och grundligt som möjligt och att man sålunda velat komma till ett beslut, som icke skulle vara fattat på måfå, utan efter vägande av alla de omständigheter, som kunde inverka på frågan.

Herr statsrådet har sagt, att enligt hans mening det nog var de principiella

betänkligheterna, som varit den verkliga orsaken till det negativa slut, vartill utskottet kommit. Det är möjligt, att statsrådet därutinnan har rätt, men det var dock icke endast rent principiella betänkligheter, utan även praktiska skäl, som förestavat statsutskottets ståndpunkt i frågan.

För det första var det frågan om behovet av detta gymnasium. Herr statsrådet har sökt påvisa, att det är ett trängande behov, att det kommer till stånd ett nytt gymnasium här i Stockholm enligt den plan, som han framlagt. Emellertid har utskottet införskaffat upplysningar, i vad mån inträdessökande ha blivit avvisade från gymnasierna under de senare åren, men de siffror vi fått stämma icke riktigt överens med dem, som statsrådet åberopat. Så vitt jag minnes rätt, så skulle de avvisade under år 1924 belöpa sig till 5 och under år 1925 endast till 2 elever. Detta är sålunda ingen stor siffra och kan icke i och för sig motivera inrättande av ett så omfattande och stort gymnasium, som det här är fråga om.

Nu invänder man, att vetenskapen om, att det är så trångt på gymnasierna, avhåller föräldrar från att söka inträde för sina pojkar, men det vore väl en underlig passivitet, om man icke skulle försöka att vinna inträde i andra fall än när man vore fullt övertygad, att det finnes möjlighet att vinna inträde. Jag tror, att man gör de försök, som kunna tänkas sammanhänga med de behov, som finnas. Men det har visat sig, att de nuvarande gymnasierna i alla fall kunnat mottaga så gott som alla inträdessökande.

En annan sak är också frågan om överproduktion på den lärda banan. Antalet studenter växer i vårt land för varje år, och man börjar undra, huru det skall vara möjligt för landet att kunna föda så många boksynta människor. Man har på andra områden sökt att begränsa den överproduktion, som äger rum. Sålunda har statsrådet själv i statsverkspropositionen föreslagit begränsning vid seminarierna och vid andra utbildningsanstalter. Jag undrar nu, om vi icke snart måste gå till liknande åtgärder beträffande våra gymnasier. Det är visserligen sant, att de icke föra fram till något bestämt levnadskall, men de förbereda dock till fortsatta studier, och ju mera studenter som produceras, desto större blir trängseln på de banor, som förutsätta studier.

Jag vill också erinra om, att, när realskoleexamen infördes såsom slutmål för realskolan, så skedde det med den motiveringen, att man ansåg, att man behövde denna avslutning på realskolan, för att hindra att allt för många fortsätta till studentexamen. Man såg redan då, att det började bli överproduktion på studenter, och man tänkte sig, att man genom denna examen skulle kunna hindra den från att fortsätta att växa. Men huru har det gått? Vi ha inrättat en hel rad kommunala mellanskolor, som ha till uppgift att föra till realskoleexamen, och nu komma krav på, att man skall bygga på dessa kommunala mellanskolor med gymnasier. Sålunda har utvecklingen gått i rak strid mot de motiv, på vilka man grundade realskoleexamen här i landet.

Sedan kommer jag till de principiella betänkligheterna. Jag giver statsrådet rätt uti, att de spelat en stor roll vid utskottets ståndpunktstagande till denna fråga. Här framlägges förslag till en fullständig ny form av statsgymnasium, det 3-åriga gymnasiet. Vidare innehåller förslaget också ett nytt moment beträffande flickors tillträde till gymnasierna. Herr statsrådet uttalade, att riksdagen genom bifall till Kungl. Maj:ts förslag i detta avseende icke i något avseende skulle intaga någon annan ståndpunkt i fråga om flickors tillträde till gymnasierna än den, som riksdagen intog redan 1923. Jag kan verkligen icke instämma i statsrådets påstående i detta fall. Ty då var det ju så, att man medgav, att flickor skulle få tillträde till gymnasier, så långt det fanns utrymme, dock så, att ynglingar alltid skulle ha företräde. Men några sådana restriktioner finnas icke här, utan överstyrelsen har sagt, att det borde för flickor reserveras tillhoppa ett så stort antal platser i varje ring, som

Ang.
utvidgning a
Kungsholme
realskola
till fullständig
läroverk.
(Forts.)

Ang.
utvidgning av
Kungsholmens
realskola
till fullständigt
läroverk.
(Forts.)

motsvarade det för varje avdelning bestämda högsta antalet men med rätt för överstyrelsen att bestämma fördelningen å gymnasiets olika linjer. Till denna mening har statsrådet anslutit sig, och han säger så här: »Nyss antydda anordning anser jag alltså böra få tillämpas i det nya gymnasiet, därvid det torde få ankomma på Kungl. Maj:t att meddela reglerande föreskrifter.» Och så kommer själva beviset för att det här är ett steg utöver vad riksdagen år 1923 beslutade. Statsrådet säger så här: »Riksdagens medgivande bör följaktligen begäras att kvinnliga lärjungar må erhålla tillträde till gymnasiet enligt de närmare grunder Kungl. Maj:t äger föreskriva.»

Hade det endast gällt det medgivande, som 1923 års riksdag gav, hade nu icke något riksdagens medgivande behövt.

Nu anser emellertid herr statsrådet, att det förslag, som är framlagt, icke är ägnat att väcka sådana betänkligheter, och han framställde den frågan, huru utskottet tänkt sig den nya organisationen av våra gymnasier. Skall den byggas efter en viss schablon, eller skall man börja från grunden? Härpå vill jag svara, att statsutskottet icke har kunnat taga ståndpunkt till den frågan i det skede den nu ligger, utan statsutskottet har ansett, att den förebådade läroverksreformen bör föreligga någorlunda i ett sammanhang, innan man på en enda punkt företager åtgärder, som kunna i och för sig föregripa den organisation, man kan komma att genomföra.

Herr statsrådet sade, att det icke lärer komma att finnas någon departementschef, som framlägger ett detaljerat förslag i detta avseende. Mycket möjligt. Men så säger statsrådet, att frågan troligen kommer att uppläggas på det sättet, att vissa stora organisationslinjer framläggas, efter vilka den nya skolan skall organiseras. Men det är just dessa stora organisationslinjer som saknas, och först när de komma anser sig utskottet kunna taga ståndpunkt i frågan.

Med anledning av de skäl jag nu vidrört kan jag icke annat än yrka bifall till utskottets hemställan.

Herr Olsson, Oscar: Herr talman! Det är tydligt, att intresset för skolfrågor icke är så synnerligt stort i riksdagens kamrar, trots den annalkande stora omorganisationen, men det är dock alltid roligt att det finns några, som äro intresserade för saken.

Den siste ärade talaren tog upp och försökte ånyo hävda de synpunkter, som i utskottet hävdades mot den kungl. propositionen. Jag skall icke länge uppehålla mig vid dessa försök. De ha blivit bemötta av statsrådet, så att det just icke är så värst mycket kvar av dem.

Beträffande att det icke skulle föreligga något trängande behov så har det upplysts av herr statsrådet, att det råder en sådan trängsel i Stockholms stads gymnasier, att man sällan kan hålla sig inom gränserna för de 30 tillåtna eleverna i klasserna. Jag tycker, att bara den upplysningen skulle giva vid handen, att det föreligger ett trängande behov. När därtill lägges upplysningen om huru många elever som söka till de privata gymnasierna i Stockholm, borde det icke heller vara svårt att förstå, att föräldrar i Stockholm icke för ro skull betala terminsavgifter på ett par hundratals kronor för varje barn och att de icke skulle ha gjort det, ifall det funnits plats vid statens gymnasier. Jag tycker, att de sakerna borde vara tämligen klara för dem, som velat taga reda på, vad det här rör sig om.

I det sammanhanget kom herr Bergqvist in på talet om överproduktion av studenter, och han hade en icke ovanlig väg att föreslå för att hindra denna överproduktion. Den vägen karakteriserade han i sak fast inte i form på det viset: låt dem som ha råd taga studentexamen, och hindra överproduktion på

det sättet, att de som icke ha råd att slå sig fram på de vägarna, icke få taga studentexamen! — Ja, det kan hända, att den vägen blir effektiv, men det är icke ett samhällsintresse, att man till studentexamen icke skall få släppa fram dem, som ha begåvning åt det hållet, utan endast dem som ha pengar att komma fram den vägen.

Vad beträffar det andra stora skälet, nämligen föregripandet, så skulle jag bara vilja säga, att detta föregripande kanske i grund och botten göres mera genom att riksdagen följer utskottet än genom att riksdagen följer Kungl. Maj:t. Ty avslag på denna proposition betyder i stort sett, att man vill pressa fram en lösning av vår skolorganisation så där en bloc. Riksdagen skall taga parti för någon av de stridande parterna antingen den, såsom skolkommissionen, går fram för 3-årigt gymnasium, eller den sluter sig till den opinion, som håller på 4-årigt gymnasium.

Här i fråga om Kungsholmens läroverk anmärker man, att man här vill ha någonting, som icke förut funnits, men som skolkommissionen vill ha, nämligen 3-årigt statsgymnasium. Man bör lägga märke till att den första stavelsen är absolut nödvändig för att det skälet skall komma fram: *statsgymnasium*. Ty 3-åriga gymnasier ha vi gott om, såsom redan är påpekat. Det egendomliga är, att staten erkänner dessa 3-åriga gymnasier såsom fullgoda, när kommuner eller privata företagare upprätta dem, och staten giver anslag till sådana 3-åriga gymnasier. Det är bara det, att staten vill förbjuda dessa 3-åriga gymnasier vid statens egna anstalter. Varför det? I skoldiskussionen har man alltid annars just från det hållet, som opponerar sig mot Kungsholmsgymnasiet sagt, att det är ett fel med staten att allting skall vara så enhetligt och schablonmässigt. Nu kommer Kungl. Maj:t och säger: låt bli att hålla på det schablonmässiga, låt oss taga samma anstalter för statens räkning, som staten giver understöd åt, när andra inrätta dem! Men då kräves det enhetliga linjer. Ha icke de stora linjerna redan framlagts i diskussionen, och alla de här i landet, som icke vilja låta förmå sig att taga förslaget här en bloc, utan som vilja att man skall ta det försiktigt på försöksväg för att man skall komma fram till ett pålitligt resultat — de om någon borde här se ett tillfälle till ett första steg på denna säkra väg.

Det har från deras sida, som gått mot skolkommissionens utlåtande, spekulerats på, att många av den enhetliga skolans varmaste anhängare icke äro för framgående strikte på linjen med 3-årigt gymnasium. Vi äro många, som just stå tveksamma i det fallet. Men det vill jag säga, att skola vi pressas att nästa riksdag välja emellan det ena eller det andra, så är det intet tvivel om att vi komma att välja det som vi visserligen stå tveksamma mot, men som ändock från vår ståndpunkt är tilltalande, vi som vilja ett rikt och skiftande liv med försöksanordningar vid statens skolor likaväl som vid de privata — det är intet tvivel om, säger jag, att vi komma att välja det radikalaste förslaget, som är lättare att göra någonting av i den riktning vi vilja, när det gäller att komma fram på skiftande vägar; det är intet tvivel om, att vi då komma att piskas samman på det håll, som vi kanske annars icke kommit att gå. Sålunda är, såvitt jag kan se, det föregripande i fråga om det 3-åriga gymnasiet utskottet talar om helt och hållet av formell art. Staten har erkänt det 3-åriga gymnasiet, det har befunnits vara en mycket god skola och skollform för åtskilliga elever.

I den pedagogiska diskussionen har sagts, att man tydligen kan åstadkomma bättre resultat med 4-årigt än med 3-årigt gymnasium. Men man har också varit överens om, att under vissa förhållanden ett 3-årigt gymnasium fyller en mycket stor uppgift och fyller den på ett förträffligt sätt. Föregripandet är således, som jag sagt, helt och hållet av formell, och icke alls av reell natur. Även från den synpunkten kan jag därför, herr talman, tryggt yrka bifall till Kungl. Maj:ts förslag.

Ang.
utvidgning av
Kungsholmens
realskola
till fullständigt
läroverk.

(Forts.)

Ang.
utvidgning av
Kungsholmens
realskola
till fullständigt
läroverk.
(Forts.)

Herr Westman: Herr talman! Den diskussion, som hittills förts har alldeles tydligt genom sitt innehåll visat, att det är en stor och betydelsefull principfråga, som rullar upp sig, när kammaren nu går att fatta ställning till det ärende, som föreligger. Jag för min del vill nu i korthet antyda, huru jag uppfattar den principfråga, som berörs av de föregående talarna.

Vad då först beträffar det 3-åriga gymnasiet uttalade herr statsrådet i sitt anförande, för så vitt jag hörde rätt, att striden härom vore pedagogiskt avblåst åtminstone under de närmaste åren. Detta yttrande förvånade mig i hög grad.

Statsrådet återopade för sitt uttalande vad som förekommer i det betänkande som i år avgivits av de inom departementet tillkallade sakkunniga. Om man ser på detta betänkande, så finner man, att de sakkunniga sammanfattat de yttranden, som med anledning av skolkommissionens förslag avgivits i frågan, på följande sätt. De säga så här: »Uppenbart är emellertid, att i fråga om 3- eller 4-årigt gymnasium åsikterna ligga annorlunda nu än för 20 år sedan. Det råder nu en rätt stark stämning mot det 3-åriga gymnasiet.»

Emellertid är det ju alldeles riktigt, som statsrådet framhöll, att de sakkunniga själva föreslå såväl 4-årigt som 3-årigt gymnasium. De anse, att den ena formen kan vara lämpligare under vissa förutsättningar och den andra formen under andra förutsättningar. Bland de skäl de sakkunniga återopat till stöd för det 3-åriga gymnasiet är även det, att denna form medger barnen tillfälle att ett års längre tid vistas i hemmen på sådana orter, där det visserligen finnes realskola, men intet gymnasium. Men detta skäl är icke tillämpligt i nu förevarande fall. Det kan icke alls återopas i fråga om Kungsholms läroverk. Jag vill fästa uppmärksamheten på, att, även om man ganska allmänt — och även jag — tror, att vid en framtida skolreform vi komma att få såväl 3-åriga som 4-åriga gymnasier, det nu står en mycket stor strid i denna sak och att den striden gäller, i vilka fall man skall ha 3-åriga och i vilka fall man skall ha 4-åriga gymnasier. Den frågan är icke alls utredd, och jag får säga, att det förefaller mig, som om det icke skulle vara kammaren fullt värdigt, om kammaren skulle fatta ståndpunkt i denna och följande principfrågor, utan att det rika material som finnes blivit framlagt för kammaren. Det skulle, enligt min tanke, icke höja kammarens anseende, om kammaren skulle handla på det sättet, att kammaren i förbigående utan att kunna överskåda, vad det gällde, fattade ett beslut, som icke vore grundat på ett allsidigt studium från kammarens sida av det mycket svåra och invecklade problem, som här skall lösas.

Nu säger man, att kammaren icke tager principiell ståndpunkt till den här saken genom bifall till reservationen. Men om vi se efter, vad som står i reservationen, finna vi, att där anföres, att »det 3-åriga gymnasiet är en i landet prövad organisationsform, som väl fyller sin uppgift i vårt skolväsen, och torde icke några betänkligheter förefinnas mot en tillämpning av denna organisation i förevarande fall». Det är ju således alldeles klart, att kammaren genom ett bifall till denna reservation principiellt uttalar sig för att 3-årigt gymnasium skall komma till tillämpning i fall sådana som det nu föreliggande. Detta måste tydligt vara att föregripa en utredning.

Jag vill för min del också fästa uppmärksamheten på att alla pedagoger, eller åtminstone de allra flesta, som generellt omdöme ha sagt, att den 3-åriga gymnasieformen är svagare än den 4-åriga ur rent pedagogisk synpunkt. Då är det naturligtvis det enda riktiga, att man beaktar detta, när man skall välja mellan de båda formerna, och tillgriper det 3-åriga gymnasiet i de fall, då de ekonomiska och kulturella förhållandena på orten göra det nödvändigt. Men på orter med rikare kultur och större möjligheter att mera differentiera undervis-

ningen på olika sätt, där bör man icke — om ej särskilda skäl därtill föreligga — gå över till det 3-åriga gymnasiet.

Ett av de skäl, som anföras för införandet av det 3-åriga gymnasiet på Kungsholmen, är att det erbjuder en lämpligare övergångsform från vissa andra skolformer. Men det skälet kan man icke driva för hårt i förevarande fall. I de sakkunnigas utredning finnas nämligen diskuterade olika sätt att ordna övergången mellan de olika skolformerna. Innan man tagit ståndpunkt till dessa olika möjligheter, bör man icke fatta beslut, som föregripa det slutgiltiga bestämmandet i fråga om den utsträckning, i vilken de 3-åriga gymnasierna ur denna synpunkt böra inpassas i en blivande skolreform.

Jag skall nu gå över till den andra frågan av principiell betydelse, som beröres av det avgörande, som nu sker. Det är frågan om flickornas tillträde till de blivande gymnasierna. Jag vill då först säga, att jag förväntar mig litet över vad herr statsrådet nyss yttrade om att kammaren genom ett bifall till den kungl. propositionen i principiellt avseende icke toge mera ståndpunkt till saken än vad den gjorde 1923. Men om man läser statsverkspropositionen, så har herr statsrådet där sagt, att ett bifall till propositionen innebär ett avsteg från de principer man fastslog 1923, och det finnes väl intet tvivel om att så icke är förhållandet. Ty vad fastslog man 1923? Jo, då fastslog man, att i sådana fall — det gäller särskilt mindre städer — där det finnes gott om platser på gymnasiet, låter man flickorna komma in på dessa platser. Detta anser jag för min del vara alldeles riktigt, ty i dylika fall tala starka ekonomiska skäl för att man ordnar saken på det viset, och man får böja sig för dessa ekonomiska skäl. Men sådana synpunkter kunna icke anföras i det fall, som nu ligger före. Här är ju fråga om en storstad som Stockholm. När man en gång skall gå att lösa frågan om förststatligande av undervisningen för flickor, så erbjuda sig ju i denna stad stora möjligheter att ordna den saken på annat sätt. Då kan man mycket väl tänka sig, att man här reserverar ett eller annat gymnasium uteslutande för flickor. Man måste väl ändå anse, att detta är den bästa lösningen. Så överraffinerad har väl icke vår moderna pedagogik blivit, att den kommit förbi den enkla och naiva ståndpunkt, som säger, att pojkar och flickor ändå i andligt avseende äro så pass olika, att det är synnerligen önskvärt att, där man kan göra det, anpassa undervisningen efter deras olika utvecklingshastighet och psykologiska läggning. Men om vi nu bifalla denna kungl. proposition, så innebär det, att vi förkasta den synpunkt, som jag tillåtit mig framhålla, och säga, att även i sådana stora städer som Stockholm skola flickorna köras in i samma klasser som pojkar med alla de olägenheter, som därav härröra, olägenheter, som de senaste sakkunniga för resten på mycket klokt och förståndigt sätt ha framhållit.

Såsom jag ser saken, kan jag icke alls finna, att det är något orimligt i det förhållande som herr statsrådet påpekade, när herr statsrådet sade, att ute i landet finnas massor av flickor i gymnasierna, men i Stockholm råder det bedrövliga förhållandet, att det icke finnes några flickor på något gymnasium. Detta anser jag vara en mycket förklarlig sak och en sak, som icke alls bör ge anledning till någon åtgärd för ändring av ett missförhållande.

Vidare sade herr statsrådet, att om vi nu skola gå och hala på saken och vilja ha de principiella frågorna först framlagda för riksdagen, innan vi fatta ståndpunkt, så torde det medföra, att många av de unga komma att dö i öknen och icke komma in i Kanaans land. Jag vill då fråga herr statsrådet: Tror herr statsrådet verkligen, att om vi nu bifalla det kungl. förslaget, det kommer att gå så som förutsattes i propositionen, nämligen att det nya gymnasiet skall kunna börja sin verksamhet nu i höst? Jag får kanske svara för herr statsrådets räkning, ty jag har talat med vederbörande borgarråd om den saken, och han har icke velat ge någon som helst utfästelse av innehåll, att det är möjligt för

*Ang.
utvidgning av
Kungsholmens
realskola
till fullständigt
läroverk.
(Forts.)*

Ang.
utvidgning av
Kungsholmens
realskola
till fullständigt
läroverk.
(Forts.)

Stockholms stad att skaffa de provisoriska lokaler, som måste vara färdiga till innevarande höst. Således behöves ett avslag nu från vår sida icke föranleda något verkligt uppskov, ty herr statsrådet har möjlighet att, om herr statsrådet så vill, komma igen med denna fråga, lagd på annat sätt, till nästkommande riksdag. Jag vill förresten tro, att ett avslag på den kungl. propositionen skulle bespara herr statsrådet ganska många bekymmer även med hänsyn till frågan om det definitiva skolbygget. Jag har för åtskilliga år sedan haft anledning att gå igenom det nuvarande läroverkshuset, och jag tror icke det skall kunna gå att i ett hus, som är byggt så, att det på sin höjd kan taga emot två linjer, pressa in fyra linjer, som herr statsrådet föreslår. Det finnes dock vissa konstitutiva delar i ett läroverkshus, vilka man icke kan förändra genom ombyggnad, så att huset blir lämpligt efter en sådan uttänjning, som här föreslås.

Jag skall slutligen övergå till att beröra ett spörsmål, som redan förut har behandlats i debatten, nämligen frågan om det verkligen behövs, att man nu inrättar ett nytt gymnasium i Stockholm. Jag vill då först säga några ord med anledning därav, att en hel del talare varit inne på frågan om det föreligger överproduktion på det område, varom vi nu tala. Jag förstår ju mycket väl, att man resonerar så som herr Oscar Olsson gjorde, när han talade om att man skall bereda de fattiga begåvningarna tillfälle att utan att hindras av bristande tillgångar komma fram till en högre bildning. Svenska staten har ju vid ordnandet av hela sitt undervisningsväsen visat sig behjärta den tanken. Det är mycket vackert och rätt ur statens synpunkt. Men jag vill bara säga, att det finns också en annan synpunkt, som man kan anlägga, och det är den synpunkt, som anlägges av de unga fattiga studerande själva, som av staten genom dess organisationer blivit lockade in på en bana, som för dem fram till en ställning, där de icke kunna få något arbete. Jag kan tala om för den ärade talaren, att jag på grund av den beröring jag har med ungdomen vid universiteten, vet att det vid tanken på framtiden bland studenterna tidvis går fram en fullständig panikstämning, som verkligen fyller mig med djupaste medlidande för dessa ungdomar, och den panikstämningen är icke svagast bland dem som ha bekostat sina studier med statens studielån eller överhuvud taget med andra än egna medel. Jag har även hört talas om stämningen vid seminarierna och om de satiriska paskiller, som seminariungdomen författar över den visdom hos de styrande, som har gjort, att de sitta i seminarieklasserna utan möjlighet att under den närmaste tiden kunna hoppas att få anställning som folkskollärare. Dessa stämmingsuttryck vittna icke om den glada förhoppningsfullhet, som man skulle velat se hos ungdomen.

Jag vill därför säga, att jag känner mig mycket betänksam mot att gå vidare på den väg, som man gått sista tiden i riktning mot överproduktion, såväl vid seminarierna som vid tekniska högskolan och vid andra högre undervisningsanstalter och som man följt, även när det gällt läroverken.

Ser man på studenternas kvalitet, ger den mig för övrigt anledning säga, att om det skulle vara ont om platser för de fattiga begåvningarna vid läroverken, så tror jag bästa sättet att tillgodose detta platsbehov vore att vidtaga strängare gallring. Jag har haft beröring varje år med ett hundratal nya studenter, som kommit från olika bygder i hela Sverige, och många av dem skulle farit mycket bättre och gjort samhället mycket större nytta, om de blivit utgallrade i skolan, i stället för att som nu kastas in i universitetsstudier och bli ställda inför uppgifter, som de icke äro vuxna. Det är det värsta helvete en människa kan råka ut för att ställas inför en verksamhet, som icke passar henne och som överstiger hennes krafter. Det ligger därför ingenting grymt eller obarmhärtigt i vad jag nu säger om önskvärdheten av en gallring på skolstadiet.

Jag vill slutligen anföra ytterligare en sak för att belysa frågan om behovet av ett nytt gymnasium närmare i konkret anslutning till föreliggande ären-

de och det är, att även om det, som herr statsrådet gör gällande mot utskottet, skulle vara så, att det är många, som söka in i gymnasierna här i Stockholm och som måste avvisas, så får man icke därav draga för vittgående slutsatser om behovet av vidgade läroanstalter. Ty om vi se på den årsklass, sextonåringarnas, om vilken det väl här närmast är fråga, alltså den som är född år 1908, så råder det förhållandet, att 1908 föddes i Stockholm ungefär 8,500 barn. Det är således en mycket stor årskull. Men år 1924, hur många barn föddes då i Stockholm? Jo, 5,500. Det har således fötts 3,000 barn mindre 1924 än 1908. Inför sådana siffror tror jag man blir en liten smula betänksam och inser, att det kanhända finnes skäl att ställa sig avvaktande i fråga om inrättandet av nya läroanstalter. Sannerligen, de spår, som jag förut erinrat om av misstag i den riktningen, att man överorganiserat, de förskräcka.

Jag vill sluta med att säga, att enligt min uppfattning sker intet som helst principiellt avgörande därigenom att man följer statsutskottet, men däremot skulle man i de avseenden, som jag antytt, principiellt fatta ståndpunkt, om man följde reservationen. Mot reservationen tala även de praktiska skäl, som jag anförde.

Jag tillåter mig, herr talman, yrka bifall till utskottets hemställan.

Herr statsrådet **Olsson**: Jag vill, herr talman, närmast säga ett par ord till herr Bergqvist, och jag vill då en passant fästa mig vid talet om överproduktionen på studenter. Jag tror att hur mycket man än talar om denna överproduktion, så kommer den saken inte att taga något större intryck av hur vi ställa oss till Kungsholmens gymnasium. Jag tror överhuvud taget inte att den frågan kommer att regleras av ett riksdagens beslut, lika litet som frågan om realskoleexamen och vad därmed sammanhängde, efter vad herr Bergqvist själv konstaterade, har låtit reglera sig av riksdagens beslut. Jag tror man kan lämna det problemet i detta sammanhang; det hör till saker och ting som nog reglera sig på annat sätt. Ty det är nämligen, som herr Bergqvist också själv framhöll, en stor skillnad mellan utbildningsanstalter överhuvud taget och utbildningsanstalter, som leda fram till bestämda platser i samhället. I det senare fallet kan man reglera, i det förra fallet kan man inte göra det. Och jag tror förresten inte alls att man *bör* göra det, ty även något sådant som realskoleexamen kan inte vara en bildningsgrad så hög, att inte vem som helst här i landet strängt taget borde ha lov att nå densamma.

Men sedan ber jag att få säga ett par ord i diskussionens realia. Det har yppat sig en konflikt mellan departementschefens och utskottets uppfattning om behovet. Departementschefen har byggt sin framställning om ett nytt gymnasium därpå att ett verkligt behov föreligger. Utskottet avvisar propositionen genom att säga, att något sådant behov inte föreligger, och man anför på båda hållen siffror. De siffror, som jag anförde, voro ju inte många. Man för inte statistik, som jag nämnde, vid våra stockholmsgymnasier över dem som inte kunna tagas in. Det ringer någon på och frågar; man säger ifrån att man inte kan taga emot, och så är den saken borta. Den antecknas inte i någon bok. Men vid ett gymnasium — högre realläroverket på Norrmalm — har man fört en sådan statistik, och därifrån härstammade de siffror, som jag anförde och som visade, att från detta läroverk ensamt hade under den sista femårsperioden, som jag tyckte, rätt många avvisats. Men man behöver inte gå till den statistiken för att få reda på hur det verkligen förhåller sig. Man behöver endast se på antalet av de pojkar, som för närvarande sitta i gymnasierna här. Om vi då taga samma läroverk, som jag nyss omnämnde — högre realläroverket på Norrmalm — så har under de sista fem åren i gymnasiet där suttit följande antal lärjungar i första ringen — det är ju närmast dem det gäller: 1921 — 95, 1922 — 97, 1923 — 96, 1924 — 97 och 1925 — 97. Det är

Ang.
utvidgning av
Kungsholmens
realskola
till fullständigt
läroverk.
(Forts.)

Ang. utvidgning av Kungsholmens realskola till fullständigt läroverk. tre klasser, det är fråga om, och i varje sådan klass bör det egentligen inte sitta flera än 30. Som herr Bergqvist hör av dessa siffror, har det vartenda år suttit ett övertal, vilket naturligtvis inte varit utan inflytande på den undervisning, som där har bedrivits.

(Forts.)

Det har sedermera framhållits, att då det gäller de principiella synpunkterna, är det alldeles uppenbart, att departementschefen måste ha fel — ett fel, som är så mycket lättare att konstatera, som han tydligen har en annan uppfattning i propositionen än den han fört fram nu i dag. Detta gäller närmast frågan om flickorna. Jag sade nämligen, att riksdagen i dag inte tager mera principiell ståndpunkt i den frågan än den tog år 1923. Jag menar naturligtvis, att den grundläggande principiella ståndpunkten är denna: skola flickorna tagas in i statens gymnasier eller skola de inte tagas in? I denna grundläggande principfråga taga vi i dag inte någon mera principiell ståndpunkt än vi togo 1923, då riksdagen bestämde sig för att flickor under vissa omständigheter skulle få komma in i statsgymnasierna. Den förskjutning, som har ägt rum nu och som har tvingat departementschefen att gå till riksdagen med frågan, det är förskjutningen i frågan: *huru* flickorna skola tagas in i gymnasierna. Där hade riksdagen 1923 ställt sig på den ståndpunkten, att för den händelse ett konstant utrymme och inte alltför snävt funnes, då skulle flickor få tagas in i ett gymnasium. Här gäller det däremot ett annat sätt att ordna denna sak. Om vi skola upprätta ett nytt gymnasium och flickor överhuvud taget skola kunna komma med i Stockholm, då skola vi också reservera plats för dem. Det är således på den punkten som förskjutning ägt rum, och det är just det som departementschefen menat, när han här säger, att man måste göra ett avsteg från de principer — nämligen i frågan: hur placera flickorna — som riksdagen 1923 uppställde.

Men sedan kommer egentligen den centrala punkten. Jag kan inte neka till att jag tror, att de praktiska synpunkterna ha varit mycket litet bestämmande, och att det egentligen är de principiella betänkligheterna som varit verkligt bestämmande och att dessa principiella betänkligheter ha riktat sig åt de tvenne hållen: det 3-åriga gymnasiet och flickorna. När det nu gäller de 3-åriga gymnasierna, och man, som biskop Bergqvist sade, inte hade några stora linjer att gå efter, var det då nödvändigt att avslå förslaget om Kungsholmens gymnasium bara på grund därav, att man inte hade denna större skolorganisatoriska bakgrund? Jag har i det anförande, jag först höll, menat, att man behövde inte göra det. Ty man har ju att räkna med två saker. För det första: vad behöves nu, och kan man tänka sig, om man fyller detta behov, att detta kan på något sätt föregripa en framtida lösning? Då säger jag, att vi ha ett stort behov nu. Det är alldeles likgiltigt vad man tänker om den kommunala mellanskolan, om realskolorna och de olika flickskolorna. Vad som är säkert är, att många av dem, som gå igenom dessa läroanstalter, vilja fortsätta studierna. De måste söka sig en väg att komma fram, och någon sådan väg finns inte. Ty vad *de* alldeles särskilt behöva, det är ett 3-årigt gymnasium. Om de skola gå igenom ett 4-årigt, förlora de ett helt år och de förlora pengarna som gå åt till deras uppehälle till detta år. För alla dessa kategorier föreligger således ett rent praktiskt behov att vid sina studier nå fram till studentexamen på tre år. Då frågar jag vidare: Om vi möta detta praktiska behov med 3-åriga gymnasier, prejudicerar detta på något vis i framtiden? Och på den frågan svarar jag: Nej, det gör det inte. Ty under den närmaste framtiden måste vi laborera såväl med 3-åriga som med 4-åriga gymnasier. Herr Westman missuppfattade mig, då han trodde, att jag sagt, att striden om det 3-åriga eller 4-åriga gymnasiet var avblåst i pedagogiskt avseende. Visst inte. Tvärtom gjorde jag den restriktionen, att som pedagogiskt diskussionsämne var det långt ifrån avblåst, men i praktisk skolpolitik låg det nog på det

viset, att vi under den närmaste framtiden, hur vi än ordna vårt skolväsen, ha att laborera med 4-årigt gymnasium för dem som behöva ett sådant och med 3-årigt för dem som behöva den sortens gymnasium. Och varför? Jo, därför att den kommunala mellanskolan försvinner inte, därför att vi gå in för en ny skolorganisation. Den kommer att leva kvar under avsevärd tid framåt, och den kommer att för sina speciella behov vilja ha tillgång till ett 3-årigt gymnasium. Jag menar således, att statsutskottet mycket väl, utan att behöva låta skrämman sig av de principiella synpunkterna, kunde ha resonerat så här: Det 3-åriga gymnasiet är visserligen en nyhet, men är den nyheten behöflig just nu? Jag tror att man vid ett fördomsfritt betraktande av saken kommit till det resultatet, att den behövs nu. Utskottet kunde frågat sig vidare: Är det gymnasiet av den beskaffenheten, att man har bruk för det vid en omorganisation? Vid ett lika fördomsfritt betraktande skulle man ha funnit, att vi ha säkerligen bruk för det under lång tid framåt. Av detta hade man så kunnat draga den slutsatsen, att här är det inte så mycket principalsaker vi ha att diskutera; det är rent praktiska anordningar, som dagen i dag kräver och som framtiden kommer att ha nytta av.

*Ang.
utvidgning av
Kungsholmens
* realskola
till fullständigt
läroverk.
(Forts.)*

Herr Pauli: Herr talman! Då flera av de synpunkter, som jag tänkt framhålla, redan blivit utvecklade av herr statsrådet i hans senaste anförande, skall jag fatta mig tämligen kort.

Jag vill på det starkaste understryka, vad departementschefen nu senast framhöll, att vad man här framför allt har att taga hänsyn till, är de rent praktiska synpunkterna. Vad behövs det för närvarande i Stockholm, vad kräver det rent konkreta läge, vari vi befinna oss här i Stockholm i fråga om tillgång och efterfrågan på gymnasieplatser?

Det har av utskottet gjorts försök att bagatellisera det i propositionen framhållna behovet av ökad gymnasieundervisning på statens bekostnad. Jag vill i fråga om detta behov framhålla en synpunkt, som icke tyckes mig ha blivit tillräckligt beaktad här i debatten. Det har redan av departementschefen framhållits, att gymnasieklasserna för närvarande i statens gymnasier arbeta med proppfulla avdelningar, och den statistik, som han hade tillgänglig, visade, att avdelningarna icke bara äro fyllda till sista plats, utan dessutom i stor utsträckning överfyllda. Gymnasieklasserna här i Stockholm arbeta alltså i stor utsträckning med lagstridigt elevantal, ty enligt gällande stadgar får det icke finnas mer än 30 elever i varje gymnasieavdelning, och här förekommer i åtskilliga fall betydligt över 30 elever per avdelning. Jag behöver icke för kammaren påpeka det i högsta grad olämpliga i att man år efter år på gymnasiestadiet skall tvingas att laborera med så tungrodda avdelningar. Det bör väl vara för riksdagen angeläget att se till, att man i statens gymnasier i Stockholm kan följa lag och förordning och icke varje år tvingas att överträda, vad som i det fallet stadgats.

Vidare vill jag framhålla, att den enda utväg, som bredvid statsläroverken står öppen till gymnasieundervisning i Stockholm, är de enskilda gymnasierna, vilka för sin undervisning taga mycket mer betalt än statsläroverken. Det är icke något obetydligt antal elever, som sett sig tvungna att anlita dessa enskilda gymnasier. Jag har till kammarens uppbyggelse införskaffat ett par klumpsiffror, som visa proportionerna mellan gymnasieelever vid de allmänna läroverken och vid de enskilda gymnasierna, och det framgår av dessa siffror att, medan de fem allmänna läroverken i Stockholm under det senaste läsåret hade 1,556 gymnasister, så hade de tio enskilda läroverken härstädes 991 stycken, alltså nära 1,000; det blir således nära två tredjedelar av de allmänna läroverkens elevantal, och av dessa äro över hälften, 617, flickor. Det kan icke anses riktigt, att vi i den stora utsträckning, varom dessa siffror vitt-

Ang.
utvidgning av
Kungsholmens
realskola
till fullständigt
läroverk.
(Forts.)

na, tvinga elever, som kanske i många fall befinna sig i torftiga levnadsomständigheter, att taga sig in vid dessa dyra gymnasier eller också alldeles avstå från vidare undervisning.

Jag har här i kammaren ingalunda tillhört dem, som yrkat på någon obilleg behandling av privatskolorna, snarare tvärtom. Men när intresset för privatläroverken här tager sig uttryck i försök att få den kungl. propositionen avslagen, för att dessa fortfarande skola kunna tillgodogöra sig tillströmningen av elever, särskilt från de kommunala mellanskolorna, då kan jag icke anse, att kammaren skall vara tvungen att på något sätt taga hänsyn till detta intresse, när viktiga sakskaäl tala däremot.

Behovet är alltså styrkt, mer än väl. Jag tror inte på talet, att vi skulle binda våra händer på något ödesdigert sätt i fråga om en kommande organisation genom att i detta fall, där det föreligger ett speciellt behov, gå in för att även staten försöker med ett treårigt gymnasium, när vi redan på så många andra håll ha kommunala och enskilda treåriga gymnasier i landet. Vi äro alla överens om att det naturligtvis är värdefullare att kunna bedriva gymnasiestudier i fyra år än i tre år. Men jag vill påminna om att man icke kan sätta siffrorna i ett så enkelt förhållande till varandra som fyra till tre, ty det treåriga gymnasiet bygger ju alltid på det sista realskole- eller mellanskoleåret, som — det erkänna bl. a. de skolsakkunniga i sitt nyligen avgivna betänkande — ingalunda är utan betydelse för gymnasiestudierna. Även om man måste tillerkänna ett fyraårigt gymnasium viss pedagogisk överlägsenhet, så bör — det har även professor Westman i sitt anförande erkänt — det treåriga kunna vara motiverat, där praktiska och ekonomiska omständigheter tala för detsamma. Nu är det uppvisat, att i detta fall starka praktiska och ekonomiska omständigheter tala för att tillgodose behovet från deras sida, som komma från statens realskolor, från de kommunala mellanskolorna och från flickskolorna, och det föreligger alltså goda skäl att för den skull upprätta ett sådant gymnasium, som ger dem tillfälle att för billigare kostnad fortsätta sina studier.

Jag vill vidare i fråga om flickorna understryka — vilket herr statsrådet också var inne på — att man icke kan påstå, att kammaren här genom ett bifall till herr Oscar Olssons m. fl:s reservation skulle taga något större principiellt avsteg ifrån den ståndpunkt, som riksdagen intog 1923. Det är visserligen sant, att dessa beslut skulle komma att skilja sig beträffande formen, men den reella kärnan är precis densamma. Varför kan för närvarande icke en enda flicka få tillfälle att studera vid statsgymnasium här i Stockholm? Naturligtvis därför, att den av riksdagen vid förutnämnda tillfälle uppställda betingelsen icke förefinnes. Här existerar nämligen icke något »konstant, ej alltför ringa utrymme» vid något gymnasium, och något sådant kommer icke heller att finnas, även om det ifrågavarande kungsholmsgymnasiet upprättas. Vad som nu föreslås är just, att vi för flickornas räkning skola åvägbringa ett konstant, ej alltför ringa utrymme för att därigenom få till stånd den överensstämmelse mellan stockholmsförhållanden och landsortsförhållanden, som rättvisa och billighet kräva. Reellt sett, är det alltså precis samma sak, som föreslås, ehuru formen på grund av omständigheterna måste vara något annorlunda.

Herr Westman har talat mycket varma och behjärtansvärda ord till varning mot att öka överproduktionen inom de intellektuella yrkena, och jag behjärtar tillfullo dessa synpunkter. Men herr Westman påvisade också, att rätta vägen för att undvika en sådan överproduktion var att på lämpliga stadier i skolundervisningen företaga en rättvis utgallring. Jag minns icke, om han använde orden »rättvis utgallring», men jag är säker på att om han icke sade det, så menade han det i alla fall. Vad jag vill påpeka är, att den utgallring,

som för närvarande sker i Stockholm, icke är en rättvis utgallring utan en, som tillgodoser de välsituerade barnen på bekostnad av de mindre välsituerade. De, som för närvarande kunna klara sig upp i studentexamen, äro dels sådana, som kunnat vara med redan i statsläroverkens lägre klasser och som sedan, om de flyttats, automatiskt fått plats i statsgymnasierna, dels sådana, som komma från andra håll och som ha tillräckligt förmögna föräldrar för att kunna placeras i dyrare enskilda läroanstalter. Men de, som icke ha dessa möjligheter, de som varken kunna gå i statsläroverken från början eller taga sig in i de enskilda gymnasierna, de ställas utanför i de allra flesta fall, där utestängning måste förekomma på grund av platsbrist, och det kan icke vara rättvist. Om vi skola företaga en reducering beträffande antalet av de unga människor, som här i landet skola ägna sig åt teoretiska studier, så ligger det väl så mycket större vikt på att vi kunna reducera bort de otjänliga och få in dem, som verkligen passa, utan någon hänsyn till ekonomiska förhållanden.

Jag kan icke finna annat, än att både praktiska och principiella skäl tala för ett bifall till propositionen. Och jag tror icke, att man på de håll i Stockholm, där man har känt ett starkt och trängande behov av tillfälle till ökad gymnasieutbildning, kommer att fyllas av några tacksamhetskänslor mot riksdagen, om riksdagen nu, sedan denna proposition efter så många års öfvervägande verkligen kommit till stånd, blankt avvisar densamma och icke tager hänsyn till de behov, som verkligen föreligga. Hur vi än i princip ställa oss till skolproblemet, är det i varje fall tydligt, att vi under en mycket lång följd av år komma att ha att göra med dessa olika kategorier av elever — sådana, som ha realskolexamen, och sådana, som komma direkt ifrån femte klassen — och det borde då icke finnas några betänkligheter mot att i denna situation tillmötesgå ett krav från den ena av dessa kategorier.

Jag ber att få yrka bifall till herr Olssons och min reservation.

Överläggningen ansågs härmed slutad, varefter herr andre vice talmannen, som för en stund övertagit ledningen av kammarens förhandlingar, jämlikt föreliggande yrkanden gjorde propositioner, först på bifall till vad utskottet i det under behandling varande utlåtandet hemställt samt vidare på antagande av det förslag, som innefattades i den av herr Oscar Olsson m. fl. vid utlåtandet avgivna reservationen; och förklarade herr andre vice talmannen, sedan han upprepat propositionen på bifall till utskottets hemställan, sig finna denna proposition vara med öfvervägande ja besvarad.

Herr *Olsson, Oscar*, begärde votering, i anledning varav uppsattes samt efter given varsel upplästes och godkändes en så lydande omröstningsproposition:

Den, som bifaller vad statsutskottet hemställt i sitt utlåtande nr 96, röstar

Ja;

Den, det ej vill, röstar

Nej;

Vinner Nej, antages det förslag, som innefattas i den av herr Oscar Olsson m. fl. vid utlåtandet avgivna reservationen.

Sedan kammarens ledamöter intagit sina platser samt voteringspropositionen efter förnyad uppläsning anslagits, verkställdes omröstningen på det sätt, att efter särskilda uppmaningar av herr andre vice talmannen först de ledamöter, som ville rösta för ja-propositionen, och därefter de ledamöter, som ville rösta för nej-propositionen, reste sig från sina platser; och befanns därvid, att flertalet röstade för ja-propositionen.

Ang.
utvidgning av
Kungsholmens
realskola
till fullständigt
läroverk.
(Forts.)

Ang. forskar-
stipendier för
docenter.

Föredrogs ånyo statsutskottets utlåtande nr 97, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående forskarstipendier för docenter vid universiteten och Karolinska institutet jämte en i ämnet väckt motion.

I en till riksdagen avlåten, den 25 februari 1926 dagtecknad proposition, nr 140, hade Kungl. Maj:t, under åberopande av bilagt utdrag av statsrådsprotokollet över ecklesiastikärenden för samma dag, föreslagit riksdagen att till forskarstipendier för docenter vid universiteten och Karolinska institutet för budgetåret 1926—1927 anvisa ett extra anslag av 84,000 kronor att utgå i enlighet med de grunder, Kungl. Maj:t skulle äga att bestämma.

I samband härmed hade utskottet till behandling förehaft en inom första kammaren av herr *J. Bergman* väckt motion (nr 287), däri hemställts, att riksdagen måtte med huvudsakligt bifall till Kungl. Maj:ts proposition nr 140 om forskarstipendier uttala önskvärdheten av att konkurrensen om dessa nya stipendier måtte i forskningens eget intresse och i analogi med professorskonkurrensen stå öppen utom för docenter även — inom en viss åldersgräns — för andra till professor obefordrade idkare av de vetenskaper, som vore representerade vid universiteten och Karolinska institutet.

Utskottet hade i det nu ifrågavarande utlåtandet på anförda skäl hemställt, att riksdagen måtte, med avslag å herr Bergmans berörda motion I: 287, i vad den skilde sig från Kungl. Maj:ts förslag, till forskarstipendier för docenter vid universiteten och Karolinska institutet för budgetåret 1926—1927 anvisa ett extra anslag av 35,000 kronor att utgå i enlighet med de grunder, Kungl. Maj:t skulle äga att bestämma.

Reservationer hade anmälts

1) av herrar *Oscar Olsson*, *D. A. Petré*n, *I. Hj. E. Pauli*, *S. Bengtsson* i Norrup och *C. Lindskog*, vilka ansett, att utskottets yttrande bort hava den lydelse, reservationen visade, samt att utskottet bort hemställa, att riksdagen måtte, med avslag å herr Bergmans berörda motion I: 287, i vad den skilde sig från Kungl. Maj:ts förslag, till forskarstipendier för docenter vid universiteten och Karolinska institutet för budgetåret 1926—1927 anvisa ett extra anslag av 49,000 kronor att utgå i enlighet med de grunder, Kungl. Maj:t skulle äga att bestämma;

2) av herrar *O. Bergqvist*, *J. B. Johansson* i Fredrikslund, *A. Wiklund*, *C. R. Jansson* i Falun, *L. J. Carlsson-Frosterud*, *O. Olsson* i Kullenbergstorp och *J. Jönsson* i Revinge, vilka ansett, att utskottets yttrande bort hava den lydelse, som i denna reservation angivits, och avslutas med en hemställan, att riksdagen måtte, med avslag å herr Bergmans berörda motion I: 287, i vad den skilde sig från Kungl. Maj:ts förslag, till forskarstipendier för docenter vid universiteten och Karolinska institutet för budgetåret 1926—1927 anvisa ett extra anslag av 21,000 kronor att utgå i enlighet med de grunder, Kungl. Maj:t skulle äga att bestämma.

Herr Olsson, Oscar: Till detta utskottsutlåtande äro två reservationer fogade. Kungl. Maj:t har föreslagit riksdagen att anvisa ett anslag till 12 s. k. forskarstipendier. Statsutskottet har stannat vid att hemställa till riksdagen om beviljande av 5 dylika stipendier. Den ena gruppen reserverar har velat ha 7 forskarstipendier och den andra gruppen 3 stycken dylika. Såväl utskottet som reserverarna äro fullt överens med departementschefen om att dessa forskarstipendier skola ha en annan karaktär än de vanliga docentstipendierna, nämligen på det sättet att villkoren för att komma i åtnjutande av dessa for-

skarstipendier skola vara skärpta i jämförelse med villkoren för erhållande av docentstipendierna.

Utskottet har i det fallet till och med gått ett steg längre än Kungl. Maj:t, därigenom att utskottet, liksom för övrigt reservanterna, ansett, att sakkunnigprövning skall företagas i varje särskilt fall, då forskarstipendium skall utdelas. Det har på sina håll befarats, att forskarstipendierna skulle kunna komma att bli bara ett annat slag av de vanliga docentstipendierna. Det påståendet har man emellertid inom utskottet med mycken skärpa vänt sig emot, och man har avlägsnat eventuella risker i det hänseendet genom att föreslå vidtagandet av särskilda åtgärder.

Alla ledamöter i statsutskottet äro således, att döma av utlåtandet, fullkomligt ense om behövligheten av dessa forskarstipendier. Alla äro ense om, att det är ett slöseri med tillgångar för vår vetenskapliga kultur, om man tvingar bort ifrån universiteten eminenta forskare, som icke hunnit bli befordrade till professorer, kanske just i det ögonblick, då de äro beredda att göra sina största forskningsinsatser, och det är ju enbart glädjande att finna, att denna enighet här framträder på alla håll i utskottets betänkande.

De olika ståndpunkterna i denna fråga taga emellertid i sak större eller mindre hänsyn till detta förhållande, och jag får säga, att den grupp reservanter, som yrkar på endast tre sådana forskarstipendier, den gruppen har i handling ändå givit ett mycket svagt uttryck åt sin övertygelse om det berättigade i dessa stipendiens tillkomst och utdelning. Det är nämligen alldeles uppenbart, att ett förslag om ett sådant forskarstipendium vid vartdera universitetet tager synnerligen liten hänsyn till det behov, som förefinnes och som även dessa reservanter ha förklarat sig inse.

Även det förslag, som utskottsmajoriteten kommit fram till, synes mig taga ganska liten hänsyn till denna erkända ståndpunkt. Jag är också benägen att säga, att den reservation, under vilken mitt eget namn förefinnes, i det fallet lider av åtskilliga brister, men det var omöjligt att komma längre, om man över huvud ville, att det skulle finnas utsikter till framgång för frågan här i riksdagen.

Man har särskilt ifrån det håll, där man vill ha endast tre stipendier, anført, att man icke ville binda sig för framtiden, utan att det här är fråga om ett experiment. Det är även utskottets åsikt, då utskottet föreslår fem stipendier, men det förslaget innebär dock en betydligt rimligare ståndpunkt än förslaget om endast tre forskarstipendier, ehuru jag icke kan finna, att riksdagen blir mera bunden genom att tillgodose det behov, som föreligger, så pass långt som vi, som föreslagit sju stipendier, önska. Det blir i detta sista fall tre stipendier vid vartdera av våra universitet och ett stipendium vid Karolinska institutet, och det antalet kan icke gärna tyckas, med hänsyn till den stora mängd docenter, som nu går utan docentstipendium vid båda universiteten, innebära någon som helst risk för att dessa forskarstipendier skulle kunna bli tilldelade sådana forskare, till vilka riksdagen icke avsett att ge sådana stipendier. För all säkerhets skull har även den reservantgrupp, som jag tillhör, ytterligare framhävt, att Kungl. Maj:t, därest något så oväntat skulle inträffa, icke skulle vara på något sätt tvingad att utdela samtliga docentstipendier.

Nu är det dessutom ett mycket starkt saksak, som ligger bakom den reservation, som påyrkar det högsta antalet forskarstipendier. Man har i hela docentdiskussionen utgått ifrån faran för universiteten att vid rekryteringen av professorerna inte ha ett rekryteringsområde med så högt kvalificerade personer som önskvärt är, då det gäller tillsättandet av professor, men om man menar allvar med den synpunkten, då är det helt naturligt, att man helst skulle vilja gå den väg, som Kungl. Maj:t här föreslagit, och om man menar allvar

Ang. forskarstipendier för docenter.
(Forts.)

Ang. forskar-
stipendier för
docenter.
(Forts.)

med den synpunkten, att det här gäller se till, att utmärkta, eminenta unga forskare icke skola behöva av ekonomiska skäl kasta bort sin forskning för att gå ut på andra områden, utan att de just skola bilda ett gott rekryteringsområde för besättande av våra vetenskapliga lärostolar, då kan jag icke finna, att riksdagen gärna kan gå med på ett mindre antal stipendier än de här föreslagna sju forskarstipendierna, fördelade på de båda universitetet och Karolinska institutet.

Herr Bergman har väckt en motion, vari han giver uttryck åt en önskan, att dessa forskarstipendier skola stå öppna för forskare även utanför docenternas krets. Jag är fullt överens med herr Bergman om önskvärheten härav, och hade det funnits den ringaste utsikt att kunna få igenom Kungl. Maj:ts förslag om tolv forskarstipendier, skulle jag utan tvekan också ha yrkat bifall till herr Bergmans motion i det hänseendet. Nu torde kanske till och med motionären medgiva, att när inte ens de välvilligaste reservanterna kunnat komma till ett högre antal än tre forskarstipendier vid vardera av våra båda universitet, är det icke tänkbart, att dessa stipendier också skulle kunna ordnas på det sättet, att även vetenskapsmän utanför universitetet skulle kunna komma i åtnjutande av dessa.

Jag hoppas, liksom utskottets övriga medlemmar, att utvecklingen skall gå i den riktningen, att denna institution med forskarstipendier ytterligare kan utvidgas och när det visar sig att denna utveckling kan äga rum, är också rätta tidpunkten inne, synes det mig, att taga hänsyn till de önskemål, som kommit fram i herr Bergmans motion. Jag är övertygad om att, i och med det att riksdagen kan gå in för ett ökande av antalet dylika forskarstipendier, skola också de mycket berättigade önskemål, som herr Bergman framkommit med, kunna tillgodoses.

På grund av vad jag sålunda anfört ber jag, herr talman, att få yrka bifall till den av mig m. fl. avgivna reservationen till detta utlåtande.

Herr Bergqvist: Herr talman, mina herrar! Utav den föregående ärade talarens anförande skulle man möjligen kunna draga den slutsatsen, att det vore fråga om tillgodoseende av ett behov, som länge gjort sig gällande från universitetens sida. Med denna sak förhåller det sig emellertid på det sättet, att upprinnelsen till förslaget är en framställning från docentföreningen i Lund, i vilken framställning begärdes, att det, utöver de docentstipendier, som 1919 års riksdag beviljade, skulle inrättas ett antal fasta docentstipendier, som skulle få åtnjutas utan någon tidsbegränsning och sålunda ge särskilt förtjänta docenter tillfälle att stanna kvar vid universitetet under längre tid än vad som nu kan bli fallet, då de åtnjuta stipendium under endast en viss begränsad tid.

De akademiska myndigheterna ha blivit hörda över denna docentföreningens framställning, och de ha så gott som enhälligt avstyrkt densamma. Under utredningen av denna fråga har emellertid den tanken uppkommit, att man möjligen skulle kunna på något sätt underlätta för utmärkt begåvade forskare att få stanna kvar någon tid vid universitetet och fullfölja en påbörjad forskning. I det avseendet har man dels föreslagit forskarstipendier, på sätt som här är avsett i den kungl. propositionen och i utskottsutlåtandet, dels har man ansett, att man i stället borde inrätta personliga och rörliga professurer, som skulle få innehavas av sådana forskare, för att de på dessa professurer skulle kunna få tillfälle att utföra sin forskargärning. Emellertid har flertalet lutat åt den åsikten, att man skulle inrätta ett antal forskarstipendier, och Kungl. Maj:t har framkommit med förslag härom och föreslagit icke mindre än tolv sådana, därav sex vid Uppsala universitet, fem vid Lunds universitet och ett vid Karolinska institutet.

När nu utskottet fick denna fråga om hand, yppade sig olika meningar. Som-

liga ville gå med på principen om forskarstipendier, andra ansågo, att det vore bättre, om man ginge på den andra vägen med rörliga professorer, och de voro hågade att avstyrka det hela. Emellertid ledde överläggningen inom utskottet till att man i alla fall enade sig om att man skulle gå in på principen, men man var ytterst angelägen om att dessa stipendier icke skulle få bli en annan typ av de vanliga docentstipendierna, så att de skulle bidraga till att göra det möjligt för docenterna att i allmänhet stanna kvar längre vid universiteten än vad som är avsett enligt docentorganisationen av år 1919. Därför har man sökt skärpa de bestämmelser, som herr statsrådet skisserat, beträffande kompetensen för erhållande av dessa stipendier. Herr statsrådet har ansett, att om en docent var antingen av samtliga sakkunniga eller utav de flesta sakkunniga, när han sökte professor, förklarad behörig för professur, skulle han därmed vara berättigad och kompetent att mottaga forskarstipendium. Har vederbörande icke fått sådan behörighets- eller kompetensförklaring, skulle, genom att sakkunniga avge ett summariskt omdöme om honom, kunna konstateras, att han skulle vara kompetent. Utskottet har emellertid ansett, att strängare krav borde ställas på innehavaren av sådant stipendium, som det här är fråga om, nämligen att det skulle vara en i särskild grad eminent forskarbegåvning, som skulle komma i fråga, och om detta krav ha utskottets samtliga ledamöter varit ense.

Emellertid har utskottet kommit att gå fram på tre linjer, i det att en del av ledamöterna föreslagit sju dylika stipendier, en annan del, d. v. s. utskottsmajoriteten, fem stipendier och de övriga tre forskarstipendier. Man har allmänt haft den uppfattningen, att när det gällde en sådan ny sak, var det nödvändigt att gå fram med något större försiktighet och varsamhet än vad som skett i den kungl. propositionen, och de reservanter, som nu förorda tre forskarstipendier, anse, att detta bör vara ett lämpligt tal att försöksvis börja med. Genom att man ger ett ytterst ringa antal forskarstipendier nu, betonar man därmed också, anse dessa reservanter, att man såsom villkor för innehavandet av ett sådant stipendium förutsätter en verkligt eminent forskarbegåvning.

Jag kanske icke skall fördölja för kammaren, att det gjorts starka försök att åstadkomma en kompromiss inom utskottet. Vi, som nu stå på reservationen om tre forskarstipendier, voro då villiga att gå med på denna kompromiss, men herr Oscar Olsson och någon med honom var så bestämd i sin uppfattning, att det minst skulle vara sju forskarstipendier, att det icke gick att få någon sådan kompromiss till stånd.

Därför ha vi nu gått fram med en reservation, vari påyrkas tre forskarstipendier, vilket var vår ursprungliga ståndpunkt.

Jag anhåller, herr talman, att få yrka bifall till den av mig m. fl. i detta ärende avgivna reservationen om beviljandet av tre forskarstipendier.

Herr Bergman: Herr talman! Statsutskottet har alltid mycket att göra och särskilt i år. Det har, såsom alla utskott, fått admonition att raska på mer än vanligt och ställer sig på berömvärd sätt dessa önsknings till efterrättelse. Vi läsa som nummer på detta utlåtande den höga siffran 97, vilket vittnar om raskt arbete. Men det är dock icke nog med att arbeta raskt. Det bör också ske omsorgsfullt. Det är tyvärr ibland så, att fort och väl icke följas åt.

Jag har mig bekant, att den motion, som jag väckt i denna fråga och som, såsom vi hörde för en stund sedan av herr Oscar Olsson, befunnits mycket befogad — den har ju också vunnit allmän anslutning bland de sakkunniga, som uttalat sig om den i den offentliga diskussionen — behandlades av statsutskottet, till och med innan den var tryckt och distribuerad; ingen fick alltså läsa den i lugn och ro, före det den behandlades på avdelningen. Detta är knappast ett riktigt sätt att taga på en så pass allvarlig sak, synes det mig. Jag ser ett ytterligare bevis för hur föga noggrant man tagit denna sak, då här står

Ang. forskar-
stipendier för
docenter.
(Forts.)

i klämman: »att riksdagen må, med avslag å herr Bergmans ovanberörda motion, I: 287, i vad den skiljer sig från Kungl. Maj:ts förslag» — — göra det och det. Icke dess mindre har utskottet i två av de tre punkter, där jag skilt mig från Kungl. Maj:ts förslag, fullkomligt anslutit sig till motionen, uppenbarligen utan att uppmärksamma detta. Detta är antingen ett förbiseende eller en begreppsförvirring — vilketdera vet jag icke — men i varje fall ger det icke någon synnerligen förtroendeingivande föreställning om statsutskottets arbetsmetoder så här dags på året.

Min motion gick ut på tre saker. Den ena var att man skulle ställa strängare fordringar på innehavarna av dessa forskarstipendier, än Kungl. Maj:t föreslagit. Kungl. Maj:t tycker, att det kunde vara nog att den sökande fått en tveksam kompetensförklaring till professur eller en av majoriteten i en sakkunnig-nämnd given sådan förklaring. Man har nu anslutit sig till den mening, som jag gjort gällande, att man för tilldelning av forskarstipendium bör förut-sätta otvetydig och enhälligt konstaterad professorskompetens. Det var det ena, jag yrkade. Det andra, jag föreslog, var, att dessa forskarstipendier icke nödvändigt skulle kombineras med undervisningsskyldighet, därför att det ju här gäller speciella stipendier för forskning och således icke är meningen att åstadkomma någon förlängning av docentstipendierna. Den tanken har utskottet likaledes anslutit sig till. Men slutligen yrkade jag, att man skulle tillåta fullt fri konkurrens om dessa stipendier. Då man ställer sådana anspråk på dem, som skola få stipendier, att de skola vara kompetenta till professurer, bör det vara samma förhållande som vid konkurrens om professurerna, nämligen att den bör vara fullkomligt fri, så att man får garanti för att i varje fall den värdigaste blir utsedd. Konkurrensen om professurerna är som bekant fri även för vetenskapsidkare, som icke äro docenter, och det bör vara så här också.

Nu erkänner man denna fordran vara mycket befogad, men då man icke kan föreslå flera forskarstipendier, anser man sig icke kunna uttala sig till förmån för en sådan utsträckning av rätten till dessa stipendier, heter det. Det är att förbise själva syftet med det villkor, jag velat uppställa. Syftet är nämligen att åstadkomma en garanti för att det just blir de ur vetenskaplig synpunkt mest kvalificerade, som få dessa stipendier. Ifall man inskränker ramen för dessa stipendier till bara docenterna vid vissa vetenskapliga anstalter, men utsluter alla andra vetenskapsmän i landet, är det klart, att man ej har samma möjlighet till det urval, som skulle möjliggöra överlämnandet av forskarstipendierna till dem, som i forskningens eget intresse vore de lämpligaste och värdigaste. Principen om fri konkurrens är rättvis och står i harmoni med svensk statsrätt i allmänhet. Den torde gälla även här. Den omständigheten att det nu blir endast ett fåtal stipendier — långt mindre än Kungl. Maj:t föreslagit — påverkar icke den synpunkten det allra minsta, ty vare sig det blir ett, två, tre eller tolv stipendier, är det lika viktigt att det i alla fall bör bli de värdigaste, som få dem. Å andra sidan är det snarare ännu viktigare, när det endast är ett litet fåtal, som kan komma i fråga. Jag kan därför ej finna, att den argumentation, som förts mot detta önskemål, är välgrundad, utan jag anser mig böra vidhålla mitt yrkande. Jag erinrar om att jag till missbruks undvikande föreslagit dels åldersgräns, dels frånträdande av lön, i fall en avlönad person skulle få stipendier.

I allmänhet är det ju så, att docenterna vid universiteten ha det bästa tillfälle att få ägna sig åt vetenskapligt arbete, och därför är det givet, att de även vid fri konkurrens skulle komma att i de flesta fall bli de som få dylika forskarstipendier, men det finnes ju fall, då det utom docenternas krets finnes vetenskapligt intresse och vetenskaplig verksamhet av så framstående art, att de i konkurrensen skulle göra sig gällande framom docenternas. Ett sådant fall förekom för några år sedan, då i konkurrensen om en professur i filosofi vid

Uppsala universitet en utom den akademiska lärarkretsen stående man bland åtskilliga sökande fick ej allenast otvetydig kompetensförklaring, utan blev uppförd i andra förslagsrummet. Det var, vill jag minnas, till och med fråga, om han icke bort komma i första rummet. Det var en man, som icke var docent, utan under hela sin tid efter de akademiska studiernas avslutande fått ägna sig åt ett rent praktiskt yrke men icke dess mindre hade utövat en synnerligen betydelsefull vetenskaplig författarverksamhet på det filosofiska området. Det var doktor Allen Vannérus. Flera analoga fall skulle kunna anföras. Om man nu tänker sig att ett av de nu föreslagna forskarstipendierna vore ledigt, och att det söktes endast av en docent, som hade tveksam professorskompetens, så skulle en sådan person som den av mig nämnde, som vore vida överlägsen den förre och verksam inom samma vetenskap, icke kunna konkurrera om detta forskarstipendium. Det vore orättvist.

Jag vill också påpeka en annan omständighet, som icke är utan betydelse. Det är ju endast docenterna vid universiteten i Uppsala och Lund samt vid Karolinska institutet, som enligt nu föreliggande förslag skulle komma i åtnjutande av dessa stipendier. Det finns ju många andra platser i landet, där vetenskaplig verksamhet är i ganska eminent grad företrädd, såsom t. ex. i huvudstaden, i Göteborg o. s. v. Ingen enda av huvudstadens vetenskapsidkare skulle komma i fråga, annat än den ende som bleve utsedd vid Karolinska institutet. Nu kan man säga, att det här närmast gäller att åstadkomma något till gagn för just statsuniversiteten och Karolinska institutet. Det kan man säga, men konkurrensen om dessa stipendier borde då åtminstone vara fri för alla sådana vetenskapsmän, som verka på samma vetenskapliga områden, som äro representerade vid universiteten och Karolinska institutet. Denna garanti skulle gagna även statsuniversiteten, genom att vid utsikt till konkurrens sporra den vetenskapliga verksamheten därstädes.

Jag kan därför för min del icke annat än vidhålla alla tre punkterna i min motion, varför jag yrkar bifall till densamma.

Herr Westman: Herr vice talman! Till en början måste jag säga, att den ärade ordföranden på avdelningen beredde mig i viss mån en missräkning. När vi i fjol i samband med frågan om universitetens lönereglering diskuterade docentstipendierna, ställde sig den ärade representanten på en ganska sparsam ståndpunkt. Han ville endast medge docenterna en förhöjning av docentstipendierna, som i realiteten uppgick till ungefär 290 kronor. Men han tröstade dem med att det var dock i alla fall igångsatt en utredning om att inrätta ytterligare stipendier för förtjänta docenter, som de kunde få ha en längre tid. Jag trodde därför, att den ärade ordföranden på avdelningen skulle ställa sig mer välvillig till det förslag, som framlagts i den kungl. propositionen, än vad han nu visat sig göra. Men vi fingo ju förklaringen till att han kommit ned till siffran 3. Den var att söka i det schackspel, som förts i utskottet, och det lär, som vi hörde, ha varit på grund av ett feldrag från herr Oscar Olssons sida, som den ärade ordföranden kom ned till en så låg siffra.

Det är emellertid mycket hårt för docenterna och för vetenskapen, att han kastat in sitt inflytande för den låga siffran. Det är nämligen så, att det, så vitt jag kunnat bedöma saken, skulle vara ett mycket stort vetenskapligt intresse att få ett något så när stort antal forskarstipendier. En doktorsavhandling är i alla fall ett första vetenskapligt försök och bär i regel ej mognadens prägel. Sedan komma de sex år, då den nyanställda docenten kan få uppbära docentstipendium, och under dessa år har han tillfälle att göra vetenskapliga framsteg. Han kan under dessa år sätta sig in i det vetenskapliga område, där han är verksam, och kan förvärva det herravälde över materialet och den tekniska färdighet, som är behöflig för att kunna göra nya insatser och för att

Ang. forskarstipendier för docenter.
(Forts.)

Ang. forskar-
stipendier för
docenter.
(Forts.)

verkligen kunna på ett originellt sätt föra forskningen framåt. Han befinner sig alltså efter denna tid i sin fulla vetenskapliga mannaålder, och då är det naturligtvis stor skada, om han nödgas avbryta sin vetenskapliga verksamhet av ekonomiska skäl. Ger man honom just vid den tidpunkten i hans liv ett sådant ekonomiskt stöd, som ett forskarstipendium skulle vara, kan man vara alldeles säker, att man för det priset får ett vetenskapligt arbete av värde utfört. Det skulle naturligtvis för honom vara av allra största betydelse, att han just vid det skedet i sitt liv fick trygghet för de närmaste åren framåt, så att han då kunde lägga upp ett stort vetenskapligt arbete. Man kan ju ej begära, att han något av de allra sista åren, då han har sitt docentstipendium, skall kunna våga påbörja en stor och omfattande materialsamling och lägga upp en stor plan för ett vetenskapligt arbete, när han ej vet, om han får slutföra det. Ett forskarstipendium skulle sätta honom i tillfälle att göra det, och jag är alldeles säker, att ett dylikt stipendium skulle medföra en möjlighet för staten att få vetenskapliga arbeten av stor betydelse utförda.

Nu har man invänt mot dessa stipendier, att de skulle kunna medföra fara för att det gamla akademiska adjunktinstitutet skulle återupplivas. Men med de garantier, som föreligga mot den faran, kan man lämna den helt och hållet å sido. Här skulle finnas en sträng kavlitetsbegränsning och tidsbegränsning, som utesluter alla risker i den vägen.

Vad herr Bergmans yrkande beträffar, är det givet, att jag med den synpunkt jag anlagt på hela frågan, nämligen önskvärldheten att få vetenskapligt arbete utfört, måste ställa mig sympatisk till herr Bergmans förslag att vidga kretsen av de sökande. Han har utan tvivel härvid resonerat alldeles rätt, och det vore alldeles felaktigt att anlägga någon snäv, skråmässig synpunkt på det problem, som här föreligger. Det är naturligtvis det vetenskapliga intresset, som bör gå framför allt, och det bör anses vara av fullständigt underordnad betydelse, om de krafter, som kunna uträtta något, äro formellt knutna vid universiteten såsom docenter eller icke äro det. Jag beklagar därför, att utskottet och även reservanterna ej velat upptaga herr Bergmans idé. Herr Bergman kommer ju visserligen, som han själv sagt, att framställa ett yrkande om bifall till sin motion, men det är ju givet, att ett sådant yrkande har mycket ringa utsikt att åstadkomma annat än en viss förvirring inom kammaren.

Jag kommer därför att rösta för den reservation, som är avgiven av herr Oscar Olsson m. fl. Men när jag gör det, är det under den uttryckliga förutsättningen, att jag hoppas, att inom en nära framtid reglerna för utdelandet av dessa forskarstipendier skola ändras på sådant sätt, att herr Bergmans önskemål bli tillgodosedda.

Med dessa ord yrkar jag bifall till den av herr Oscar Olsson m. fl. avgivna reservationen.

Herr **Pauli**: Även jag kommer att yrka bifall till den reservation, som är avgiven av herr Oscar Olsson m. fl.

När herr Bergman nyss riktade sig mot utskottet och förebrådde det, att det icke hade tagit tillräcklig hänsyn till hans motion, vill jag upplysa honom om att beträffande de två första frågorna hade avdelningen intagit sin ståndpunkt, oberoende av och före behandlingen av hans motion. Vi voro från början, utan att för den saken behöva någon pekpinne från herr Berman, på det klara med att man här måste se till, att de föreslagna stipendierna icke bleve någon sorts ålderdomsförsörjning för överåriga docenter — en belöning för långvarig och trogen tjänst — och att alltså icke någon anciennitetsprincip fick göra sig gällande; utan det skulle starkt framhållas, att vad man i främsta rummet ville vinna var att till vetenskapens fromma kvarhålla vid universiteten sådana forskare, om vilka de sakkunniga i varje särskilt fall kunde

förklara, att det skulle vara en förlust för den vetenskapliga forskningen, om de hindrades att fortsätta sitt vetenskapliga arbete. Därför ha vi, som sagt, från början varit överens om att de garantier, som föreslagits i den kungl. propositionen, borde ytterligare skärpas, och att stipendietilldelningen bl. a. skulle göras beroende av sakkunnigprövning i varje särskilt fall. Vi ha likaså, utan att därtill först ha inspirerats av herr Bergmans motion, tyckt det vara lämpligt, att icke någon betungande undervisningsskyldighet lades på dessa forskarstipendiater, om jag så får kalla dem. De stipendier, de skulle åtnjuta, ha ju ganska stor principiell likhet med personliga professorer, och sådana bruka ju i regel vara befriade från undervisningsskyldighet.

När det så gäller det tredje av herr Bergmans önskemål i motionen, måste jag erkänna, att jag inom utskottet varit starkt benägen att biträda denna synpunkt. Jag kan liksom den föregående talaren ej förneka, att när man tycker, att det är det viktigaste att tillgodose den vetenskapliga forskningens intresse, bör man icke begränsa urvalet blott till de för tillfället vid universitetet befintliga docenterna. Det kan ju finnas många f. d. docenter i annan verksamhet, som kunde ha förutsättningar att göra en synnerligen värdefull insats, om de finge tid och rådrum till detta genom ett sådant understöd. Men jag har ej funnit stämningen inom utskottet vara sådan, att det syntes lönt att för närvarande gå fram på den linjen. Och när dessutom det ställde sig så, att, hurudant utskottets beslut än blev, antalet av de föreslagna stipendierna skulle bli avsevärt reducerat, så har jag funnit det lämpligast, att man för närvarande håller sig inom kretsen av universitetens egna.

Jag vill också en smula stanna vid något, som professor Westman nyss framhöll gentemot den ärade ordföranden på avdelningen. Vi voro dock i föl i stort sett överens om att docenterna blevo illa behandlade vid den då företagna löneregleringen. Man erinrade då om, att det icke var så länge sedan de fått sina stipendier höjda, men det bör ihågkommas, att i samband med denna höjning av docentstipendierna företogs en begränsning av stipendietiden. Nu begärdes och avlogs förra året en förlängning av stipendietiden. Men det begärdes också en höjning av stipendierna, och denna önskan besvarades av riksdagen med en höjning av mellan 200 och 300 kronor, vilken ju måste betraktas såsom minimal i jämförelse med den reglering, som professorerna fingo av sina löner. Man hänvisade till den utredning, som pågick och som resulterat i denna kungl. proposition, som man nu så ansenligt vill beskära.

Jag kan ju förstå, att man i utskottet funnit antalet stipendier, som Kungl. Maj:t föreslagit, vara så pass rundligt tilltaget, att man nog kunde nagga det i kanten en smula; men att man skulle gå ned från tolv till tre, det, måste jag säga, var en synnerligen oväntad och oangenäm överraskning. Jag kan visserligen tänka mig, att biskop Bergqvist tyckt, att tre är ett gammalt brat tal, som har en viss traditionell nimbus omkring sig, men jag vill då också erinra om att en annan framstående ledamot av utskottet gentemot tretalets helighet åberopat sjutalets också hävdvunna helgd. Nå, detta är ju en synpunkt, som man inte precis på allvar vågar åberopa, men det förebragtes i utskottet också synnerligen starka praktiska skäl för sjutalet. Därigenom skulle man få tre stipendier till vartdera av statsuniversitetet — ett för filosofiska fakultetens humanistiska sektion, ett för naturvetenskapliga sektionen och ett att disponeras för antingen jurister eller teologer. Det är ju en betydligt smidigare och bättre ram att röra sig inom, än om man bara skall ha ett enda stipendium att utdela till hela denna skara av konkurrenter från olika fakulteter, mellan vilka det är ytterst svårt även för de skickligaste sakkunniga att träffa ett tillförlitligt val.

Jag hoppas verkligen, att denna kammare icke finner lämpligt att företaga denna halsbrytande reducering av de tolv stipendierna till tre. Jag skulle i

Ang. forskarstipendier för docenter.
(Forts.)

nödfall kunna förstå en kompromiss, som stannade vid fem, men jag håller alldeles bestämt före, att det finns mycket starka skäl, som tala för de sju. Jag ber alltså, herr förste vice talman, att få yrka bifall till den reservation, som påyrkat sju stipendier.

Herr **Bergman**: Herr vice talman! Jag hör av herr Paulis förklaring, att statsutskottet skulle ha fattat sitt beslut om bifall till de två första av mina yrkanden, innan det tagit upp min motion till behandling. I sanning ett underligt arbetssätt. Det måtte då skett på ett ovanligt tidigt stadium, ty min egen motion lär ha på ett i sak avgörande sätt behandlats i avdelningen så tidigt, att motionen ännu icke ens var tryckt. Men jag tror honom naturligtvis på hans ord. I alla fall kvarstår den groteska besynnerligheten, att i klämman till utskottets utlåtande står: »att riksdagen må, med avslag å herr Bergmans ovanberörda motion, I: 287, i vad den skiljer sig från Kungl. Maj:ts förslag» — — besluta det och det. Statsutskottet ogillar alltså det i min motion, som skiljer sig från Kungl. Maj:ts förslag — bland annat de strängare kompetensvillkoren och undervisningsskyldighetens bortfallande — men å andra sidan föreslår utskottet just de båda av detsamma ogillade punkterna i alla fall. Det är logik, så det förslår.

Jag vill emellertid ej uppehålla mig vid detta. Jag begärde ordet icke för att vidare polemisera härom, utan för att återtaga det yrkande, som jag nyss framställde. Jag förstår ju, att det ej finns några utsikter att, såsom både utskottet och reservanternas trasslat till denna ganska enkla sak, få motionen i sin helhet bifallen, ehuru det tycks vara den allmänna uppfattningen, att detta vore fullt befogat. — Även herr Westman anslöt sig ju i sak därtill. Jag får väl hoppas, att tanken en annan gång och under gynnsammare förhållanden kan komma fram, men såsom saken nu ligger, återtager jag mitt förut framställda yrkande och ansluter mig till den av herr Oscar Olsson m. fl. vid betänkandet avgivna reservationen, i hopp att därmed, så gott sig i denna situation göra låter, gagna vetenskapen.

Herr statsrådet **Wigforss**: Det kanske kan tillåtas mig att säga ett par ord, då ecklesiastikministern icke är närvarande. Det har nämligen på ett par punkter framförts en kritik, som åtminstone indirekt kunde anses riktad mot ärendets förberedande behandling. Man har sagt, att Kungl. Maj:ts föreslagit alltför milda kompetensvillkor, när det gäller att här skapa en sådan ny institution. Det enda man kan stödja sig på i det fallet är att det har i propositionen framförts, att det kanske ej skulle vara nödvändigt att kräva, att de som sökte dessa forskarstipendier skulle vara förklarade kompetenta till professur av alla sakkunniga. Jag vill här gärna rätta ett missförstånd. Det har alls ej varit med tanke på att man skulle låta några forskare få ett sådant stipendium, som vore mindre värda det än en professor, men saken ligger verkligen så för dem, som känna till förhållandena, att det mycket väl kan hända, att den allra mest framstående forskare på ett speciellt område, som verkligen visat vetenskaplig originalitet och som främst borde komma i fråga, när det gäller sådant forskarstipendium, kan, genom att han specialiserat sig på ett visst område, av någon sakkunnig förklaras icke kompetent till en professur, som i regel omfattar ett ganska vidsträckt område. Det var för att förebygga, att på det sättet en medelmåtta, som skrivit på flera olika områden, skulle gå före en verkligt framstående vetenskapsman, som gjort betydande insatser på ett enda område, som man ville hålla vägen öppen. Jag kan försäkra kammaren, att när denna sak diskuterats förberedelsevis, har man inom regeringen varit fullt på det klara med det, som utskottet här säger liksom till kritik av regeringspropositionen, att man här ville verkligen skapa något som tyvärr

icke finnes vid universiteten, nämligen poster, som enbart syfta på vetenskapligt arbete.

Så har man också sagt, att saken icke är gammal, och därför är det icke så farligt, om man går försiktigt fram och börjar, såsom utskottet säger, bara med 5 stipendier. Jag har verkligen en personlig erfarenhet av dessa saker, och jag kan säga, att jag tror, att varför en sak som denna icke tidigare framförts med mycken stor styrka är helt enkelt därför att de människor, det här gäller, docenterna vid universiteten eller för övrigt andra som syssla med vetenskap, äro så främmande för de vägar, på vilka de skola kunna komma fram och vinna statsmakternas öra. Jag tror även, att det i mycket stor utsträckning är ren blygsamhet från deras sida, som gjort, att man icke tidigare med styrka kommit fram med sådana förslag. Detta behov är känt, och jag vill säga, att det ena årtiondet efter det andra har det varit ämne för beklagande vid universiteten, att gång på gång kanske de mest lovande unga vetenskapsmän på grund av de ekonomiska förhållandenas tryck — de äro ekonomiskt illa ställda, de måste ut och förtjäna sitt bröd för att kunna betala sina skulder, och de vilja kanske även ofta gifta sig — tvingas bort från det vetenskapliga arbetet. Det är sålunda ett behov, som är känt så länge, att det snarast skulle väcka ens förundran, att man icke har vågat sig fram med detta krav tidigare. Jag vill icke säga något ont om våra universitetsmyndigheter, men var och en, som känner förhållandena vid ett universitet, vet också, att den officiella representationen vid universiteten utgöres av de ordinarie befattningshavarna, d. v. s. professorerna. De ha sitt intresse, de äro intresserade för sin vetenskap och sitt arbete, men de äro mänskligt nog icke så ofantligt intresserade av andras. Så är det, och man kommer icke ifrån det. Det är så att det gäller för dem att välja. De veta, att universiteten alltid begära mycket mera än vad statsmakterna bevilja. De fråga sig: ska vi välja sådant, som ligger inom den vanliga linjen, d. v. s. begära en ny professur, nya anslag till institutionen, eller ska vi kanske våga oss på detta, som ligger något utanför det vanliga, och då bjuder försiktigheten dem att välja det förra. Men i samma ögonblick denna idé kom upp, visade det sig, att den genast vann, såvitt jag förstår, enhällig anslutning från högskolorna, och det trots att den från början från docentföreningens sida framfördes med en i viss mening missvisande formulering. Den tolkades så att man härigenom skulle skapa docenter, som voro på livstid anställda. Det är naturligtvis på den punkten, som från universitetens sida med all rätt reagerats, och utskottet reagerar, likaväl som Kungl. Maj:t har gjort. Och man har vidare klart strukit under att här gäller det att skapa sådana befattningar, som borde vara universitetens egentliga, nämligen rent vetenskapliga.

Jag har i riksdagen i år talat så många gånger för sparsamhet, att jag denna gång vågar göra ett undantag. Jag tror, att denna kammare skulle använda så och så många tusen kronor på ett gott sätt, om den verkligen — då man icke kan våga tala för den kungl. propositionen — ginge till mötes den reservation, som är avgiven av herr Oscar Olsson.

Herr Bergqvist: Herr statsrådet antydde, att denna framställning har dröjt länge, därför att universitetens docenter varken känna de vägar, på vilka de skola kunna vända sig till statsmyndigheterna eller ha den tillräckliga djärvheten att kunna komma fram med sina anspråk på sådant sätt, som de kanske hade fog för. Då undrar jag, om verkligen icke herr statsrådet ändå har förbisett, att det nu föreliggande förslaget har sin upprinnelse i en framställning från docentföreningen i Lund, som icke vittnar om någon särskild blygsamhet — jag vill inte därmed säga, att det vittnar om oblyghet — men det vittnar ändå om att man har haft mod att vid sidan av de ordinarie docentstipendierna

*Ang. forskur-
stipendier för
docenter.*

(Forts.)

Ang. forskar-
stipendier för
docenter.
(Forts.)

begära fasta stipendier, varigenom docenterna skulle få tillfälle, sedan de innehaft vanligt docentstipendium, att kunna fortsätta sin vistelse vid universitet.

Nu vill jag säga, att jag tror, att man från statsutskottets och riksdagens sida önskar, att docenterna skola få tillfälle att utveckla sin forskargärning så långt möjligt är, och det är också av denna anledning, som man nu vill gå in för principen om inrättandet av forskarstipendier. Man har emellertid varit rädd för att man härigenom skulle på någon bakväg kunna införa nya docentstipendier av den vanliga typen, och jag tror, att det är en riktig uppfattning, att man icke skall locka docenterna att stanna alltför länge vid universiteten, utan när befordringsutsikterna äro små, böra de ge sig ut i annat arbete, t. ex. vid läroverken. För att nu icke dessa forskarstipendier skulle komma att så småningom glida över till att bli ett slags vanliga docentstipendier, har det ansetts, att fordringarna borde skärpas utöver vad Kungl. Maj:t i sin proposition har antytt, och de reserver, som gått längst, vad beträffar beskärningen av det av Kungl. Maj:t begärda antalet, ha velat just genom detta stryka under att här gäller det stipendier med fordran på särskilda kvalifikationer, och som endast skulle komma eminent begåvade forskare till godo, d. v. s. sådana som lämna förhoppning om att de skola kunna utföra något verkligt banbrytande inom forskningens område.

Jag anhåller därför, herr talman, att få yrka bifall till den reservation, som jag biträtt.

Herr Westman: Den siste ärade talaren byggde sitt anförande på den uppfattningen, att det skulle råda fattigdom på verkligt goda yngre krafter inom vårt vetenskapliga liv. Häremot vill jag säga, att detta antagande motsvaras icke av verkligheten. Vårt vetenskapliga liv är så fullt av goda och rika krafter, som lova utmärkt, att de skulle till fullo kunna försvara ett antal docentstipendier vida utöver vad som här är föreslaget, utan att kvalifikationerna alls behöfde sjunka.

Vi som ansluta oss till den av herr Olsson m. fl. avgivna reservationen behjärta, att det är av stort värde för vårt vetenskapliga liv, att man tillvaratager dessa vetenskapliga förmågor, och jag ber att få uttala den förhoppningen, att kammaren verkligen ville följa denna reservation, ty det är dock för hela vårt folks ställning i kulturvärlden av stor betydelse, att man icke slösar bort de vetenskapliga krafter, som stå till vårt förfogande.

Herr statsrådet Wigforss: Jag ber om ursäkt, men jag vill endast nämna, att det är riktigt, som herr Bergqvist upplyste om, att det kommit en sådan hemställan från docentföreningen i Lund, men det egendomliga är, att det dröjt ända till år 1922 eller 1923, vilketdera året det nu var, eller, med ett ord, till de upprörda åren efter kriget, då även docenterna började övertänka sin ställning och funno, att det icke var rimligt, att man skulle fortsätta med det system, som under gångna tider praktiserats, nämligen att docenterna dömdes till att leva i celibat och släpa sig fram med minsta möjliga inkomster. Man krävde för stora offer av dem för vetenskapens skull. Jag vill tillägga, att jag hoppas, att kammaren skall förstå, att även om man ger dessa 7,000 kronor för att en docent skall kunna fortsätta sitt vetenskapliga arbete, kräves av honom en hel del. Dels har han en inkomst, som är betydligt mindre än den han kunde få, om han kommer ut som lektor t. ex., dels får han för sakens skull skjuta upp sin eventuella befordran. Dessa docenter måste verkligen offra något för vetenskapen, men det är icke önskvärt, att de, som äro i den situationen, att de vilja offra något för vetenskapen och också ha förutsättningar att göra veten-

skapligt arbete, i brist på ett visst antal tusen kronor skola tvingas ut i det praktiska livet. De göra säkerligen landet mycket mera nytta, om de fortsätta att driva vetenskapligt arbete, även om de icke skulle höra till den alldeles exceptionella klass, som är sällsynt, men banbrytande och epokgörande på de vetenskapliga upptäckternas område. Det kan nog hända, att det icke av det slaget finns i vårt land vid varje tillfälle flera än man kan räkna på ena handens fingrar, vare sig docenter eller professorer, men däremot sådana som höja sig mycket över genomsnittet, både vad docenter och professorer beträffar, finns det säkerligen ett stort antal av, och det föreligger därför ingen risk alls att bifalla den reservation, som här är framlagd av herr Oscar Olsson m. fl. och som vill anvisa medel till sju forskarstipendier.

Ang. forskarstipendier för docenter.
(Forts.)

Efter det överläggningen ansetts härmed slutad, yttrade herr förste vice talmannen, att i avseende å det nu föredragna utlåtandet yrkats 1:o att det förslag skulle antagas, som innefattades i den av herr Oscar Olsson m. fl. vid utlåtandet avgivna reservationen; samt 2:o att kammaren skulle godkänna det förslag, som innehölles i herr Bergqvists m. fl. vid utlåtandet avgivna reservation.

Sedermera gjorde herr förste vice talmannen propositioner, först på bifall till utskottets hemställan samt vidare enligt berörda yrkanden; och förklarade herr förste vice talmannen sig finna propositionen på bifall till det under 1:o här ovan upptagna yrkandet vara med övervägande ja besvarad.

Herr *Johansson, Johan Bernhard*, begärde votering, i anledning varav herr förste vice talmannen upptog först utskottets hemställan och därefter det under 2:o här ovan angivna yrkandet med förfrågan, huruvida kammaren ville antaga den förra eller det senare till kontraposition i den förestående voteringen; och förklarade herr förste vice talmannen sig anse de härå avgivna svaren hava utfallit med övervägande ja för deras mening, som ville till kontraposition antaga utskottets hemställan.

Herr *Johansson, Johan Bernhard*, äskade emellertid votering jämväl om kontrapositionens innehåll, i anledning varav uppsattes samt efter given varsel upplästes och godkändes en omröstningsproposition av följande lydelse:

Den, som till kontraposition i huvudvoteringen angående statsutskottets utlåtande nr 97 antager bifall till utskottets hemställan, röstar

Ja;

Den, det ej vill, röstar

Nej;

Vinner Nej, har till kontraposition i nämnda votering antagits godkännande av det förslag, som innehålles i herr Bergqvists m. fl. vid utlåtandet avgivna reservation.

Sedan kammarens ledamöter intagit sina platser samt voteringspropositionen efter förnyad uppläsning anslagits, verkställdes omröstningen på det sätt, att efter särskilda uppmaningar av herr förste vice talmannen först de ledamöter, som ville rösta för ja-propositionen, och därefter de ledamöter, som ville rösta för nej-propositionen, reste sig från sina platser; och befanns därvid, att flertalet röstade för ja-propositionen.

I följd därav uppsattes, upplästes och godkändes för huvudvoteringen en så lydande omröstningsproposition:

Ang. forskarstipendier för docenter. Den, som antager det förslag, som innefattas i den av herr Oscar Olsson m. fl. vid statsutskottets utlåtande nr 97 avgivna reservationen, röstar

(Forts.)

Ja;

Den, det ej vill, röstar

Nej;

Vinner Nej, bifalles utskottets hemställan.

Sedan kammarens ledamöter intagit sina platser samt voteringspropositionen efter förnyad uppläsning anslagits, verkställdes omröstningen på det sätt, att efter särskilda uppmaningar av herr förste vice talmannen först de ledamöter, som ville rösta för ja-propositionen, och därefter de ledamöter, som ville rösta för nej-propositionen, reste sig från sina platser; och befanns därvid, att flertalet röstade för nej-propositionen.

Föredrogos ånyo statsutskottets utlåtanden:

nr 98, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående statsbidrag för undervisning i slöjd åt vid vissa sjukvårdsanstalter intagna barn i skolåldern;

nr 99, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående inrättande av en baltisk-geodetisk kommission m. m.; samt

nr 100, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående definitiv löneroglering för befattningshavare i överståthållarämbetets kansli m. m.

Vad utskottet i dessa utlåtanden hemställt bifölls.

Ang. möblering av landshövdingens i Stockholms län tjänstebostad. Föredrogos ånyo statsutskottets utlåtande nr 101, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående anskaffande och underhåll genom statens försorg av möblering för vissa rum i den för landshövdingen i Stockholms län avsedda tjänstebostaden.

I en till riksdagen avlåten, den 20 februari 1926 dagtecknad proposition, nr 136, hade Kungl. Maj:t, under åberopande av bilagt utdrag av statsrådsprotokollet över socialärenden för samma dag, föreslagit riksdagen medgiva, att de av riksdagen i samband med beslut om ny löneroglering för landshövdingarna godkända grunderna i fråga om anskaffande och underhåll genom statens försorg av möblering för vissa rum i för landshövding avsedd bostad jämväl finge äga tillämpning beträffande den tjänstebostad, som inom staten tillhörig fastighet kunde komma att tilldelas nuvarande landshövdingen i Stockholms län.

Utskottet hade i det nu föredragna utlåtandet av angivna orsaker hemställt, att Kungl. Maj:ts förevarande proposition icke måtte vinna riksdagens bifall.

Reservation hade avgivits av herrar *Oscar Olsson, G. Kobb, D. A. Petrén, I. Hj. E. Pauli* och *A. Anderson* i Råstock, vilka ansett, att utskottet bort hemställa om bifall till Kungl. Maj:ts förslag.

Herr Petrén: Herr talman, mina herrar! Då jag bland reservanterna är den, som tillhör tredje avdelningen, å vilken den föredragna propositionen fått sin första behandling, anser jag mig böra med några ord motivera, varför jag icke kunnat biträda utskottets förslag om avslag å propositionen. I denna begäres, att riksdagen måtte medgiva, att staten bekostar möblering för fyra rum i den boställsvåning, som landshövdingen i Stockholms län nu genom ett

tidigare riksdagsbeslut detta år har att tillträda. De vid fjolårets löneroglering för landshövdingar av riksdagen godtagna bestämmelserna om möblering genom statens försorg av för representation erforderliga rum i landshövdingens boställsvåning gälla visserligen endast *vid tillträde* till tjänsten, men likväl tala, såsom i propositionen utförligt framhålles, avgörande skäl för att de förmaner, som innefattas i dessa bestämmelser, även beredas den nuvarande innehavaren av landshövdingbefattningen i Stockholms län, fastän han tillträdde sin tjänst redan för åtskilliga år sedan. Hitintills har nämligen denne landshövding varit hänvisad till att hyra bostad i privat hus, vilken bostad naturligtvis varit av vida mindre dimensioner än vad landshövdingens boställsvåning i en statens fastighet är, och frågan om möblering av de för representation avsedda rummen föreligger därför för hans del *först nu*. I realiteten befinner sig således i denna stund landshövdingen i Stockholms län, vad möbleringsfrågan beträffar, i precis samma situation som en nyutnämnd landshövding. Nu har emellertid syftet med införandet av de för sådant ändamål gällande bestämmelserna om bidrag till möblering oförtydligt varit, att från landshövdingarna avlyfta de oproportionerligt höga möbleringskostnader, som vållas därav att åt dem upplåtna bostäder, med hänsyn till ämbetets representationsförpliktelser, måste till storleken väsentligen överstiga deras personliga behov. Möbleringen genom statens försorg av vissa rum hör alltså i realiteten tillsammans med *tillträddandet av ämbetsbostaden*, ehuru stadgandet kommit att förbindas med tillträdet till tjänsten. Den omständigheten, att i föreliggande fall ämbetsbostad beretts *efter* tillträdet till tjänsten, bör därför icke kunna föranleda, att staten underlåter att i fråga om denna bostad tillämpa samma regler, som nu gälla för alla andra landshövdingbostäder, vilka tillträdas efter den 1 juli 1925.

Nu invändes ju alltid, att undantag från vid en löneroglering fastställda bestämmelser böra undvikas, då dylika undantag till sina konsekvenser äro betänkliga. Emellertid torde det här begärda medgivandet icke behöva medföra några vittgående konsekvenser, då utav alla före den 1 juli 1925 utnämnda landshövdingar det, förutom landshövdingen i Stockholms län, endast finnes en enda, som icke vid tillträdet fått tjänstebostad i statens fastighet. För alla andra landshövdingar är alltså beträffande deras bostäder möbleringsfrågan redan avgjord. Några farliga konsekvenser kunna sålunda icke följa av det begärda medgivandet. På dessa skäl ber jag, herr vice talman, att få yrka avslag på utskottets hemställan och bifall till den kungl. propositionen.

Herr statsrådet **Möller**: Herr talman! Jag kan möjligen förstå, att statsutskottet är litet rädd för konsekvensen av ett beslut i överensstämmelse med regeringens förslag på denna punkt, men, mina herrar, vad skulle det betyda, därest första kammaren och andra kammaren bifölle det förslag, som innefattas i reservationen? Det skulle icke i praktiken betyda något annat, än att det möbleringsanslag, som skall utgå vid kommande landshövdingeskitte, i stället utgår redan nu. Det är bestämt i fjol, att när ett skifte av landshövding skall äga rum, skall staten bekosta möbleringen av 3 eller 4 rum i en bostadsvåning, därest vederbörande landshövding får bostad uti något staten tillhörigt hus eller residens. Kostnaderna beträffande denna sak bliva alltså inga andra än ränteförlusten under den nuvarande landshövdingens livstid på ett belopp, som kanske kan räknas till 20.000 kronor. Det är hela kostnaden, som ett bifall till regeringens förslag skulle komma att medföra. Då får jag uppriktigt erkänna, att det är rätt svårt att förstå, att man bör neka den begärda förmånen åt en person, vilken staten först genom beslut vid denna riksdag har kunnat bereda tjänstebostad. Man skall med andra ord tvinga honom att själv bekosta möbleringen för den tidrymd, som han innehar landshövdingeskapet.

Ang. möblering av landshövdingens i Stockholms län tjänstebostad.

(Forts.)

Ang. möblering av landshövdingens i Stockholms län tjänstebostad.

(Forts.)

Han får påtaga sig en utgift, som för en enskild man alltid är ganska betydande, under det i allt fall statens skyldighet att möblera en våning åt landshövdingen står kvar, så snart landshövding Edén blir i tur att avgå från sin tjänst. Det är ett handlingssätt, som jag uppriktigt sagt anser icke vara riksdagen riktigt värdigt. Men jag förstår ju på de få reservanter, som samlats i utskottet, att det här måste gälla mycket allvarliga och heliga ting ur statsutskottssynpunkt. Jag kan för min del icke inse det, och det förefaller mig, som om de bästa skälen ligga på den sida, som representeras av reservanterna. Vad konsekvenserna beträffar, finns det visserligen en landshövding till, som befinner sig i samma predikament som landshövding Edén, d. v. s. icke har fått tjänstebostad åt sig upplåten i statens hus, och det är landshövdingen i Härnösand. Alla de andra landshövdingarna ha nödgats skaffa sig sina möbler, och de äro redan anskaffade av dem själva. Där föreligger alltså icke alls samma skäl, som i detta fall där landshövdingen, efter att hava erhållit den här tjänstebostaden, också skulle nödgas möblera den helt och hållet. Jag förmodar nämligen, att om nu av staten skulle inköpas möbler till dessa rum, som äro därtill avsedda i Rosenbadspalatset, de möblerna sedermera utan vidare skulle komma att övergå i bruk till en ny landshövding, och som sagt är det därför ur kostnadssynpunkt icke någon annan skillnad än en ränteförlust på ett kapital av 20,000 kronor under landshövding Edéns återstående tjänstetid.

Herr Hallin: Herr talman! Jag har visserligen icke deltagit i statsutskottets behandling av detta ärende, men då ingen annan från utskottet har begärt ordet för att försvara utskottets ståndpunkt, har jag tillåtit mig göra det. Jag vill först tillkännagiva, att om jag varit med om ärendets behandling i utskottet, hade jag kommit till samma slut som utskottsmajoriteten. Att nu gå ifrån det beslut, som förra årets riksdag fattade i detta avseende och inrymma åt en befattningshavare, som redan för 5 år sedan tillträtt sin tjänst, samma förmån, som tillkommer dem, som tillträda sin tjänst först den 1 juli 1925, det förefaller mig med hänsyn till därav följande eventuella konsekvenser dock vara en alltför stor pressning av riksdagens förra året i detta avseende givna bestämmelser. Det är vidare en omständighet, som gör, att jag för min del anser, att man icke nu bör gå in för inköp av dessa möbler, och det är, att när riksdagen nyligen beslöt att upplåta denna bostadsvåning i kvarteret Rosenbad åt landshövdingen i Stockholms län, gjorde riksdagen detta med det uttryckliga förbehållet, att denna upplåtelse endast var en provisorisk anordning, och att landshövdingen fick vara beredd på att därifrån avflytta vid första tillfälle, som dessa lokaler behövdes för något ämbetsverk, för vilket ändamål som bekant detta hus en gång inköptes. Vid en dylik eventualitet finns det naturligtvis ingenting annat att göra än att söka anskaffa för honom en annan, sannolikt då hyresvåning. Men att för ett sådant provisorium gå och skaffa ett möblemang för 4 rum kan icke vara lämpligt.

Nu sade visserligen herr statsrådet och chefen för socialdepartementet, att frågan innebar endast, att man gick in för detta möbelinköp nu i stället för vid ett framtida landshövdingsskifte i Stockholms län, men vem kan på grund av de nyss nämnda ovissa omständigheterna garantera eller veta, att vid detta skifte det är just i denna bostad, som den nye landshövdingen kommer att flytta in? Det kan mycket väl hända, att det blir en helt annan bostad, och då komma möjligen dessa möbler alldeles icke att passa. Detta är en mera praktisk synpunkt, men, som sagt, detta tillika med det som av utskottet jämväl anförts, gör det, såvitt jag kan se, omöjligt att tvinga in förevarande förslag under de bestämmelser, som riksdagen i samband med löneregleringen för landshövdingarna under fjolåret beslöt, och det är därför, som jag nu ber, herr talman, att få yrka bifall till utskottets förslag.

Herr statsrådet **Möller**: Ja, herr talman, vad den sista synpunkten beträffar, att de nu ifrågasatta bestämmelserna icke kunna pressas in under de förut givna, så är den ju självklar. Hade de gått in under dessa bestämmelser, hade Kungl. Maj:t naturligtvis icke vänt sig till riksdagen i denna sak, utan helt enkelt expedierat ärendet. Just det att en proposition föreligger är vittnesbörd om det faktum, att denna hemställan icke kan infogas under bestämmelserna uti förra årets löner reglering; men man hade icke då särskild anledning att tänka på detta fall, ty frågan, huruvida landshövding Edén skulle få en tjänstebostad, låg i sådant skick, att därom kunde ingen människa den gången överhuvud yttra sig. Nu är emellertid denna sak ordnad.

Vad den andra sidan av saken beträffar, eller att det vore ett provisorium, som denna bostadsanordning skulle utgöra, är det visserligen sant, att statsutskottet skrivit, att denna bostad skall »tills vidare» tagas i anspråk, varför utskottet förutsätter, att där åt landshövdingen upplåten bostadslägenhet erfordras för annat statsändamål eller där särskilda förhållanden eljest det föranleda, landshövdingen skall vara skyldig att avstå från lägenheten. Men, mina herrar, däri ligger ingen skillnad mellan karaktären av denna tjänstebostad och andra landshövdingars tjänstebostäder, ty genom beslutet i fjol förklarades det, att landshövding skall tilldelas bostad och att där särskilda förhållanden därtill föranleda, landshövding skall vara skyldig att övertaga annan lämplig lägenhet eller också åtnöjas med kontant hyresersättning etc. Denna passus skrevs in förra året, därför att det skulle klargöras, att om staten fick behov även av landshövdingens bostad i residenset, skulle landshövdingen vara skyldig att avstå från den och mottaga annan bostad. Så tillvida äro alla landshövdingebostäder provisoriska, och det är självfallet, att landshövding Edén kommer att bo i Rosenbad, ända till dess hans bostadsfråga löses på annat sätt. En ny lösning av denna landshövdingens boställsfråga kommer sannolikt icke, förrän man blir färdig att besluta ett nytt residens för länsstyrelsen, där då lämpligen borde beredas bostad åt landshövdingen. När den tid kommer, att sådant anses vara behöfligt eller nödvändigt, därom kan ingen människa veta något nu. Någon särskild anledning att tro, att han skulle komma att flytta före den tiden, tror jag icke finnes. Det är klart, att staten kan göra anspråk på bostaden, och är det så, att man är övertygad, att staten behöver den för annat ändamål, kommer man att göra anspråk på denna bostad. Men jag förmodar, att landshövding Edén i bostadshänseende icke skall komma att behandlas sämre än landshövdingarna i andra län, även om man gjort ett sådant förbehåll i riksdagens skrivelse. Jag kan därför icke erkänna, att detta argument om ett provisorium är starkt. Däremot vidhåller jag, att det vore ett tillmötesgående från riksdagens sida, som det vore riksdagen värdigt att visa, då som sagt konsekvensen av medgivandet blott vore det, att det på sin höjd kunde bliva tal om en enda, och vad kostnadsfrågan beträffar endast innebär, att man lämnar beloppet något år tidigare, än vad som man eljest genom föregående riksdags beslut nödgas göra.

Herr **Rosén**: Jag tillåter mig uttala den förmodan, att om de upplysningar, som socialministern nu lämnat, hade framkommit i den föregående debatten rörande bostaden åt landshövding Edén, hade utgången kanske i denna kammar blivit en annan. Dessa uppgifter stå icke alldeles i överensstämmelse med vad som då sades.

Jag ber i detta sammanhang få nämna, vad som är för de flesta bekant, att jag under den förra debatten beskyldes från ett par håll för att hava lämnat oriktiga upplysningar angående bostadens storlek och antalet tjänstemän i statens pensionsanstalt. I anledning härav har direktören för pensionsanstalten sänt mig en skrivelse, däri han efter att ha tagit del av protokollet för den

Ang. möblering av landshövdingens i Stockholms län tjänstebostad.

(Forts.)

Ang. möblering av landshövdingens i Stockholms län tjänstebostad.
(Forts.)

äsyftade debatten lämnar specificerade uppgifter dels om antalet rum, dels om antalet befattningshavare, vilka visa att de av mig lämnade uppgifterna varit riktiga.

I föreliggande fråga ber jag få yrka bifall till utskottets förslag.

Sedan överläggningen förklarats härmed slutad, gjorde herr förste vice talmannen enligt de därunder förekomna yrkandena propositioner, först på bifall till vad utskottet i det under behandling varande utlåtandet hemställt samt vidare på bifall till Kungl. Maj:ts i ämnet gjorde framställning; och förklarade herr förste vice talmannen, efter att hava upprepat propositionen på bifall till utskottets hemställan, sig anse denna proposition vara med övervägande ja besvarad.

Herr *Olsson, Oscar*, och herr *Petrén* begärde votering, i anledning varav uppsattes samt efter given varsel upplästes och godkändes en så lydande omröstningsproposition:

Den, som bifaller vad statsutskottet hemställt i sitt utlåtande nr 101, röstar

Ja;

Den, det ej vill, röstar

Nej;

Vinner Nej, bifalles Kungl. Maj:ts i ämnet gjorda framställning.

Sedan kammarens ledamöter intagit sina platser samt voteringspropositionen efter förnyad uppläsning anslagits, verkställdes omröstningen på det sätt, att efter särskilda uppmaningar av herr förste vice talmannen först de ledamöter, som ville rösta för ja-propositionen, och därefter de ledamöter, som ville rösta för nej-propositionen, reste sig från sina platser; och befanns därvid, att flertalet röstade för ja-propositionen.

Föredrogs ånyo statsutskottets memorial nr 102, om anvisande av de i regeringsformens 63 § föreskrivna kreditivsummor.

Vad utskottet hemställt bifölls.

Då tiden nu var långt framskriden, beslöts på framställning av herr förste vice talmannen att behandlingen av återstående ärenden på föredragningslistan skulle uppskjutas till ett annat sammanträde.

Herr *Hallin* erhöll på begäran ordet och yttrade: Herr talman! I enlighet med bestämmelsen i stadgarna för interparlamentariska unionen, att varje nationell grupp av nämnda union skall till vederbörande statsmaktens känedom bringa de beslut av den interparlamentariska konferensen, som äro av allmänt intresse, får jag å styrelsens för riksdagens interparlamentariska grupp vägnar härmed vördsamt till riksdagen överlämna ett exemplar av de vid den 23:e interparlamentariska konferensen i Washington och Ottawa den 1—13 okt. 1925 fattade resolutionerna.

Anmälades och bordlades

statsutskottets memorial och utlåtanden:

nr 105, i anledning av kamrarnas skiljaktiga beslut i fråga om anslag för statens övertagande av vissa fordringar hos svenska stenkolsaktiebolaget Spetsbergen m. m.;

nr 106, i anledning av Kungl. Maj:ts i statsverkspropositionen framställda förslag rörande avsättning till statsverkets fond av rusdrycksmedel m. m. jämte i ämnet väckta motioner;

nr 107, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående tillfällig löneförbättring under budgetåret 1926—1927 för viss personal inom den civila statsförvaltningen jämte i ämnet väckta motioner; och

nr 108, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående omklassificering av postkontoren samt telegrafverkets och statens järnvägars stationer m. m. jämte vissa i ämnet väckta motioner; samt

jordbruksutskottets utlåtanden:

nr 47, i anledning av väckt motion om ersättning åt jägmästaren W. Fellenius för kostnader och utlägg vid uppförande av jägmästarebostad i Dorotea;

nr 48, i anledning av väckta motioner om anslag för tilldelande av pris åt uppfinnare av lantbruksmaskiner;

nr 49, i anledning av vissa av Kungl. Maj:t i statsverkspropositionen under titel huvudtiteln gjorda framställningar;

nr 50, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående förlängd giltighetstid av avlöningsreglementet för tjänstemän vid domänverket jämte en i ämnet väckt motion;

nr 51, i anledning av Kungl. Maj:ts i statsverkspropositionen gjorda framställningar angående anslag till täckande av kostnader för dyrtidstillägg åt befattningshavare i de till jordbruksdepartementet hörande ämbetsverk och kårer;

nr 52, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående upplåtelse av kronan tillhörande jordägarandelar i gruvor; och

nr 53, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående fiskerätt m. m. i vissa kronan förbehållna, ovan odlingsgränsen belägna vattenområden i Västerbottens län samt i ärendet väckta motioner.

Justerades protokollsutdrag för denna dag, varefter kammarrens sammanträde avslutades kl. 5,45 e. m.

In fidem
G. H. Berggren.

Tisdagen den 4 maj.

Kammaren sammanträdde kl. 3.30 e. m.; och dess förhandlingar leddes av herr förste vice talmannen.

Justerades protokollen för den 28 och 30 nästlidne april.

Upplästes ett till kammaren inkommet dödsbevis av följande lydelse:

Härmed intygas, att *Gustav Nilsson* avlidit samt att dödsorsaken, enligt min uppfattning, varit den nedan angivna.

Enligt vad jag själv känner eller genom trovärdiga personer erfarit, inträffade dödsfallet i hans hem den 30 april 1926 kl. 8.30 e. m., och var den avlidnes ålder: 45 år 6 månader 15 dagar; civilstånd: gift; samhällsställning: riksdagsman; bostad: Kristianstad, nr 126 Kapellgatan.

Huvuddödsorsak: Nomenkl. nr 73, Hämorrhagia pulmon.

Kristianstad den 3 maj 1926.

Friden Sandberg,

leg. läkare.

På framställning av herr förste vice talmannen beslöt kammaren att till Konungen avlåta en skrivelse med anmälan om herr Gustaf Nilssons frånfälle och den därigenom inom kammaren uppkomna ledigheten, varefter ett i sådant avseende uppsatt förslag upplästes och godkändes.

Anmälades och godkändes statsutskottets förslag till riksdagens skrivelser till Konungen:

nr 187, i anledning av Kungl. Maj:ts i statsverkspropositionen under tredje huvudtiteln gjorda framställningar om anslag till riksdagens interparlamentariska grupp;

nr 188, i anledning av Kungl. Maj:ts i statsverkspropositionen under tredje huvudtiteln gjorda framställningar angående anslag till täckande av kostnader för dyrtidstillägg åt befattningshavare i statens tjänst, tillhörande utrikesdepartementet samt beskickningar och konsulat;

nr 189, i anledning av Kungl. Maj:ts förslag om anslag till fonden för mötande av förluster å aktiebolaget Kreditkassan av år 1922;

nr 190, i anledning av Kungl. Maj:ts under andra huvudtiteln av statsverkspropositionen gjorda framställningar angående anslag till kyrkliga ändamål;

nr 191, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående definitiv löne reglering för förste provinsialläkare och provinsialläkare m. m.;

nr 192, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition med förslag till ny provinsialläkartaxa jämte i ämnet väckta motioner;

nr 193, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående lindring i mindre bemedlade patienters å landsbygden sjukvårdskostnader; samt

nr 194, i anledning av Kungl. Maj:ts i statsverkspropositionen under sjunde huvudtiteln gjorda framställning angående anslag till upprätthållande av bank- och fondinspektionens verksamhet.

Anmäldes och godkändes bevillningsutskottets förslag till riksdagens skrivelser till Konungen:

nr 195, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition med förslag till förordning om fastighetstaxering år 1927 m. m.;

nr 196, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition med förslag till förordning om ändring i vissa delar av förordningen den 28 oktober 1910 om inkomst- och förmögenhetsskatt;

nr 197, i anledning av väckta motioner angående utförelsebevis för spannmål; samt

nr 198, i anledning av väckt motion om sänkning av tullen å delar till automobilerna m. m.

Anmäldes och bordlades första kammarens andra tillfälliga utskotts utlåtanden:

nr 7, i anledning av väckt motion, II: 332, angående åtgärder för en effektivare personalbokföring i riket m. m.; och

nr 8, i anledning av väckt motion, II: 345, angående gynnande av avsättning för de blindas tillverkning vid upphandling för det allmännas behov.

Vid föredragning av statsutskottets memorial nr 105, i anledning av kamrarnas skiljaktiga beslut i fråga om anslag för statens övertagande av vissa fordringar hos svenska stenkolsaktiebolaget Spetsbergen m. m., godkändes den i detta memorial föreslagna voteringspropositionen.

Föredrogos, men bordlades ånyo på flera ledamöters begäran statsutskottets utlåtanden nr 106—108 samt jordbruksutskottets utlåtanden nr 47—53.

Justerades protokollsutdrag för denna dag, varefter kammarens sammanträde avslutades kl. 3.44 e. m.

In fidem
G. H. Berggren.
